

1981/82:103

Måndagen den 22 mars

Kl. 11.00

1 § Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

2 § Svar på fråga 1981/82:291 om åtgärder för att förbättra arbetsmarknadssituationen i Oskarshamn

Anf. 1 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Birger Rosqvist har frågat mig om vilka konkreta åtgärder regeringen är beredd vidta som kan förbättra arbetsmarknadssituationen i Oskarshamn. Bakgrunden till frågan är att AB Oskarshamns varv med ca 650 anställda gick i konkurs i januari 1981. Även andra företag i Oskarshamns kommun har problem och har varslat om uppsägning.

Jag har uppmärksammat den oroväckande utvecklingen på arbetsmarknaden i Oskarshamnsregionen. När AB Oskarshamns varv begärdes i konkurs, uppdrog jag därför åt landshövding Eric Krönmark att fr. o. m. den 15 januari 1982 t. v. biträda industridepartementet med vissa arbetsuppgifter. I uppdraget ingår, förutom att bistå konkursförvaltaren i AB Oskarshamns varvs konkursbo, även att undersöka olika möjligheter att lösa sysselsättningsproblemen i Oskarshamnsregionen och ge förslag till industrietableringar inom regionen. Arbetet skall bedrivas i nära kontakt med i regionen verksamma industrier, berörda länsmyndigheter, nämnden för fartygskreditgarantier samt fackliga organisationer. Experter och sekreterare har utsetts att biträda landshövding Eric Krönmark i arbetet.

Jag avvaktar nu synpunkter och förslag från landshövding Krönmark.

Anf. 2 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret.

Den fråga som jag har ställt till industriministern kan gärna betraktas som ett nödrop från Oskarshamn. Den situation som vi så hastigt har råkat in i är mycket svår. Vi är i kommunen beredda att själva ta i med allt som står till buds. Vi är beredda att improvisera, och vi har en envis inställning att inte ge upp. Men även med detta klarar vi inte upp situationen utan hjälp utifrån.

Måndagen den
22 mars 1982

*Om åtgärder för
att förbättra ar-
betsmarknads-
situationen i
Oskarshamn*

Det är därför som jag har ställt min fråga.

Vi hade, med den anda och det liv som finns i näringslivet i Oskarshamn, till för ett halvår sedan bättre fart i industrin och bättre sysselsättning än på många andra håll i landet. Sedan började det komma problem i viss omfattning. Och sedan årsskiftet har mycket rasat – hastigt och brutalt. Varvet, med 620 anställda, har kommit på obestånd, och samtliga är uppsagda. L M Ericsson avser att lägga ned sin fabrik i Oskarshamn. Där försvinner 380 jobb. Detta gör 1 000 personer i ett slag. Men inte nog med det – flera andra industrier permitterar, inskränker produktionen och kör med reducerad arbetstid. Om alla varsel träder i kraft, kommer vi om några månader att ha en arbetslöshet på 15 % i kommunen. Situationen i länet i övrigt är långt ifrån ljus.

Industriministern har tillsatt en rekonstruktionsgrupp för varvet – och det är bra. Varvet är mycket viktigt, inte minst för att ett stort antal små entreprenadföretag i egenskap av underleverantörer till varvet är beroende av verksamheten där. Just beträffande Oskarshamns varv vill jag här ställa några frågor till industriministern. Anser industriministern det vara angeläget ur samhällets synpunkt att vi på ostkusten har kvar åtminstone ett varv med kapacitet för bl. a. fartygsreparationer? Delar industriministern – mot bakgrund av att all varvsverksamhet i övrigt drivs i statlig regi – uppfattningen att det kan vara positivt med något varv utanför Statsföretagsgruppen som också kan lämna offerter på byggen och andra fartygsjobb? Vidare: Ingår det i landshövding Krönmarks uppdrag att rädda varvet? Jag tror inte att det kan vara regeringens mening att varvsrörelsen bör upphöra, men eftersom det spekuleras så mycket är det bra om industriministern ger ett besked på den punkten.

När det gäller L M Ericsson är situationen för Oskarshamns del akut. Regeringen kan här medverka med ersättningsproduktion eller någon form av statliga stödbeställningar, för att man under viss tid eventuellt skall kunna få fram sysselsättning. Jag vill fråga om industriministern är beredd att medverka i den delen.

Anf. 3 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag delar i allt väsentligt Birger Rosqvists värdering av situationen, och jag noterar med tillfredsställelse att Birger Rosqvist karakteriserar insatserna och inställningen från kommunen och bygden som envisa och att man inte tänker ge upp. Jag tror att man under sådana förutsättningar och i förtroendefullt samarbete med de statliga myndigheterna också skall kunna lösa problemen. Jag är med andra ord tacksam för denna deklARATION från Birger Rosqvists sida.

Jag skall också svara på de direkta frågorna. Är det angeläget med ett varv på ostkusten? Svaret är otvetydigt ja. Inte minst för fartygsreparationer är det angeläget att ha ett varv som fungerar på ostkusten.

Är det positivt att det är ett privat varv? Svaret är ja. Vi behöver även på detta område en fortsatt konkurrens.

Ingår uppgiften att rädda varvet i Eric Krönmarks uppdrag? Svaret är även

här ja. Uppdraget är att försöka få en fortsatt verksamhet vid varven på en nivå där man kan hitta intressenter och ha utsikter till varaktig lönsamhet.

Beträffande kompletterande beställningar eller upphandling som skulle vara riktade till L M Ericsson för att förlänga överlevnaden av Oskarshamnсанläggningarna, är jag för dagen inte beredd att avge något omdöme. Vi har haft vissa kompletterande beställningar utlagda till L M Ericsson. Huruvida det är möjligt att gå vidare på den punkten är närmast en fråga för televerket.

Anf. 4 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för de positiva svar han gav på de frågor jag ställde. Jag vill komplettera med ytterligare några synpunkter.

Det första varslet från varvet träder snart i kraft, och de anställda där nere känner självfallet oro. Så fort något annat jobb erbjuds – det kan vara långt ifrån Oskarshamn, på andra håll – är det den förnämsta arbetskraften, som är eftertraktad, som först försvinner. Därför behövs det snara besked om hur det blir med driften vid varvet i fortsättningen.

Jag vill fråga industriministern: Om det nu kommer förslag från rekonstruktören, landshövding Eric Krönmark, är man då inom industridepartementet beredd att snabbt handlägga dessa frågor? Det kommer att hasta med besked om de åtgärder som behöver vidtas när förslagen framställs. Det är alltså synnerligen nödvändigt att vi får en snabb handläggning, för att varvet inte skall komma i en djup svacka som det sedan blir ännu svårare att arbeta sig upp ur.

Anf. 5 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Vi har högsta beredskap för att ta tag i de propåer som kan komma. Jag vet att det pågår sonderingar, och vi väntar besked från landshövding Eric Krönmark inom en nära framtid.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på frågorna 1981/82:304 och 306 om sysselsättningen i malmfältskommunerna

Anf. 6 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Eivor Marklund har med anledning av att LKAB aviserat stora personalminskningar frågat mig följande:

1. När nu industriministern säger sig vilja avhjälpa malmfältskommunernas problem med arbetsmarknadspolitiska åtgärder – vart har då regionalpolitiken tagit vägen?

2. Var finns de mäktiga arbetsmarknadspolitiska åtgärder som dels förmår avhjälpa nuvarande stora svårigheter på arbetsmarknaden, dels kan

Måndagen den
22 mars 1982

*Om sysselsättningen
i malmfältskommunerna*

sättas in mot den oöverskådliga ökning av problemen som LKAB-styrelsens planer innebär?

3. Vilken roll spelar nu den av industriministern tillsatta malmfältsutredningen?

4. Vad får LKAB:s planer för konsekvenser för det arbete som lagts ned i den mineralpolitiska utredningen?

Eva Winther har med anledning av LKAB:s beslut att varsla om uppsägningar frågat mig följande:

1. Vilka möjligheter ser industriministern att mildra verkningarna av detta beslut?

2. Kommer industriministern att vidta några åtgärder?

Jag finner det lämpligt att besvara dessa frågor gemensamt.

Situationen i LKAB är till stor del orsakad av den internationella, och framför allt europeiska, krisen inom stålindustrin. Vidare har naturligtvis tillkomsten av nya producenter med låga produktionskostnader haft en avgörande betydelse. Det finns ingen annan väg framåt för järnmalmverksamheten inom LKAB än att på ett effektivt sätt tillfredsställa kundernas krav vad gäller såväl pris som kvalitet. Detta har stått klart en längre tid, och såväl de många riksdagsbeslut som fattats under senare år beträffande företaget som LKAB:s egen planering är inriktade på att tillgodose dessa krav. Både Eivor Marklund och Eva Winther vet att vi på senare år satsat stora belopp för att skapa förutsättningar för en rationell produktion.

I sina strävanden att effektivisera verksamheten har ledningen för LKAB nu sett sig tvingad att inleda förhandlingar om varsel gällande friställning av 900 anställda. Det ställer den samlade politiken inför en stor utmaning i hela Norrbotten och självfallet framför allt i Kiruna och Gällivare kommuner.

Statens mål för LKAB:s del är att skapa en sådan effektivitet och konkurrenskraft att malmverksamheten blir tryggad. Det är endast genom en lönsam verksamhet som arbetstillfällena långsiktigt kan tryggas. Målet för samhällets insatser i regionen är att differentiera näringsliv och arbetsmarknad i Kiruna och Gällivare så att sårbarheten minskar och den ekonomiska och sociala grundvalen tryggas för människor i dessa kommuner.

Kostnaderna för transporter på malmbanan utgör en stor del av de totala kostnaderna för LKAB. Statsmakterna har för i år beslutat om ett stöd till SJ för att minska LKAB:s transportkostnader. Regeringen skall återkomma till riksdagen i denna fråga.

När det gäller regionalpolitiken kan vi konstatera att malmfältskommunerna prioriterats högre än någon annan del av landet. Såväl Kiruna som Gällivare är placerade i det stödområde där man kan få det högsta stödet, och de föreslås i regeringens nyligen avgivna förslag beträffande regionalpolitiken få samma inplacering också i framtiden. Därtill föreslår regeringen, som ett nytt regionalpolitiskt medel, att arbetsgivaravgiften sänks i Gällivare, Kiruna, Jokkmokks och Pajala kommuner med tio procentenheter. Ett nytt statligt industricentrum föreslås i Gällivare. Ett särskilt Norrbottenspaket på 150 milj. kr. ingår i propositionen. I Kiruna är ett kommunalt industrihus för företag med verksamhet vad gäller kvalificerad tjänsteproduktion aktuellt

för lokaliseringsstöd. På grundval av satsningarna på rymdverksamheten och ett omfattande internationellt samarbete är ett s. k. fjärranalyscentrum under planering i Kiruna. Just i dag har verksamheten i SIGA:s enhet i Kiruna startats på allvar.

Kiruna och Gällivare har således sedan flera år prioriterats i regionalpolitiken. Stöd i den omfattning som regeringen nu aktualiserar har emellertid aldrig någonsin gått till de båda kommunerna. Vad som nu skett i LKAB föranleder att vi intensifierar ansträngningarna bl. a. när det gäller lokaliseringsområdet, produktsökning, företagsutveckling, nyföretagsinsatser etc.

De regionalpolitiska insatserna som jag angivit i detta svar liksom exempelvis det nordiska samarbetet på Nordkalotten och det bilaterala svensk-norska samarbetet pekar på en regeringspolitik som är allt annat än inaktiv. Jag vill också understryka att det finns och kommer att finnas ekonomiska resurser att stödja alla projekt som kan ge långsiktigt lönsam produktion och varaktig sysselsättning i malmfälten. Vad arbetet främst måste inriktas på är att få fram sådana projekt. Ett aktivt arbete med att ta fram projekt pågår i kommunerna, i länet och inom regeringskansliet.

Att få fram varaktiga ersättningsarbeten tar dock tid, och det är därför nödvändigt att också gå in med kraftfulla arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att snabbt möta de problem som uppstår. Det finns emellertid ingen som helst motsättning mellan insatserna på det regionalpolitiska området och de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som krävs i den akuta situation som vi nu står inför. Tvärtom kräver en socialt ansvarsfull politik att det finns ett samspel mellan dessa politikområden. Ytterst är det naturligtvis fråga om att långsiktiga lösningar tar tid.

Malmfältsutredningen – där ju Eivor Marklund och Eva Winther är ledamöter – skall enligt sina direktiv utarbeta ett program för utvecklingen på längre sikt. Enligt vad jag inhämtat från utredningen är arbetet inriktat på att vara avslutat under 1983. De mer näraliggande problemen måste emellertid enligt vad jag redan sagt hanteras av gängse arbetsmarknads-, regional- och näringspolitiska organ.

Vad slutligen gäller Eivor Marklunds fråga om den mineralpolitiska utredningen kan jag säga att vissa av utredningens förslag tas upp i den mineralpolitiska propositionen, som regeringen förelade riksdagen den 8 mars. Det gäller bl. a. prospektering, lagstiftning och myndighetsorganisation. Dessa förslag påverkas inte av LKAB:s planer på en nedskärning av antalet anställda.

Anf. 7 EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret, främst kanske därför att det är så pass utförligt. Jag borde egentligen ha interPELLERAT för att få tid på mig att kommentera innehållet ordentligt. Men å andra sidan var frågorna så pass angelägna, att jag tyckte att det var bra med snabba besked, om man nu kan tala om sådana.

Mina frågor är givetvis föranledda av samma sakförhållande som det som journalisterna haft som bakgrund när de talat med Nils Åsling under veckan –

Om sysselsättningen i malmfältskommunerna

Måndagen den
22 mars 1982

Om sysselsättningen i malmfältskommunerna

det vet vi att många journalister har gjort –, nämligen LKAB-ledningens för tio dagar sedan offentliggjorda planer på personalminskningar vid förvaltningarna i Kiruna och Malmberget.

Min första fråga är ställd mot bakgrunden av att det kanske särskilt i det här huset har talats så mycket om regionalpolitikens betydelse för att åstadkomma balans i fråga om tillgång till arbetstillfällen mellan olika delar av landet. När då industriministern som svar på frågor omedelbart efter meddelandet om uppsägningarna sade att arbetsmarknadspolitiska åtgärder skulle sättas in, tog jag det som en bekräftelse på att regionalpolitiken verkligen grundligt har misslyckats. När nu industriministern i sitt svar säger att Kiruna och Gällivare har prioritet i regionalpolitiken och dessa orter trots detta har det så besvärligt som de har det nu, så att det överallt utan överord talas om katastrof, då finns det anledning att säga att regionalpolitiken har misslyckats.

Vidare har jag sett detta som ett uttryck för att man i regeringskansliet alltjämt inte har annat än brandkårsuttryckningar att ta till när det verkligen gäller.

Extra resurser måste tas fram, har Nils Åsling sagt i någon intervju. Men resurser har ju behövts och krävts så länge. Jag föreställer mig att de som arbetar på arbetsförmedlingen i Kiruna tar sig för pannan när de hör sådant tal. För de har ju i årtal redovisat ständigt växande arbetslöshetstal, och de har ställt krav på åtgärder. Resurserna har inte räckt till. Nu skall de plötsligt räcka till, både för redan befintliga stora behov och dessutom för de behov som uppstår om – jag understryker *om* – LKAB-planerna förverkligas.

Undrar industriministern på att både jag och hundratals arbetslösa i malmfälten tvivlar på dessa möjligheter? Att tvivlet är välgrundat framgår inte minst av uppgifterna att AMS i slutet av maj månad i fjol krävde 250 milj. kr. för beredskapsarbeten i syfte att förbättra sysselsättningen i Norrbotten. I september var regeringen färdig med att besluta om 5 milj. kr. Om malmfälten fick dessa 5 milj. kr. skulle det ändå inte räcka till. Var har industriministern resurserna?

Anf. 8 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka industriministern för det långa och utförliga svaret. För litet mer än ett år sedan – i början av december 1980 – diskuterade vi malmfältens framtid här i kammaren. Då diskuterade vi framtiden – i dag skall vi diskutera verkligheten, verkligheten just nu.

LKAB:s beslut om att inleda förhandlingar för att varsla 900 personer kom som en chock, detta trots att vi är många som vetat om att företaget under flera år haft en viss övertalig personal.

Arbetet med organisationen för särskilda projekt – OSP – och förtidspensioneringen tillsammans med permitteringar och den s. k. naturliga avgången trodde vi skulle klara den neddragning av personalen som var nödvändig, detta tillsammans med LKAB-ledningens optimistiska uttalanden att företaget 1983–1984 borde gå utan förlust.

Men vi lever ju inte isolerat. Kunderna hämtar inte kontrakterad malm, och lagren ökar. Den pelletiserade malmen har inte heller någon åtgång.

När ett företag sugits ut på det sätt som hänt med LKAB, då har företaget naturligtvis inga egna resurser eller reserver. Läget i dag beror dels på underlåtenhetssynder och misstag både från företagens och från statsmakternas sida, dels på lågkonjunkturen och den strukturomvandling som förekommer inom stålindustrin. Men jag skall inte uppehålla mig vid det just nu. I dag står vi inför hotet om varsel för totalt 900 personer inom LKAB, de flesta i malmfälten – för Kirunas del närmare 600 personer. Och det med en arbetsmarknad som går på lågvarv: ungefär 1 600 kvarstående arbetslösa i Kiruna, nästan lika många i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Till detta kommer om några månader ungdomarna från grundskolan och gymnasieskolan.

Det är nu vi skulle behöva den differentierade arbetsmarknad som är ett måste om malmfälten skall överleva.

När vi diskuterade detta förra gången sade industriministern så här:

”Dessutom måste enligt min uppfattning malmfältskommunernas invånare få en klar deklARATION från statsmakternas sida, att oavsett vilken kapacitetsnivå som gruvrörelsen kan få i framtiden bör samhället vara berett att vidta sådana åtgärder att sysselsättning och boende i malmfältskommunerna kan säkras – även om det kommer att kräva mycket betydande insatser av samhället.”

Står industriministern fast vid det uttalandet även i dag?

Jag har ställt min fråga mot bakgrund av det behov av ett snabbt besked om medel för olika insatser som är en nödvändighet, om vi skall klara den situation som vi har hamnat i.

Industriministern har i sitt svar redovisat insatser för Gällivare och Kiruna, och jag hoppas verkligen att lokaliseringssamrådet kommer att ge resultat. Jag skulle vilja tipsa om att verkstadsmekanisk industri kan vara en bra företagsamhet i Kiruna. Man är duktig på det – det finns många små bra verkstäder där.

Anf. 9 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag ber om överseende för att mitt inledande svar blev för långt. Jag hade i hastigheten förväxlat grunderna för fråge- och interpellationssvar.

Jag skulle vilja säga till Eivor Marklund beträffande hennes synpunkter på regionalpolitiken, att regionalpolitiken är någonting som vi arbetar med permanent och långsiktigt för att säkra en regional balans. Där har vi höjt ambitionerna. När det gäller Norrbotten har vi under de senaste åren verkligen satt in kraftåtgärder för att differentiera näringslivet, för att minska beroendet av konjunkturkänsliga basnäringar. Ambitionerna har alltså höjts. Att sänka arbetsgivaravgiften med 10 % i malmfältskommunerna är ju en väsentlig ambitionshöjning. Arbetsmarknadspolitiken får man ta till när katastrofsituationer uppstår, när den långsiktiga politiken temporärt inte har gett avsedd effekt. Det är därför jag hänvisar till att de här problemen måste

Måndagen den
22 mars 1982

*Om sysselsättning-
en i malmfälts-
kommunerna*

lösas med arbetsmarknadspolitiska medel, även om det inte får innebära att det långsiktiga arbetet med att skapa ett differentierat näringsliv och skapa förutsättningar för en långsiktig överlevnad i malmfältskommunerna slappas.

Jag vill gärna instämma i vad Eva Winther sade, att vi behöver fortsätta arbetet med en differentierad arbetsmarknad. Arbetet har pågått några år. Det måste intensifieras, som den regionalpolitiska propositionen visar.

Jag vill på Eva Winthers fråga svara att åtgärderna för att säkra en långsiktig överlevnad i malmfältskommunerna och skapa en differentierad marknad för utveckling av näringslivet enligt min uppfattning måste gå vidare och intensifieras. Jag ber att få hänvisa till den regionalpolitiska proposition som riksdagen nu har på sitt bord.

Anf. 10 EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Regionalpolitik är någonting som man arbetar med permanent och långsiktigt, säger industriministern nu. Ack ja, om det ändå vore så – eller om det hade varit så, kanske jag skulle säga, för då hade vi inte behövt diskutera sådana här katastrofsituationer i riksdagen. Då skulle man för länge sedan ha satt in de åtgärder som det nu självfallet är helt riktigt att hänvisa till, att det krävs en breddning av näringslivet. Ja visst, det har vi sagt länge. Det är klart att jag i det fallet har en avundsvärd position genom att jag kan säga att vi från mitt partis sida krävt detta oavsett vilka som suttit i kanslihuset. Vi har påvisat hur vansinnigt det är att man så helt hänger upp två kommuners situation, två kommuners hela framtid och hela liv på ett enda företags utveckling.

Men låt oss ändå stanna vid detta enda företag. Nils Åsling har på intervjufrågor svarat att det inte handlar om pengar, det handlar om lönsamma projekt. Vet Nils Åsling att projekt som gäller t. ex. jordartsmetaller, järnsvampstillverkning och – för att ta det som vi har talat om så många gånger – konstgödselframställning inte är lönsamma? Varifrån har i så fall Nils Åsling fått de uppgifterna?

Nils Åsling säger alltså att det inte handlar om pengar. Men LKAB skall inte få mer pengar än de har fått hittills. Hur skall man då kunna utveckla de här projekten som kanske kan bli lönsamma, som kanske kan bli det som skapar malmfältskommunernas framtid? Det är frågor, Nils Åsling, som säkerligen många fler än jag är intresserade av att få svar på.

Anf. 11 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Jag är glad över att industriministern säger att det är viktigt att driva arbetet för ett mer differentierat näringsliv i Norrbotten vidare.

Vi kan vara överens om att LKAB måste bli lönsamt. Men om det måste gå därhän att en del av de anställda måste lämna företaget, vill då industriministern medverka till att det sker genom en mjuk övergång? Industriministern har bl. a. i radiointervjuer sagt att malmfältsborna nu måste ta saken i egna händer då det gäller att skaffa jobb. Det stämmer kanske inte precis med det industriministern sade förra året om samhällets ansvar.

Men det finns faktiskt en hel del förslag från både Gällivare och Kiruna till projekt som man kan satsa på. En hel del har redovisats för industridepartementet, och jag förutsätter att industriministern har tagit del av förslagen. Det är bl. a. projekt som stöder framtida järnmalmsverksamhet i form av tidigarelagda investeringar, det är mineralprojekt utanför järnmalmsområdet, och det är satsningar inom torvområdet. Detta skulle ge jobb, men det behövs pengar för ändamålet. Kommer man att få det? Regioninvest behöver pengar till Kiruna Maskin & Truckservice AB för utveckling av eltrucken. Hur går det med pengar till det? Får man inga pengar för detta ändamål blir det varsel för ett tiotal personer också i det företaget. En utveckling av en eltruck borde vara en framtidssatsning. Apatitverk i Malmberget kan vara en bit som breddar och ger fler arbetstillfällen.

Framtid i Kiruna? Många kirunabor lär sig just nu något om företagandets villkor, och någon av de idéer som finns kanske kan ge en bra produkt. I det här sammanhanget lär det ha diskuterats om något som heter Kirunalån 1 och 2. Jag undrar om industriministern vill avslöja något om vad det skulle kunna innebära.

Låt mig avslutningsvis säga att regeringen har satsat mycket på Norrbotten, ca 12 miljarder sedan 1978. LKAB har fått över 4 miljarder. Men vi måste försöka hålla ut ett tag till, vi får inte ge upp. Vi måste satsa litet till för att behålla de jobb som nu är hotade.

Anf. 12 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill som bakgrund till den här debatten citera vad näringsutskottet sade i december om LKAB:s finansiering. Utskottet sade där att man delar "regeringens uppfattning att företagsekonomisk lönsamhet är den enda garantin för en långsiktig överlevnad av järnmalmsrörelsen i Kiruna och Gällivare". Det är detta uttalande, som riksdagen har ställt sig bakom, som är vägledande för vårt agerande när det gäller situationen i Kiruna. Det är det som motiverar att jag har sagt att det inte går att anslå mer pengar till LKAB. De åtgärder som skall till är att alternativ verksamhet byggs upp utanför LKAB-rörelsen, och i den mån man inte lyckas med detta får arbetsmarknadspolitiska insatser sättas in.

Här har förts en diskussion av Eva Winther och andra om vad en mjuk övergång innebär. En mjuk övergång kan inte innebära annat än att man samlar samhällets resurser utan att ge efter på de direktiv som riksdagen har gett beträffande LKAB:s lönsamhet.

Anf. 13 EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag skulle naturligtvis kunna redovisa t. ex. de fackliga organisationernas inställning till vad som skall göras för att LKAB skall bli lönsamt. Men det väger naturligtvis inte lika tungt vid industriministerns bedömning som näringsutskottets uppfattning gör – det förstår jag.

Men låt mig gå tillbaka till det här med utredningen – jag hann inte ta upp det i mitt förra inlägg. Min fråga i det fallet var kanske formulerad i en känsla av uppgivenhet. Hur det nu än är med detta, om industriministern var

Måndagen den
22 mars 1982

Om sysselsättningen i malmfältskommunerna

informerad eller inte om LKAB:s planer, så är det i alla fall säkert att utredningen inte var informerad – bortsett från dess ordförande förstås. En utredning borde väl ändå, tycker jag, få veta att förutsättningarna för arbetet kan komma att ändras så avsevärt som det här är fråga om – i varje fall om ambitionen är att utredningen skall uträtta något väsentligt. Men det kanske inte är det. Det kanske är med den här utredningen som med den mineralpolitiska utredningen. Den utredningen hade ju åtminstone i sitt betänkande en del som man kan ta fasta på, men i propositionen finns det verkliga inga konkreta besked.

Anf. 14 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Jag håller med industriministern och näringsutskottet om att företagsekonomisk lönsamhet är ett måste. Vi kan inte hålla på att ha företag som går med förlust år efter år. Men nu behövs det snabbt medel till angelägna projekt, som har redovisats till industridepartementet.

Mjuk övergång, säger industriministern, är att samla samhällets resurser. För mig innebär det att ge människor tid att finna andra jobb. Kanske kan man vid en genomgång tillsammans med fack och företag – jag vet att det skall göras en uppvaktning hos industri- och arbetsmarknadsministrarna denna vecka – minska antalet varsel och finna jobb, som bidrar till att det inte blir en så stor andel människor som måste lämna jobben. Nu är man ju rädd för att denna andel blir mycket stor på grund av det beslut som LKAB-styrelsen tog.

Anf. 15 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det är förvisso mycket att redovisa i fråga om de åtgärder som vidtas i malmfälten inom regionalpolitiken. Viscariamalmen kom till. Koppargruvan kom till med regionalpolitiska medel i fjol. Den har nu ökat sysselsättningen. Vi planerar att bygga ett fjärranalyscentrum som ger över 100 jobb i Kiruna. Kiruna Maskin & Truckservice AB har av industridepartementet hänvisats till Industrifonden för att utveckla ett intressant projekt. I dag startar serviccentralen sin verksamhet i Kiruna med 20 anställda. Jag kommer inom kort att lägga fram en proposition om Tele-X, där jag föreslår att Tele-X-projektet skall administreras och styras från Kiruna etc.

Det är alltså en betydande aktivitet regionalpolitiskt. Jag skulle självfallet vilja ha mera av tillverkningsindustri som lokaliserade sig till malmfältskommunerna. Där är vi med den inriktning som regionalpolitiken nu har också beredda att offerera ett mycket stort och effektivt stöd. I det sammanhanget är det närmast affärsidéerna och framför allt företag med vilja att operera affärsidéerna som vi saknar.

Anf. 16 EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Det är riktigt: tillkomsten av viscariamalmen har ökat sysselsättningen. Varför skall vi då inte tro på att utvinning av andra mineraler kan öka sysselsättningen? Den frågan har jag inte fått svar på.

Det finns väldigt mycket att säga om det här. Det som industriministern

räknar upp är inte särskilt mycket med tanke på vad föreståndaren för arbetsförmedlingen i Kiruna nyss har sagt om att det finns 2 700 arbetssökande. Av dem är 1 600 helt utan arbete, medan de andra har tillfälliga jobb via arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Då räcker ju inte det som industriministern räknade upp. Det behövs väldigt mycket mer.

Nils Åsling tror väl ändå inte på att löften om extra beredskapsarbeten håller kvar unga människor – människor som möjligen har sådan utbildning och yrkeserfarenhet att de kan få arbete på annat håll? Om de försvinner från kommunen, vad har vi då för framtid där uppe?

Nej, det börjar bli så som herr Ehrenmark skrev i Dagens Nyheter i går: Norrbotten är hela Sveriges kelgris – fast på betryggande avstånd.

Anf. 17 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Det var en sak som jag inte hann med att ta upp tidigare. När vi talar om behovet av en differentierad arbetsmarknad ingår däri också turismen. Kiruna kommun har ett projekt rörande Torne träsk, som man gärna vill satsa på. Jag skulle vilja fråga industriministern om det då är så klokt att ta bort det 75-procentiga bidraget till turistsatsningar, som man föreslår i den regionalpolitiska propositionen. Man uttalar sig där för att detta bidrag inte längre skall utgå, men det skulle vara nödvändigt för att detta projekt skall kunna bli verklighet.

Det svåra är väl att vi inte kan hitta ett "klipp" som ger oss tillräckligt många jobb på en gång. De insatser som nu görs, och som är mycket viktiga, innebär att det blir en hel del arbetsplatser ytterligare, men det blir inte så många jobb. Därför kommer situationen fortfarande att vara bekymmersam och besvärlig.

Det är därför vi måste hålla i ett tag till. Malmfältsbornas oro måste stillas, herr industriminister. Malmfälten får inte utarmas.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1981/82:119 om åtgärder för att förhindra ökad arbetslöshet inom byggnadsindustrin

Anf. 18 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Lars Ulander har frågat mig vilka planer regeringen har för att få fart på byggandet och därmed förhindra en ökad massarbetslöshet bland byggnadsarbetare och andra som är beroende av byggandet för sin sysselsättning. Han har också frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att hindra en fortsatt utslagning av vitala delar av byggämnesindustrin.

Låt mig först erinra om den allmänna arbetsmarknadsbedömning som regeringen gjorde i årets budgetproposition. Som jag där anförde måste vi räkna med en fortsatt svag utveckling under det närmaste halvåret, men sedan förutses en förbättring gradvis ske. Orderingången till industrin från

Om åtgärder för att förhindra ökad arbetslöshet inom byggnadsindustrin

Måndagen den
22 mars 1982

*Om åtgärder för
att förhindra ökad
arbetslöshet inom
byggbranschen*

exportmarknaderna ökar nu, och det finns goda förutsättningar för en vändning till det bättre under året. Det är ett resultat av devalveringen i höstas och det förbättrade internationella efterfrågeläget. Däremot utvecklas hemmamarknaden fortfarande svagt trots att regeringen har vidtagit betydande stimulansåtgärder. Mervärdeskatten har sänkts, och arbetsmarknadspolitiska insatser har under innevarande budgetår vidtagits för ca 2,5 miljarder kronor utöver vad som beräknades i 1981 års budgetproposition.

Den ekonomiska politiken måste nu framför allt utformas så att industrin får möjlighet att ta vara på de expansionsmöjligheter som den internationella efterfrågeökningen ger. Därigenom skapas också successivt en ökad efterfrågan inom landet, vilket är en förutsättning för att byggandet skall kunna öka långsiktigt från nuvarande alltför låga nivå.

Läget på byggarbetsmarknaden är allvarligt. Arbetslösheten är hög bland byggnadsarbetare, och deras möjligheter att få arbete i andra sektorer är begränsade så länge den allmänna efterfrågan på arbetskraft är svag. Under år 1981 har byggnadsverksamheten minskat i kronor räknat, och konjunkturinstitutet har bedömt att en fortsatt minskning är att vänta under resten av år 1982. Men trots byggandets volymmässiga minskning inträffade under år 1981 inte någon minskning av antalet sysselsatta i byggsektorn enligt arbetskraftsundersökningarna. Först efter årsskiftet har en viss sysselsättningsminskning noterats i dessa undersökningar. I AMS byggnadsinventeringar för större byggen redovisades däremot en minskad sysselsättning under år 1981. Det beror på att en allt större del av byggandet utgörs av ombyggnad, tillbyggnad, reparationer och underhåll, som inte kommer med i inventeringarna. De sistnämnda arbetena är mera arbetsintensiva än nybyggnadsarbeten. De har kraftigt påskyndats av de tillfälliga underhållslån och bidrag till ombyggnad som regeringen i våras beslöt införa som ett led i ansträngningarna att motverka arbetslöshet under innevarande vinter.

Regeringen kommer senare i vår att föreslå åtgärder för att motverka arbetslöshet i byggsektorn under nästa vinterhalvår.

Anf. 19 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret.

Låt mig direkt säga att svaret på många sätt är avslöjande.

Jag ställde två frågor om inriktningen framöver för att förhindra arbetslöshet och företagsnedläggelser inom byggnäringen. Arbetsmarknadsministern beklagar att byggnadsarbetarna på grund av att efterfrågan på arbetskraft inom andra sektorer är så svag inte nu kan lämna byggyrkena och göra någonting annat!

Efter detta konstaterande från regeringen borde ingen förvånas över att den s. k. byggedelegationen upplöstes. Både arbetstagarnas och arbetsgivarernas representanter upplevde det så att det var regeringens ambitioner att dra ned aktiviteten inom byggbranschen. Representanterna i byggedelegationen fick, liksom jag i svaret i dag, besked om att det viktiga är att se till att byggnadsarbetare och tjänstemän inom byggbranschen söker arbete inom

andra näringar. Byggnadsindustrin har ingen framtid enligt regeringens synsätt.

Ett märkligt avsnitt i svaret är det där arbetsmarknadsministern säger: "De" – dvs. ombyggnads-, tillbyggnads-, reparations- och underhållsarbete – "har kraftigt påskyndats av de tillfälliga underhållslån och bidrag till ombyggnad som regeringen i våras beslöt införa som ett led i ansträngningarna att motverka arbetslöshet under innevarande vinter." Skall det anses att regeringen har ansträngt sig för att hålla byggarbetslösheten nere när vi har en arbetslöshet på över 10 % och toppar på upp till 25 %?

Svaret från arbetsmarknadsministern andas uppgivenhet. Statsrådet tyckte inte ens att det fanns anledning att besvara frågorna. Har inte landets arbetsmarknadsminister någon kommentar till frågan om byggmaterialindustrin? Är det ett riksintresse att ha en byggmaterialindustri? Drar arbetsmarknadsministern några slutsatser om sambandet mellan en slagkraftig byggmaterialindustri och det inhemska byggandet? Hur stor del av byggmaterialindustrin kommer att slås ut på grund av regeringens inställning till byggnadsindustrin?

Jag konstaterar – det är en slutsats jag drar av svaret – att regeringen inte har någonting att komma med för att förhindra en svårare arbetslöshet framemot nästa vinter. Beskedet att regeringen senare i vår skall föreslå åtgärder för att motverka arbetslöshet i byggsektorn ger ingenting. Med tanke på den förda politiken ger inte det beskedet någon förhoppning om insatser.

Jag skulle vilja ställa två frågor.

Kommer de förslag som arbetsmarknadsstyrelsen ställt om en satsning på 4 miljarder för statligt byggande att genomföras av regeringen? I så fall när? Det brådskar, om de skall kunna genomföras i höst.

Vilka andra förslag överväger regeringen för att förhindra arbetslöshet inom byggsektorn med åtföljande nedrustning och arbetslöshet inom byggmaterialindustrin?

Anf. 20 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Vi har f. n. en rekordhög arbetslöshet dels på grund av en ekonomisk kris, dels och framför allt på grund av att den borgerliga regeringen har förvärrat den ekonomiska krisens verkningar. Särskilt hög är arbetslösheten bland byggnadsarbetarna.

Man vet att byggarbetslösheten ökar varje vinter – det gör den lika säkert som snön kommer varje vinter. De enda som blir överraskade är varje gång de folkpartistiska arbetsmarknadsministrarna.

Jag har nu haft diskussioner med samtliga folkpartistiska arbetsmarknadsministrar om byggarbetslösheten. Och varje gång problemet med hög byggarbetslöshet uppstår upprepar ni nästan sömngångaraktigt: Nästa vinter skall vi vidta åtgärder för att minska arbetslösheten.

Men nu har vi på nytt en rekordhög arbetslöshet. Förut hävdade ni att ert mål var full sysselsättning. Det säger ni inte längre. Nu talar ni i stället om en internationell jämförelse låg arbetslöshet. Ni jämför då de svenska siffrorna

Måndagen den
22 mars 1982

*Om åtgärder för
att förhindra ökad
arbetslöshet inom
byggnadsindustrin*

med siffror från länder runt om i Europa på omkring 10 %. Det kan vi aldrig acceptera, sade Ingemar Eliasson för några månader sedan. Men för det första är det ingen tröst för de arbetslösa, och för det andra är den genomsnittliga byggarbetslösheten i dag över 11 %. Sanningen är alltså att den borgerliga regeringen accepterar en viss arbetslöshet över 10 %, för så hög är ju arbetslösheten. I Norrbottens län är byggarbetslösheten över 22 %, i Kopparbergs län över 20 %, i Gävleborgs län 18 %, i Värmlands län 17 %, i Jämtlands län 16 %, i Hallands län 16 % och i ytterligare tio län är byggarbetslösheten över 10 %.

Det svar som arbetsmarknadsminister Eliasson i dag försöker ge på Lars Ulanders interpellation innehåller inga lösningar. Det bekräftar bara att regeringen har accepterat den höga arbetslösheten bland byggnadsarbetarna. Det är ett innehållslöst svar, därför att det ger inga nya jobb åt de arbetslösa. Några kanske kommer att få jobb, men det stora flertalet kommer fortfarande att få gå arbetslösa den här vintern och långt fram på våren.

Ingemar Eliasson talar om underhållslånens betydelse. Ja, de har haft en viss betydelse. Den naturliga frågan är: Varför drar ni då in underhållslånen och låter det bli ett glapp på ett år, om de är sysselsättningsskapande?

Hur hög byggarbetslöshet accepterar ni egentligen? Hur många byggnadsarbetare till skall tvingas ut i arbetslöshet? Det är ju det det handlar om. Ni har möjligheter att vidta åtgärder, men ni gör inte det. Därför dömer ni tusentals byggnadsarbetare till ökad arbetslöshet. Det är en sak att ni bedriver en sådan ekonomisk politik att bostadsbyggandet är nere i bottennoteringar och att byggarbetslösheten når rekordnoteringar. En annan sak är att ni är på god väg att avveckla stora delar av den svenska byggnadsindustrin. Och där har ni inte bara byggnadsarbetarna emot er utan också arbetsgivare och hela byggarbetslivet emot er. Min fråga är: Har ni bestämt er för att avveckla stora delar av den svenska byggnadsindustrin? Om ni har det, tala i så fall om det! Tala om att ni tänker göra på samma sätt som med LKAB, att ni skall skära ner stora delar av byggnadsindustrin, därför att den är för stor. Tala klarspråk i så fall!

Över 600 000 människor får sin sysselsättning av byggandet, 300 000 inom själva byggandet och 300 000 inom byggnadsmaterialindustrin. När byggandet minskar så drastiskt som det nu gjort får det återverkningar på flera andra områden. Man brukar säga att varje sysselsatt byggnadsarbetare ger sysselsättning åt tre andra. Omvänt gäller alltså att varje arbetslös byggnadsarbetare ökar arbetslösheten på motsvarande sätt.

Det svar som Ingemar Eliasson givit i dag är tunt. Det visar bara att ni dömer byggnadsarbetarna till fortsatt arbetslöshet, trots att det inte skulle behöva vara så. Men regeringen vägrar att stimulera ett ökat byggande. Man kan säga att byggandet är en viktig mätare inte bara på aktiviteten inom ekonomin utan också på viljan att satsa för framtiden, på framtidstron. Men den tron tycks den här regeringen sakna, för den har givit upp kampen mot arbetslösheten. Ni har givit upp kampen mot byggarbetslösheten, och ni har givit upp viljan att satsa för framtiden. Det svar som Ingemar Eliasson har

givit visar rätt och slätt att byggnadsarbetarna och de som jobbar inom svensk byggnadsmaterialindustri är dömda till fortsatt arbetslöshet.

Nr 103

Måndagen den
22 mars 1982

Anf. 21 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Får jag lov att upplysa Lars Werner om att vi dess bättre inte har rekordarbetslöshet inom byggsektorn i dag. Vi har en alldeles för hög arbetslöshet, men för tio år sedan var byggarbetslösheten nästan dubbelt så hög som den är i dag. Vintern 1972 gick 21 000 byggnadsarbetare arbetslösa – i vinter är det 12 000. Det är en alldeles för hög arbetslöshet, men låt mig på Lars Werners fråga om hur hög arbetslöshet som den sittande regeringen kan acceptera svara, att vi åtminstone inte kan acceptera en så hög arbetslöshet som den socialdemokratiska regeringen accepterade för tio år sedan.

Lars Werner berömmar sig av att ha diskuterat dessa frågor med alla folkpartistiska arbetsmarknadsministrar, och det är antagligen sant. Det har säkerligen varit ett givande meningsutbyte. Sedan 1975 har dock antalet sysselsatta i byggnadsindustrin hållits i stort sett oförändrat. Om jag får tillåta mig att lämna en annan upplysning, som inte borde vara okänd för vare sig Lars Ulander eller Lars Werner, vill jag peka på att det stora raset på byggarbetsmarknaden inträffade i början av 1970-talet. År 1970 byggdes här i landet 106 700 lägenheter, år 1975 51 400. På fem år halverades alltså bostadsbyggandet i nyproduktionen. År 1980, alltså fem år senare, uppgick bostadsbyggandet till exakt 50 000 lägenheter. Det stora raset i nyproduktionen inträffade alltså i början av 1970-talet, under den socialdemokratiska regeringens tid.

Trots att vi sedan dess har haft en låg och 1980–1981 något sjunkande igångsättning av bostadslägenheter, har antalet sysselsatta i byggnadsindustrin kunnat hållas uppe. Det har inte gått av sig självt. Det är ett resultat av mycket omfattande och medvetna insatser från regeringens sida på energisparåtgärder, på en omläggning av bostadsfinansieringen för att stimulera igångsättningen inom nyproduktionen, på särskilda underhållslån och bidrag för att stimulera ombyggnad och reparationer och på tidigare-läggningar av statliga investeringar och beredskapsarbeten. Dessa insatser har haft sådan omfattning att vi i vissa delar av landet genom dem har sysselsatt lika många byggnadsarbetare som via den mera spontana efterfrågan på arbetsmarknaden.

Som svar på Lars Ulanders frågor om vad vi nu tänker göra inför nästa höst och vinter vill jag upprepa vad jag sade i mitt interpellationssvar, att vi nu går igenom vilka ytterligare åtgärder som skall sättas in. Det är riktigt att vi har fått en inventering från arbetsmarknadsstyrelsen av statliga investeringar som kan tidigareläggas. Summan av kostnaderna för åtgärderna på listan uppgår till 24 miljarder kronor. Vi har sysslat med detta inventeringsarbete under många år och vet att sådana här listor regelmässigt innehåller ganska mycket luft. Vi är på god väg med att undersöka vilka investeringar som är så långt framme i projekteringen att de kan startas.

Utöver dessa åtgärder kan också en del andra bli aktuella när det gäller att hålla byggarbetslösheten tillbaka och sysselsättningen uppe. Jag vill därför

*Om åtgärder för
att förhindra ökad
arbetslöshet inom
byggnadsindustrin*

*Om åtgärder för
att förhindra ökad
arbetslöshet inom
byggnadsindustrin*

till både Lars Ulander och Lars Werner säga att vi just nu diskuterar dessa frågor för att vara ute i god tid och undvika att bli överraskade. Precis så som vi gjorde förra våren, då vi lade fram förslag och fattade beslut om tidigareläggningar av investeringar för att hålla arbetslösheten tillbaka den här vintern och slippa den rekordarbetslöshet som förelåg för tio år sedan, kommer vi att gå till väga också inför nästa höst och vinter.

Anf. 22 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Jag konstaterar att jag icke får något svar av arbetsmarknadsministern. Jag ställde ett par frågor beträffande byggmaterialindustrin, men den delen skyr arbetsmarknadsministern som synden och tar över huvud taget inte upp en diskussion om att en hel industrinäring håller på att gå över styr.

Arbetsmarknadsministern säger att man skall hålla tillbaka arbetslösheten, precis som man har gjort den här vintern. Låt mig då bara konstatera att Sveriges byggnadsarbetare och de som är beroende av att byggnadsarbetarna har arbete måste vara på det klara med att den folktopartistiske arbetsmarknadsministern tycker att man har hållit tillbaka arbetslösheten denna vinter. När Östergötlands län har 12,6 % arbetslöshet, Kalmar län över 10 %, Norrbottens län 24 %, Västernorrlands län 17 %, Gävleborgs län 18 % arbetslöshet osv., då säger arbetsmarknadsministern att de kommer att vara lika duktiga nästa år. Nu får vi väl förhoppningsvis tro att arbetsmarknadsministern inte alls skall behöva visa den duktigheten, utan att andra kommer att få klara ut det här.

Får jag sedan säga några ord beträffande den lista som AMS har lämnat till regeringen och som gäller tidigareläggning av byggen. Regeringen säger att det är så mycket luft att det krävs en genomgång. Det har föreslagits objekt efter objekt på tillsammans 4 miljarder kronor. Då är det väl rimligt att det lämnas ett besked. Arbetsmarknadsministern vet, att om inte beskedet kommer mycket snart, blir det antagligen inte någon effekt alls av pengarna, eftersom man inte hinner klara ut problemen till oktober nästa år. Förmodligen är det meningen att man skall dra på det här, så att det inte blir nödvändigt med något beslut. Det enda som byggnadsarbetarna och de som över huvud taget har intresse för byggnadsnäringen har att göra nu är att gå ut i en mycket hård kamp för att se till att det blir en annan regering, för den här regeringen klarar definitivt inte av problemen.

Anf. 23 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Arbetsmarknadsministerns hela svar andas stor tillförsikt inför framtiden. Jag trodde att det fanns litet mera ödmjukhet, i varje fall bland folktopartisterna, när det gällde sysselsättningspolitiken här i landet. Att säga att vi inte har någon rekordarbetslöshet bland byggnadsarbetarna är ju en lek med ord. Vi har en stor arbetslöshet bland byggnadsarbetarna och detta i en situation då det över huvud taget råder rekordarbetslöshet. Om den definitionen passar bättre, ta gärna emot den!

Sedan sade sig herr Eliasson tro att det har varit ett ganska givande

*Om åtgärder för
att förhindra ökad
arbetslöshet inom
byggnadsindustrin*

meningsutbyte mellan mig och de folkpartistiska arbetsmarknadsministrarna. Det har jag litet svårt att bedöma, men i varje fall har det inte varit något särskilt givande meningsutbyte för de tusentals byggnadsarbetare som ni till följd av er politik gjort arbetslösa under de senaste sex åren.

Byggandet svarar för en viktig del av ekonomin och produktionen. Om det går dåligt för byggnadsindustrin, går det också dåligt för samhällsekonomin i stort. Ett årligt byggande av låt oss säga 60 000–70 000 nya bostäder och ett årligt byggande av 50 000 daghemsplatser skulle ha inneburit att vår ekonomi hade varit åtskilligt bättre och inte i kris som den är i dag. Men regeringen vill inte acceptera en sådan politik. Ni har gett upp kampen mot arbetslösheten. Detta framgår av tidigare uttalanden, och dagens svar är ett led i samma politik. Ni accepterar ju en rekordhög arbetslöshet, och ni accepterar att var tionde byggnadsarbetare går utan arbete.

Om ni vidhåller denna politik, Ingemar Eliasson, kommer ni aldrig att kunna ta detta land ut ur krisen och få ordning på vårt lands ekonomiska situation, därför att den som inte inser detta enkla faktum står handfallen inför krisen – och det är vad ni gör i dag.

Er krispolitik är misslyckad, därför att vi i dag har en rekordhög arbetslöshet och en hög byggarbetslöshet. Var tionde byggnadsarbetare går utan jobb – var femte i Norrbotten. Stora delar av byggmaterialindustrin brottas med svårigheter samtidigt som det finns eftersatta behov när det gäller bostäder, daghem, skolor, sjukhus, vägar, broar och annat. Vi menar att det går att göra någonting åt byggarbetslösheten. Det går att sätta landets arbetslösa byggnadsarbetare i jobb, om bara viljan finns. Men uppenbarligen saknas den. Eller är det någonting annat som styr er?

Ni dömer byggnadsarbetarna till fortsatt arbetslöshet. Ni äventyrar byggmaterialindustrins framtid, ni borgar för att bostadsbristen fortsätter och ni vägrar en mängd barn rätt till daghemsplats. Det är ju de otvetydiga resultaten av den s. k. sysselsättningsskapande politik som ni har fört under dessa år.

Vi har haft en debatt om Norrbotten alldeles nyss – det har vi ofta numera. Vi kritiserar ju inte er för de satsningar ni har gjort för Norrbotten eller för byggnadsindustrin, men de är alltför magra. Vad är det för resultat om var femte byggnadsarbetare går arbetslös i Norrbotten?

För ett par år sedan hade Ingemar Eliasson och jag ett resonemang i Tornedalen när Ingemar Eliasson var "nypromoverad" arbetsmarknadsminister. Då sade Ingemar Eliasson: "De stora paketens tid är förbi, nu kommer vi med de små, men de skall komma tätare." Ja, i detta fall har ni ju uppenbarligen varit framgångsrika, ty den 23 maj begärde arbetsmarknadsstyrelsen 250 milj. kr. för beredskapsarbeten i Norrbotten – detta belopp lyckades ni få ner till 5 milj. kr. Nog är de stora paketens tid förbi, och de små paketens tid är inne. Den 4 april 1981 begärde AMS 2 miljarder kronor för beredskapsarbeten – den 23 april beviljade regeringen 540 milj. kr. Den 21 augusti förra året begärde AMS ännu en gång 2 miljarder för beredskapsarbeten och kommunala arbeten. Den 24 september beviljade regeringen 400 milj. kr.

*Om åtgärder för
att förhindra ökad
arbetslöshet inom
byggnadsindustrin*

Det är nu de små paketens tid. Om ni verkligen ville angripa arbetslösheten, borde ni väl ändå som ett minimikrav ge AMS de pengar som denna myndighet anser sig behöva. Men det gör ni ju inte, utan ni prutar ständigt på detta. Ni kortar beredskapsarbetena och ni minskar antalet genom att ge AMS mindre pengar än som begärs.

Eftersom det här uppenbarligen inte är nog håller ni dessutom nu på med att ge er på arbetslöshetsförsäkringen. De som drabbas av arbetslöshet – inte minst byggnadsarbetarna – ger ni er på. De skall således drabbas av en försämrad arbetslöshetsförsäkring.

Låt oss ännu en gång, Ingemar Eliasson, göra ett nytt försök: Varför slopar ni underhållslånen? Tänker ni avveckla stora delar av den svenska byggnadsindustrin? Och, framför allt, vad tänker ni göra konkret åt den höga byggarbetslösheten?

Anf. 24 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Jag har fått en interpellation om byggarbetsmarknaden och byggarbetslösheten och har svarat på den.

Lars Werner utvidgar nu debatten till att gälla *hela* sysselsättningen, och eftersom detta tydligen accepteras, måste jag be att få besvara också de frågorna.

Lars Werner säger att vi accepterar arbetslösheten. Det är ett så osannfärdigt påstående att man baxnar. Jag vet numera att det inte är möjligt att nå fram till Lars Werner med något annat budskap därför att han har bestämt sig för vad han skall tänka och tycka på den punkten.

Jag tror dock inte att folk i allmänhet tycker att detta tal är trovärdigt när de ser att arbetslösheten sjunker mellan januari och februari – och framför allt om man håller sig till byggarbetsmarknaden och kan konstatera att arbetslösheten där visserligen är hög men att den var nära nog dubbelt så hög under den tid då socialdemokraterna styrde och ställde här i landet. Att det förhöll sig på det viset går Lars Ulander givetvis förbi med tystnad.

AMS begärde 2 miljarder kronor, säger Lars Werner. Det är riktigt. Summan som AMS fick utöver ordinarie budgeten under förra året var 2,5 miljarder. AMS upprepade naturligtvis sina tidigare krav i de delar dessa inte blivit tillgodosedda. Man kan således inte göra det så enkelt för sig som Lars Werner gör genom att summera de olika framställningarna. Vad AMS har fått under 1981 är alltså 2,5 miljarder utöver vad som anslogs i budgeten. Aldrig någonsin har någon socialistisk regering slagit på så mycket till arbetsmarknadsverket under ett löpande budgetår.

Nu vet vi ju att vpk saknar ekonomiskt ansvar, inte vill ta något sådant och aldrig har gjort det. Det är mera förvånande att Lars Ulander – som socialdemokrat, van vid att ta ansvar – bara upprepar krav, som om vi hade obegränsade möjligheter att öka på underskottet i statens budget. Skall man uppfatta Lars Ulanders fråga så, att han tycker att de där 4 miljarderna kan vi ta utan vidare? Vi kanske inte ens behöver kolla, om det blir möjligt att sätta i gång de byggen som finns inventerade i listan?

Vi har en annan erfarenhet – och det var bara den jag ville hänvisa till –

nämligen att det inte visar sig möjligt att få i gång alla investeringar som finns förtecknade i genomgångar av i och för sig planlagda investeringar.

Vi kommer att göra som tidigare – och det var det jag sade, Lars Ulander – dvs. att i god tid besluta om vilka statliga investeringar som kan dras i gång. Vi är väl medvetna om att det tar en tid från beslutet och till dess att spaden eller grävskopan kan sättas i marken. Förra våren fick man ett beslut i slutet av april, och arbetet kom i gång i god tid. Sedan fick man med andra statliga investeringar ytterligare möjligheter under hösten. Det är därför som vi redan nu talar om nästa höst och vinter, så att man skall hinna få de beskedet i god tid.

Vi är också beredda att inventera andra möjligheter att hålla byggsysselsättningen uppe. Exakt vad det kan bli kan jag inte i dag gå in på. Jag kan bara säga till Lars Werner att regeringen skall återkomma till det i kompletteringspropositionen.

Vad jag däremot kan säga nu är att vi inte anser oss ha råd med nya stora miljardsubventionssystem i bostadsbyggandet. Jag vet inte om det som Lars Ulander är ute efter möjligen är att vi skall öka på subventionssystemet i ett läge där vi redan via skattsedeln betalar 3 000 kr. per ny trerummare och månad. I en sådan situation är det inte möjligt att bara öka på subventionsgraden. Den uppgår nu i det totala bostadsfinansieringssystemet till ungefär 25 miljarder, och om allt annat blir oförändrat kommer den att uppgå till 40 miljarder år 1985. Det finns gränser för vad man kan göra, och därför är prioriteringen viktig här. Vi kommer, precis som jag har sagt många gånger förut, att hålla tillbaka andra – i och för sig angelägna – verksamheter för att få utrymme för sådana som håller sysselsättningen uppe.

Låt mig bara till slut, herr talman, peka på några inslag i den offentliga verksamheten av stor betydelse för byggverksamheten – och som också får effekter på byggmaterialindustrin, Lars Ulander!

Vi har i vår ekonomiska politik eftersträvat en industriell expansion. Den har nu förutsättningar att komma till stånd. Den kommer också att innebära ökade investeringar på byggsidan.

Vi har ställt mycket stora resurser till förfogande för kommunala investeringar för fjärrvärme och värmeverk.

Vi har en del projekt som handlar om att bygga pelletsverk och hanteringssystem för fasta bränslen.

Det återstår att göra en del kompletteringar när det gäller vattenkraften. Energisparverksamheten drivs vidare med oförminskad kraft. Oljeersättningsfonden disponerar över 1,7 miljarder kronor för stöd till anläggningar som ersätter olja. Reparationsverksamheten i fråga om bostadsfastigheter kommer att vara av stor omfattning också framöver.

Vi är ju – åtminstone Lars Ulander och jag – överens om att skattereformen, som senare skall beslutas av riksdagen, stabiliserar småhusmarknaden och att den kan få ökad igångsättning där som resultat. Landstingssektorn kommer också att bidra med en del större projekt. Förra veckan fattade regeringen beslut om sex större investeringprojekt på sjukhussidan som ger sysselsättning under nästa höst och vinter.

*Om åtgärder för
att förhindra ökad
arbetslöshet inom
byggnadsindustrin*

På det här viset kommer vi att systematiskt gå igenom vilka möjligheter som finns när det gäller att hålla upp sysselsättningen både i det egentliga byggandet och inom byggämnesindustrin. För regeringens mening – både Lars Ulander och Lars Werner har efterfrågat uppgifter på denna punkt – är inte att byggverksamheten skall avrustas utan att den skall hållas upp. Vi behöver en väl fungerande och omfattande byggnadsverksamhet här i landet just för att få balans i vår ekonomi.

Anf. 25 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern börjar ställa frågor till mig. Nu är det väl ändå så att det är en debatt med anledning av att jag har riktat en interpellation till arbetsmarknadsministern.

Vad som är intressant när det gäller min frågeställning är hur sysselsättningen för väldigt många människor skall klaras, inte minst inför den kommande vintern. Vi vet att var sjunde svensk är beroende av byggandet. Hade vi haft en fungerande byggmarknad nu, utan denna ytterst stora arbetslöshet, hade vi naturligtvis haft en helt annan situation allmänt sett när det gäller arbetsmarknaden.

Lars Werner och Ingemar Eliasson hamnade i en debatt om detta att acceptera arbetslösheten. Men visst måste väl regeringen veta vad den gör. Och vidtar regeringen åtgärder som ökar arbetslösheten, är det väl ändå regeringens handlande som gör att arbetslösheten är stor. Man skall naturligtvis ta det ansvar som man har på ämbetets vägnar, som det brukar heta.

Jag har ställt några frågor, men jag har icke fått annat än mycket svävande svar. Något annat lär vi inte kunna få senare heller, såvitt jag begriper.

Beträffande de 4 miljarderna som AMS har begärt för att det statliga byggandet skall kunna komma i gång frågar Ingemar Eliasson: Är Lars Ulander beredd att satsa de pengarna? Ja, men det är fortfarande regeringen som har ansvaret för arbetsmarknadspolitiken. Jag ställer mina frågor utifrån den utgångspunkten att vi har en massarbetslöshet bland byggnadsarbetarna och andra som är beroende av byggverksamheten.

När det gäller diskussionen om byggmaterialindustrin har jag litet svårt att förstå arbetsmarknadsministerns framtidssyn. Såvitt jag begriper håller man på att slå ut stora delar av den industrin redan nu. Skälet är ju att vi har ett rekordlågt bostadsbyggande. Vi har ett rekordlågt byggande över huvud taget. Det är klart att den branschen och den näringen är beroende av ett inhemskt byggande också när det gäller att ge sig ut på exportmarknaden. Tala med folk nere i Småland, uppe i Norrland eller i Dalarna, tala med människor som är beroende av de här sakerna! Människorna är mycket oroliga. Många är så oroliga att de nu går och söker jobb. Men de hittar inga jobb, därför att man har blivit av med jobben på de arbetsplatser som finns.

Det är nämligen så att ett stort antal människor utförsäkras från Byggnadsarbetslöshetskassa. Efter 450 dagar utförsäkras man ju från arbetslöshetskassan. Det börjar bli allt fler som utförsäkras från kassan, och det är det

egentliga beviset för att det har gått alldeles oerhört långt. De människorna ömmar naturligtvis jag för. Men jag är inte så säker på att det parti som Ingemar Eliasson företräder har speciellt stor känsla för den typen av problem.

Anf. 26 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Jag ber arbetsmarknadsministern om ursäkt för att jag kanske inte tänker på samma selektiva sätt som han och försöker räkna bort byggarbetslösheten från den rekordarbetslöshet som vi har här i Sverige. Nu är det ju så att byggarbetslösheten utgör en stor del av den arbetslöshet vi har. Jag tycker att vi en gång för alla – jag tror att såväl Ingemar Eliasson som Lars Ulander och jag kan de här sakerna – skall slå fast följande när det gäller att redovisa statistik. Arbetslösheten sjunker, säger Ingemar Eliasson. Ja, men efter säsongrensningen är det ju ingen minskning. Kan vi inte ta bort det argumentet, så att vi kan ta varandra på allvar i alla fall på den punkten? Sedan försöker Ingemar Eliasson föra ett resonemang om att AMS har rätt mycket pengar. Men slutsatsen av hela det resonemang som Ingemar Eliasson för är att AMS icke har fått det man har begärt. Man har pekat på angelägna projekt, men från regeringens sida har ni skurit ned på dessa.

Ni menar att vi inte har något ekonomiskt ansvar i vpk – men det skulle ni ha i regeringen och folkpartiet. Ni är ju beredda att låta tusentals människor gå arbetslösa i det här landet, och samtidigt är ni beredda att satsa på ett flygplan för 50 miljarder kronor. Detta, om något, är ekonomiskt oansvarigt, Ingemar Eliasson! Hela er politik går ju ut på att tillfredsställa moderata samlingspartiet, och det för att ni skall få sitta kvar i regeringen. Därför är ni som folkpartister beredda att i dag trampa ned åtgärder som avser angelägna sociala behov. Ni är beredda att avrusta stora delar av den svenska byggnadsindustrin, och ni är beredda att tvinga ut tusentals byggnadsarbetare i arbetslöshet, helt i onödan. Ändå har ni mage att påstå att ni är på rätt väg. Då kan man undra: Vart är ni på väg?

Sätt fart på byggandet i stället! Angrip byggarbetslösheten med konkreta åtgärder! Ge klartecken för ökat byggande av bostäder, daghem och annat! Jag kan nämna Norrbotten som exempel. Där finns ju projekt. Kiruna kommun har anvisat projekt för 18 milj. kr. Ge den de pengarna, så att den kan fortsätta byggandet! Det är ett sätt att angripa byggarbetslösheten och arbetslösheten över huvud taget.

Vi vet att byggandet av 10 000 lägenheter ger jobb åt ungefär 18 000 människor. Det är det rätta sättet att angripa den ekonomiska krisen och arbetslösheten. Visst kostar det att bygga. Det är ingen som förnekar det. Men också arbetslösheten kostar pengar. Vi vet att den nuvarande arbetslösheten kostar samhället på kort sikt 700 milj. kr. i månaden. Vilka kostnaderna blir på längre sikt vet inte jag.

Jag vet inte exakt vad det kostar samhället att byggnadsarbetarkåren minskar. Jag vet inte exakt vad det kostar samhället att byggnadsmaterialindustrin avvecklas. Jag vet inte exakt vilka de sociala kostnaderna blir när det gäller arbetslösheten. Men vad jag vet är att det är slöseri med både

*Om åtgärder för
att förhindra ökad
arbetslöshet inom
byggnadsindustrin*

mänskliga och ekonomiska resurser att tvinga människor att gå utan arbete. Vi vet att det är dålig ekonomi att tvinga folk att gå utan jobb. Men det är uppenbarligen inget stort problem för den här regeringen längre. Jag trodde, trots att det var en borgerlig regering i början av 1976, att det var ett problem för er. Men det är inte längre något problem för er.

Den totala byggproduktionen svarade 1980 för 15 % av bruttonationalprodukten. Om man pressar tillbaka byggandet som ni har gjort, får det återverkningar på hela samhällsekonomin. Och det förvärrar krisen. Därför säger vi till er: Satsa på byggandet, därför att det är väl använda pengar! En miljard i bygginvesteringar ger jobb åt ca 6 000 människor. Bruttonationalprodukten skulle öka med 3,7 miljarder kronor om man byggde 10 000 lägenheter.

Men ni avstår ju konsekvent från att vidta åtgärder, för ni har gett upp kampen mot arbetslösheten. Huvudlinjen är nu att marknadsekonomin skall stå för utvecklingen och att den skall få utvecklas fritt.

Det är, rakt formulerat, vad Lars Tobisson sade till mig för två dagar sedan i en debatt i det här huset. Men det är den filosofin som har lett fram till dagens höga arbetslöshet.

Ni reglerar helt på moderaternas nåde. Det är därför som ni helt har gett upp kampen mot arbetslösheten och accepterat moderaternas mycket råa och cyniska, arbetslöshetsskapande politik.

Jag lovar Ingemar Eliasson: Vi kommer att fortsätta att tala om krisen, trots att partivännen Birgit Friggebo säger att det största hotet mot svensk ekonomi i dag är allt tal om krisen – vi skall gå hem och börja jobba.

Vi kommer ändå att tala om krisen. Och jag lovar Ingemar Eliasson: Vi skall jaga er med blåslampa genom hela valrörelsen, för att få er att tala klarspråk på de här punkterna och framför allt för att tala om att den politik som ni i regeringen i dag sitter och förvaltar skapar ökad arbetslöshet.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1981/82:141 om regeringens energipolitik

Anf. 27 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Per Unckel har frågat mig följande:

1. Innebär centerpartiets i riksdagen nu intagna ståndpunkt vad gäller uppabetning av använt kärnbränsle någon förändring av regeringens energipolitik i stort?

2. Avser regeringen att förelägga riksdagen förändringar i villkorslagen som i avgörande grad förändrar villkoren för kärnkraftsanvändningen i vårt land?

Det av riksdagen fastställda kärnkraftsprogrammet beräknas generera ca 7 000 ton använt bränsle fram till år 2010. OKG AB samt Svensk Kärnbränsleförsörjning AB har på sina delägares vägnar tecknat avtal om uppabetning av 867 ton. Enligt vad jag har erfarit finns det f. n. inga planer

på att teckna kontrakt om upparbetning av ytterligare kvantiteter. Enligt vad man nu kan överblicka synes således endast en mindre del av det i Sverige producerade använda kärnbränslet komma att upparbetas.

Den s. k. villkorlagen medger sökanden två alternativ: upparbetning av det använda bränslet och slutförvaring av det högaktiva avfallet eller direkt slutförvaring av det använda bränslet. Regeringen har beviljat tillstånd enligt uppberedningsalternativet för reaktorinstalleringarna Ringhals 3 och 4, Barsebäck 2 samt Forsmark 1 och 2.

Jag vill samtidigt framhålla att i proposition 1980/81:90 om riktlinjer för energipolitiken understryks vikten av att de insatser som görs av kärnkraftsföretagen på området är av sådan art att handlingsfriheten bevaras ytterligare en tid, inför val av metod för att omhänderta det använda kärnbränslet eller radioaktivt avfall från detta. Det understryks vidare att även andra lösningar än de som presenteras i ansökningarna enligt villkorlagen seriöst bör studeras. Något principiellt ställningstagande till hur allt i Sverige producerat använt kärnbränsle skall slutförvaras har inte fattats.

Jag erinrar om att det i propositionen även sägs att nämnden för tillsyn och kontroll av hanteringen av använt kärnbränsle och det radioaktiva avfallet noggrant skall följa kärnkraftsföretagens forskningsarbete och även bedriva viss kompletterande forskning.

Regeringen har f. n. inte för avsikt att förelägga riksdagen förslag om ändringar i den s. k. villkorlagen.

Lagstiftningen inom atomenergiområdet är föremål för översyn av den s. k. atomlagstiftningskommittén. Regeringen kommer i sedvanlig ordning att bereda förslaget när kommittén avlämnat sitt betänkande.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 28 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka energiministern för svaret på mina båda frågor. Svaret förefaller att bringa åtminstone någon reda beträffande villkoren för den fortsatta kärnkraftsanvändningen i vårt land.

Det är ett understatement att påstå att det ger ett lätt förbryllande intryck när ett av två regeringspartier i en partimotion i riksdagen kräver långtgående förändringar i en kärnsäkerhetspolitik som samma parti i regeringsställning under nästan sex år varit en ihärdig tillskyndare till. Energiministerns svar förefaller emellertid att vara ett klarläggande om att gällande lagstiftning skall fortsätta att gälla. Regeringens politik ligger tydligen fast.

Svaret är emellertid, fru talman, inte något under av klarhet. Några förtydliganden är nog därför av nöden, innan frågan kan anses utagerad.

1. Energiministern hänvisar i sitt svar till energipropositionens uttalande om det angelägna i ytterligare forskning om avfallsfrågorna – något principiellt ställningstagande till hur i Sverige producerat använt kärnbränsle skall slutförvaras har inte gjorts.

Detta är nog så viktigt. Utvecklingsarbetet skall naturligtvis bedrivas så att bästa säkerhet erhålls den dag slutförvaringen faktiskt skall ske.

Samtidigt har, som energiministern själv framhåller, regeringen medgivit tillstånd enligt villkorslagens uppberedningsalternativ till reaktorerna Ringhals 3 och 4, Barsebäck 2 samt Forsmark 1 och 2. Alldeles oavsett önskemålet om ytterligare forskning måste det ställningstagandet rimligen innebära att regeringen skall medverka till att kärnkraftsföretagen också kan fullgöra de avtal som villkorslagen har stimulerat dem att ingå. Ett klarläggande från statsrådet Eliasson på den punkten är nödvändigt.

2. Atomlagstiftningskommittén har i uppdrag att sammanföra villkorslagen och atomenergilagerna till en samlad lagstiftning. I direktiven anges ingenting om att villkorslagens dubbla möjligheter för omhändertagande av använt kärnbränsle skall förändras. Efter vad jag har förstått har inte heller kommittén uppfattat att man har en sådan uppgift. Energiministern bör ta tillfället i akt att nu klargöra att den diffusa hänvisningen till atomlagstiftningskommittén som han nyss gjorde inte innebär att en ny osäkerhet om avfallsvillkoren nu plötsligt introduceras.

Energiministern hävdar att regeringen inte "f. n." har för avsikt att förelägga riksdagen förslag om ändringar i villkorslagen. Vad betyder i det sammanhanget "f. n."? Det är väl inte någonting mer än den i huvudsak lagtekniska förändring som atomlagstiftningskommittén kommer att föreslå som statsrådet Eliasson har i tankarna?

Får jag, fru talman, i anslutning till dessa kompletterande frågor också säga följande.

Svensk energipolitik har under ett ansevärt antal år präglats av ett kinesi som inverkat menligt på energiföretagens möjligheter och förutsättningar att planera för framtiden. Vad som varit sant en dag har blivit osant dagen därpå. Riktlinjer avgivna av regering och riksdag ett år har ändrats året efter. Den villkorslag som vi nu diskuterar har kraftföretagen blivit tillsagda att följa för att få ta kärnkraftsreaktorer i drift. Avtal om uppberedning för hundratals miljoner har ingåtts i enlighet med lagens krav. Och så plötsligt kräver lagens egentliga upphovsmän att det man krävt av kraftföretagen nu skall förbjudas.

Fru talman! Tilltron till statsmaktens auktoritet kräver, liksom rättssäkerheten, konsekvens och logik. Och för att energipolitiken skall bli framgångsrik krävs det att staten slutar upp med att hoppa från den ena energipolitiska tuvan till den andra. Ingen skall förvånas över om oljeersättningen går för långsamt, när staten inte kan ge ordentliga besked om villkoren. Om man inte vet att ja betyder ja är det ingen som satsar vare sig kraft eller pengar på nya energiproduktionsresurser. Och i energipolitiken har det som bekant blivit blott alltför vanligt att nästan allting till slut blivit ett nej.

Energipolitiken behöver mer av klara besked som möjliggör slagkraftiga investeringar. Dessutom behövs det lugn och ro. Några nya styrmedel behövs det däremot inte. De som inte bara tror att de vet måste få en chans att fatta ekonomiskt rationella beslut för vår framtida energiförsörjning. Vi har inte råd att vara irrationella.

Folkomröstningen har gett besked om att kärnkraften skall användas i vårt land under de nuvarande reaktorernas tekniska livslängd. Entydiga svar på de kompletterande frågor som jag nyss har ställt gagnar en ändamålsenlig energiförsörjning och ett fullföljande av folkomröstningsresultatet.

Anf. 29 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Fru talman! Per Unckel ställer tre kompletterande frågor med anledning av det svar som han har fått. Låt mig därför försöka att ytterligare precisera interpellationssvaret.

Den första frågan innebar, om jag förstod den rätt, att regeringen inte skall försvåra för kärnkraftsföretagen att stå fast vid ingångna avtal. Självfallet skall regeringen inte göra det, självfallet skall man stå fast vid ingångna avtal.

Den andra frågan handlade om atomlagstiftningskommitténs direktiv. Kommittén har inte i uppdrag att se över frågan om upparbetning eller inte upparbetning. Kommitténs uppdrag kan möjligen sammanfattas i följande meningar ur direktiven:

”Kommittén bör särskilt studera det behov av lagstiftning som föreligger i samband med omhändertagande av använt kärnbränsle och högaktivt avfall samt handhavandet av avstängda eller andra inte i bruk varande anläggningar för kärnteknisk verksamhet. Det förslag till lagstiftning som kommittén lämnar bör, vad beträffar använt kärnbränsle och aktivt avfall, utformas så att statsmakterna får ett fast grepp över hela avfallsfrågan.”

Den tredje frågan gällde vad som menas med att regeringen f. n. inte har för avsikt att lägga fram förslag om ändringar i villkorslagen. Därmed avses precis vad som sägs. När atomlagstiftningskommittén är klar får regeringen bereda frågan i sedvanlig ordning och lägga fram förslag till riksdagen i de delar där det kan vara motiverat.

Anf. 30 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Jag tackar energiministern för de kompletterande synpunkterna i anslutning till hans ursprungliga svar. Förstår jag sammankopplingen mellan hans svar på min andra och min tredje delfråga rätt innebär det att regeringen inte planerar några förändringar i villkorslagen i den del som handlar om upparbetning resp. icke upparbetning av använt kärnbränsle.

Med det konstaterandet ber jag att få tacka energiministern för hans klarläggande och kan notera att den piruett i avfallsfrågorna som inleddes i riksdagen genom att centerpartiet tog till det unika vapnet att väcka en partimotion mot regeringens politik därmed är avslutad.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om åtgärder för
att underlätta
installation av
braskaminer*

6 § Svar på interpellation 1981/82:152 om åtgärder för att underlätta installation av braskaminer

Anf. 31 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Fru talman! Hadar Cars har frågat mig om vilka åtgärder jag planerar för att underlätta installationen av braskaminer.

Interpellationen är föranledd av att det rått viss oklarhet om vilka krav som skall gälla vid installation och användning av braskaminer. De myndigheter som nämns i interpellationen är konsumentverket, planverket och naturvårdsverket.

Konsumentverket gav under år 1979 statens provningsanstalt i uppdrag att testa ett antal braskaminer. Resultatet har presenterats i skriften Braskaminer och vedeldning.

På grundval av provningar utförda vid statens provningsanstalt utfärdar planverket godkännandebevis för braskaminer. Verket har enligt vad jag erfarit godkänt flera kaminer. Reglerna är interimistiska och godkännandena gäller f. n. till 1983 års utgång.

Enligt naturvårdsverkets instruktion har verket att svara för miljövärdsfrågor angående luftföroreningar i bl. a. bostadsområden. Inom naturvårdsverket har utarbetats ett förslag till rekommendation för småskalig vedeldning i tätbebyggda områden. Förslaget har remissbehandlats.

Verket beslöt i slutet av februari i år att inte rekommendera kommunerna att förbjuda nyinstallation av sådana kaminer utan i stället sätta gränser för högsta tillåtna utsläpp från miljö- och hälsosynpunkt från eldningen. Utsläppsgränserna kommer enligt vad jag har erfarit att fastställas av verket under våren.

Jag vill i sammanhanget understryka det som framhålls i konsumentverkets skrift Braskaminer och vedeldning: En braskamin är ett bra alternativ i dag för de villor som värms med direktel om man vill ha en värmekälla i reserv eller som komplement.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar har länge hävdats att småhus skall kunna värmas med inhemska bränslen om oljetillförseln minskar eller vid stora elavbrott. I beredskapsbestämmelserna i Svensk byggnorm finns det kravet infört. Braskaminer kan här ofta vara ett lämpligt alternativ.

Vad gäller miljöproblemen, så utgör användandet av braskaminer enligt min mening inget problem i glesare bebyggelse, t. ex. på landsbygd eller bland fritidsbebyggelse. De bör inte heller vara några större problem i tätorter under förutsättning att braskaminerna används på ett förnuftigt sätt – eldning sker med torr ved i små brasor.

De oklarheter som interpellanten nämnt torde i allt väsentligt vara undanröjda. Jag anser det också angeläget, från både energisynpunkt och sysselsättningssynpunkt, att branschen ges klara förutsättningar för sin verksamhet.

Måndagen den
22 mars 1982*Om åtgärder för
att underlätta
installation av
braskaminer***Anf. 32 HADAR CARS (fp):**

Fru talman! Jag tackar statsrådet Eliasson för det klara svar som han har givit på mina frågor och för att han i sitt svar har understrukt braskaminernas positiva betydelse som komplement till annan uppvärmning och från beredskapssynpunkt. Det är välkommet och angeläget att vi nu har fått det svaret från regeringen. Osäkerheten om regeringens och myndigheternas syn på braskaminer har härigenom i allt väsentligt undanröjts.

Den diskussion som har försiggått i press och radio på grundval av diverse rapporter och uttalanden om braskaminernas påstådda onyttiga och farlighet har väsentligt hämmat användningen. Den diskussionen har också skadat branschen och sysselsättningen i branschen och hållit tillbaka den tekniska utvecklingen på området. Undersökningar som har genomförts av en välrenommerad marknadsundersökningsbyrå visar att ett betydande antal personer, kanske bortåt 50 000, skulle vara intresserade av att för egna medel införskaffa braskaminer, om fruktan för ett framtida förbud, ett förbud med retroaktiv verkan, undanröjdes. Jag utgår från att statsrådet delar min uppfattning att regeringens svar på min fråga innebär att något generellt förbud eller några förbudsliknande bestämmelser mot braskaminer inte skall komma till stånd.

Statsrådets klargörande svar kommer självfallet att uppmärksammas av myndigheterna och läggas till grund för deras fortsatta hantering av ärendet. Men det är också väsentligt att regeringens positiva syn på en ökad användning av braskaminer når ut till allmänheten och till beslutsfattarna i kommunerna. Jag vill därför fråga statsrådet hur han anser att myndigheterna nu bör medverka till att korrekt information förs ut till allmänheten. Det är väsentligt att verkningarna av den negativa uppmärksamheten kring braskaminerna snarast undanröjs.

Låt mig, fru talman, tillägga att det på sina håll råder viss tveksamhet om huruvida naturvårdsverket kommer att klara av uppgiften att redan i vår fastställa gränsvärden för utsläpp. Osäkerheten om vad som kan komma att gälla har redan förorsakat betydande problem såväl för tänkta användare av braskaminer som för branschen. Om naturvårdsverket inte skulle hinna med att efter noggrann prövning redan i vår slutligt fastställa utsläppsgränserna, är det därför väsentligt att nå full klarhet om vilka bestämmelser som nu gäller. Jag vore därför tacksam om statsrådet ville bekräfta – eller dementera – att det i dagsläget förhåller sig så att frågan om byggnadslov för braskaminer skall prövas av byggnadsnämnderna i kommunerna efter hörande av hälsovårdsnämnderna och på grundval av allmänna hälsovårdsstadgan, att det är så prövningen skall gå till och att det är hälsovårdsstadgan och inga andra i debatten förekommande rapporter och dokument som skall vara vägledande för de kommunala nämndernas prövning och beslut.

Anf. 33 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Fru talman! Får jag först bekräfta att det svar som jag har gett här i dag innebär att regeringen menar att det inte behövs något förbud eller förbudsliknande ingrepp mot braskaminerna. Självfallet skall de myndighe-

Måndagen den
22 mars 1982

*Om likställande
av s. k. sniffning
med missbruk av
alkohol och nar-
kotika*

ter som är verksamma på olika områden ta de hänsyn till brandföreskrifter, allmän förebyggande hälsovård och vad det nu kan vara som de är satta att göra.

Jag tror att det genom den information som nu har spritts börjar skapas klarhet kring dessa frågor. Konsumentverkets skrift har gett branschen och konsumenterna både information och klarhet om vad man kan förvänta sig av braskaminer av olika märken och kvaliteter. En braskamin är ensam inte alltid en tillräcklig värmekälla i ett bostadshus, men som komplement till annan uppvärmning fungerar den ofta utmärkt.

Planverkets bestämmelser om typgodkännande och annat är visserligen interimistiska, men torde ändå vara tillräckligt entydiga för att skapa klarhet för branschen i fråga.

Kvarstår naturvårdsverket, och det ger åtminstone inte någon rekommendation om ett allmänt förbud. Det hälsar jag med stor tillfredsställelse. Det återstår alltså en prövning av vissa gränsvärden. Jag hoppas att dessa gränsvärden kan fastställas ganska snart. Det torde ändå vara ganska få områden för vilka värdena innebär en rekommendation att inte installera braskaminer.

Jag vill bekräfta Hadar Cars förmodan att svaret på den fråga som han ställde är att ärendena skall prövas i byggnadsnämnderna när det gäller byggnadslov – efter hörande av hälsovårdsnämnderna, som har att bedöma ärendena utifrån vad hälsovårdsstadgan föreskriver. Man har då möjlighet att ingripa, om det föreligger en sanitär olägenhet. Det är möjligen det som kan förekomma vid något tillfälle.

Det är min förhoppning att det svar som jag här har gett skall innebära att de människor som planerat att skaffa en braskamin som en kompletterande värmekälla nu kan göra det och vet vad som gäller. Jag hoppas också att branschen har bättre spelregler att utgå från och att därmed sysselsättningen i branschen kan upprätthållas.

Anf. 34 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Det har från allmänhetens och branschens sida efterlysts vilken inställning regeringen har till frågan om braskaminer. Jag är övertygad om att man på alla håll är tillfreds med det svar som vi i dag har fått av statsrådet Eliasson.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1981/82:294 om likställande av s. k. sniffning med missbruk av alkohol och narkotika

Anf. 35 Socialministern KARIN SÖDER:

Fru talman! Inga Lantz har frågat mig om regeringen kommer att vidta åtgärder för att likställa missbruk i form av s. k. sniffning med missbruk av alkohol och narkotika.

*Om likställande
av s. k. sniffning
med missbruk av
alkohol och nar-
kotika*

I sin fråga konstaterar Inga Lantz att det i lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) bara talas om alkohol och narkotika.

I den proposition (1981/82:8) där LVM-lagen föreslogs anförde jag bl. a. att lagen enligt såväl socialberedningens som min mening skulle gälla vid missbruk av alkohol och narkotika. Riksdagen godtog regeringsförslaget på denna punkt.

Jag förstår dock dem som menade att kriteriet beroendeframkallande medel borde användas för att inte lämna missbrukare av t. ex. lösningsmedel utanför lagens tillämpningsområde. Det rör sig emellertid här om ett litet antal vuxna missbrukare. När vuxna sniffar något lösningsmedel, är det nästan uteslutande fråga om ett blandmissbruk, där alkoholmissbruk är det mest förekommande.

Om det i framtiden skulle uppkomma ett starkt behov av att ge möjligheter till vård utan samtycke vid missbruk av några andra medel än dem som rymms under begreppen alkohol eller narkotika, kan bestämmelsen lätt kompletteras. I propositionen angav jag att det bör ankomma på socialberedningen att följa utvecklingen.

Bland ungdomsgäng kan sniffning av lösningsmedel tidvis vara ett stort problem. Jag vill understryka att i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) görs ingen skillnad mellan olika typer av missbruksmedel. Lagen är tillämplig på den som genom missbruk av beroendeframkallande medel utsätter sin hälsa eller utveckling för allvarlig fara. I lagens förarbeten anges att en längre tids missbruk kan innebära en allvarlig fara för den unges hälsa och utveckling och att det då finns grund att använda LVU.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 36 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall först be att få tacka för detta svar.

Nuvarande lagstiftning innefattar inte vuxna sniffare, dvs. människor över 20 år. I diskussionen om LVM diskuterades denna fråga. Någonstans fanns tanken med, att dessa missbrukare skulle inbegripas, men i lagen nämns bara alkohol och narkotika. Det fördes visserligen ett resonemang om detta. Karin Söder hade då – och har i svaret i dag – förståelse för den tvekan som finns inför att lämna missbrukare av t. ex. lösningsmedel utanför lagen. Men hon säger både i propositionen och i svaret att det är ett litet antal vuxna missbrukare som inte kan beredas vård med hjälp av annan lagstiftning. Och Karin Söder säger att om det visar sig vara nödvändigt att även innefatta dessa grupper, kan man lätt göra det genom en komplettering av lagen. Beredningen skall följa denna fråga. Jag har kontrollerat vad beredningen gör, och man följer inte den här frågan.

Jag har under ett antal veckor försökt sätta mig in i denna problematik, och det har visat sig att problemen är större och krångligare än man tror. Det är sant att det inte är vanligt förekommande med "rena" sniffare, men det förekommer – och i större omfattning än vad jag först hade trott. När det

*Om likställande
av s. k. sniffning
med missbruk av
alkohol och nar-
kotika*

förekommer är det mycket svåra och allvarliga skador som uppkommer, både fysiskt och psykiskt. Man har också sagt mig att just dessa missbrukare är svåra att motivera för vård.

I åldrarna upp till 30 år förekommer ett rent sniffningsmissbruk. Det är klart att det ofta förekommer blandmissbruk, och när tillgången på andra berusningsmedel eller andra droger är slut är det lätt att ta till lösningsmedel.

Frågan om hur stort problem sniffningen är har aldrig kartlagts. Man påtalade detta från bl. a. Bagarmossengruppen i arbetet med UNO, där det hade varit möjligt att undersöka denna fråga. Men dessa människor har aldrig varit intressanta att utreda. Och det är uppenbart att Karin Söder inte heller i dag är intresserad av det.

Jag tycker att även om detta är ett s. k. smalt missbruksproblem, så kan man inte nonchalera det. Och det tycker jag att man har gjort med nuvarande lagstiftning.

När anser Karin Söder att ett starkt behov har uppkommit, så att lagen skall kompletteras? Är det bara fråga om kvantitet, eller skall så att säga också kvaliteten räknas? Skall man räkna till hundra och sedan ändra lagstiftningen? Detta är frågor som jag har mött i arbetet med detta problem, och jag vill gärna vidarebefordra dem till Karin Söder.

Detta är inget problem, säger Karin Söder. Då vill jag bara fråga: Vilken lagstiftning skall fältarbetarna använda sig av när det inte går att motivera vård på frivillig väg? Om det går så lätt att komplettera denna lagstiftning, varför gör man då inte det?

Anf. 37 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Det är på det sättet, Inga Lantz, att socialberedningen har i uppdrag att följa denna fråga. Det är också så att frågan har diskuterats och även förberetts i tidigare arbete. År 1976 kom det en rapport från socialstyrelsen där man gick igenom problemen med sniffning. Det är mot bakgrund av dessa erfarenheter som vi i detta läge inte har lagt fram något förslag där lösningsmedel tas upp när det gäller att omhänderta vuxna människor mot deras samtycke.

Jag vill inte på något sätt förringa detta problem, långt därifrån. Sniffning kan vara ett svårt problem, framför allt bland ungdomsgrupperna. Det kan säkert också vara så som Inga Lantz säger, nämligen att sniffning kan förekomma ända upp i 30-årsåldern. Missbruket varierar som bekant från tid till annan.

Men det är också väl belagt att det, om man ser det över en längre period, nästan uteslutande är fråga om blandmissbruk. Därför finns det redan i dag genom LVM instrument för att omhänderta även mot den enskildes samtycke. Men då en person faller utanför den möjligheten, är det – jag upprepar det – socialberedningens sak att följa utvecklingen så att vi får ett bättre underlag, och att eventuellt göra den ändring i lagen som kan befinnas erforderlig.

*Om likställande
av s. k. sniffning
med missbruk av
alkohol och nar-
kotika***Anf. 38 INGA LANTZ (vpk):**

Herr talman! Men det är inte så att socialberedningen följer den här frågan. I förra veckan var jag i kontakt med huvudsekreteraren i socialberedningen, och enligt den uppgift jag fick då ser man inte alls på den här frågan – tyvärr. Man sade där att eftersom riksdagen tog ställning i fråga om alkohol och narkotika, diskuterar man inte alls sniffning i beredningen. Beredningen har beställt alla LVM-domar som hittills har förevarit, och man har studerat dem. Men i dessa domar finns det inga framställningar som rör sniffning, och därför står den frågan utanför.

Jag skulle vara glad ifall Karin Söder i dag åtminstone kunde lova att beredningen skall se på frågan, men allra mest skulle jag förstås önska att Karin Söder tog ställning till den. Även om det är ett mycket begränsat missbruksproblem, och även om det till största delen är fråga om blandmissbruk, kan man inte göra så att man ställer de två sakerna emot varandra. Det handlar ju ändå om enskilda människors problem. Och det är ett missbruk som är ohyggligt och som slår väldigt hårt. Jag tycker inte att man kan resonera så som Karin Söder gör, vilket innebär att man skall räkna till hundra, och därefter skall man ändra lagen. Man måste så att säga se också kvalitativt på den här frågan. När jag började studera den trodde jag inte att detta var ett sådant omfattande och svårt problem som det faktiskt är.

I propositionen på s. 23 förs samma resonemang. Men kammarrätten och länsrätten i Stockholm sade i sina remissyttranden att man borde använda termen beroendeframkallande medel, och naturligtvis tog de inte upp detta utan anledning.

Jag tycker att det som redovisats i svaret om behandlingen av denna fråga tyder på att man nonchalerar den här missbruksgruppen. Inte heller i framtiden kommer man att intressera sig för den, och det tycker jag är mycket allvarligt.

Anf. 39 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Inga Lantz slutsatser är ganska märkliga.

Vi intresserar oss för denna missbruksgrupp. Socialberedningen har i uppdrag att följa utvecklingen på det här området. Detta vill jag slå fast. Dessutom är det inte bara med tvångsmedel som vi kan hjälpa de människor som har dessa problem – och jag vill upprepa att problemen för dem som drabbas icke är obetydliga, utan tvärtom svåra. Det finns en arsenal av andra medel, t. ex. behandling av olika slag, som naturligtvis skall användas. Där är tvångsomhändertagande den sista utvägen – det hoppas jag att vi är överens om.

Jag kan garantera att vi från socialdepartementets sida kommer att följa den här frågan mycket noga, och jag utgår ifrån att socialberedningen kommer att göra detsamma.

Anf. 40 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är riktigt att socialberedningen följer hela frågan om narkotika och alkohol. Men sniffningen är inte med där, eftersom sådana fall

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

inte förekommer i LVM-domarna. De hamnar utanför. Därför vore det önskvärt om Karin Söder i dag kunde klart säga ifrån att detta skall socialberedningen titta på. Man gör inte det nu.

Tvångsmedel är inte den enda vägen, säger Karin Söder. Nej, det är riktigt. Det bästa är naturligtvis om man kunde motivera människor på frivillig väg, såsom det sågs i socialtjänstlagen att man skall göra. Men dessa missbrukargrupper är svåra att motivera. De är så nedgångna, och det går så snabbt nedåt. Därför är detta ett problem för fältarbetare och för socialarbetare. En halv flaska lösningsmedel per dygn är vad man sniffar, enligt vad som uppgetts för mig. Det säger sig självt att detta är väldigt farligt.

Jag tycker att man tar alltför lätt på den här frågan. Det är jag förtvivlad över. Måste missbruket vara stort, kvantitativt sett, för att Karin Söder skall ta detta problem på allvar? Jag tycker att det i så fall är ett väldigt cyniskt resonemang. Det handlar om enskilda människor, och det handlar om mänskliga tragedier.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellationerna 1981/82:149 och 159 om fortsatt utbyggnad av barnomsorgen

Anf. 41 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Gertrud Sigurdsen har frågat mig *dels* om regeringen anser att utbyggnaden av barnomsorgen är det område som bör prioriteras inom familjepolitikens ram, *dels* vilka åtgärder regeringen har vidtagit och vilka regeringen avser att vidta för att den kortsiktiga målsättningen för barnomsorgens utbyggnad till år 1981 inte skall bli alltför försenad, och *dels* när regeringen kommer att ta upp överläggningar med Svenska kommunförbundet i enlighet med det av riksdagen fattade beslutet om en plan för fortsatt utbyggnad av barnomsorgen.

Inga Lantz har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att förhindra ytterligare försämringar vad gäller utbyggnaden av barnomsorgen.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Det statliga stödet till barnomsorgen har ökat från 1 260 milj. kr. budgetåret 1976/77 till 5 409 milj. kr. innevarande budgetår. Detta innebär en ökning med 329 %. Det statliga ekonomiska stödet (inkl. bostadsbidrag) till barnfamiljerna har under samma period ökat från 5 193 milj. kr. till 7 892 milj. kr. eller med 52 %. Dessa uppgifter är ett klart uttryck för att barnomsorgen under den gångna femårsperioden starkt prioriterats inom det familjepolitiska området. Detta understryks ytterligare av de uttalanden som regeringen i olika sammanhang gjort i samband med överläggningar med företrädare för kommunerna.

Den ekonomiska situation vi nu befinner oss i medför emellertid att såväl

stat som kommun måste visa stor vaksamhet när det gäller kostnadsutvecklingen. Riksdagen har godkänt de riktlinjer för den kommunala ekonomin som regeringen lade fram i 1981 års kompletteringsproposition (1980/81:150) och som innebär en begränsning av den kommunala volymökningen till ca 1 %. Möjligheterna till omprioriterings- och rationaliseringsåtgärder måste således utnyttjas i en helt annan utsträckning än tidigare. Jag har därför, som jag aviserade i propositionen (1980/81:205) om förenklade statliga regler inom barnomsorgen, givit socialstyrelsen i uppdrag att i samråd med Svenska kommunförbundet finna modeller för verksamheten som är anpassade till dagens och framtidens behov av en god barnomsorg.

Riksdagen har så sent som i höstas beslutat att det bör utarbetas en ny plan för den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen fram till full behovstäckning. Det är självfallet regeringens avsikt att fullfölja riksdagens beslut. Av detta följer att barnomsorgen även framdeles är en prioriterad del av familjepolitiken.

Gertrud Sigurdsen och Inga Lantz har också frågat mig vilka åtgärder regeringen vidtagit eller avser vidta för att garantera barnomsorgens utbyggnad. Låt mig först erinra om följande.

I den överenskommelse som träffades hösten 1975 mellan den dåvarande socialdemokratiska regeringen och Svenska kommunförbundet förutsattes att 100 000 daghemsplatser och 50 000 fritidshemsplatser skulle börja byggas under femårsperioden 1976–1980. Platserna beräknades bli färdigställda perioden 1977–1981.

Enligt överenskommelsen åtog sig Svenska kommunförbundet att verka för att en utbyggnad av denna omfattning kom till stånd.

Staten åtog sig dels att införa ett nytt bidragssystem, dels att öka personalutbildningen för barnomsorgen, så att det personalbehov som utbyggnaden medför kan tillgodoses.

Det nya statsbidragssystemet innebar att bidraget per plats höjdes kraftigt och gjordes värdebeständigt genom anknytning till löneutvecklingen för anställda i offentlig tjänst. Som en följd härav har statsbidraget till daghem höjts från 14 000 kr. per plats år 1977 till 19 750 kr. per plats år 1981. En ytterligare uppräknings av bidraget med 7,5 % gjordes så sent som förra veckan på grundval av löneutvecklingen för år 1981. Detta innebär att statsbidraget för daghem för år 1982 har fastställts till 21 250 kr. Staten har således i denna del fullföljt åtagandet från år 1975.

En kraftigt ökad utbildning av barnomsorgspersonal har kommit till stånd. Under perioden 1976/77 t. o. m. 1981/82 har således ca 27 000 nya förskollärare antagits till utbildning.

Om man bortser från att det i praktiken är nästan omöjligt att undvika vissa regionala variationer när det gäller tillgången och efterfrågan på utbildad personal så har egentligen ingen hävdat att bristen på personal har hindrat utbyggnaden av barnomsorgen. Även detta åtagande från statens sida har alltså fullföljts.

Jag vill vidare understryka att regeringen på ett tidigt stadium av utbyggnadsperioden vid flera tillfällen inbjöd till diskussioner med Svenska

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

kommunförbundets ledning med anledning av den överenskomna planen och den faktiska utbyggnadstakten.

Jag vill också peka på att riksdagen på regeringens förslag infört nya regler för skatteutjämningsbidrag för kommunerna. Vid fördelningen av dessa bidrag tas bl. a. hänsyn till antalet barn i barnomsorgen. Genom dessa nya regler har kommuner som byggt ut framför allt heldagsomsorgen fått ett stöd utöver vad som överenskomts år 1975.

Vidare har statistiska centralbyrån i början av år 1980 på regeringens uppdrag genomfört en barnomsorgsundersökning som gav varje enskild kommun möjligheter att jämföra tillgången till barnomsorg med den faktiska efterfrågan på barnomsorg. Regeringen har också i en rad andra avseenden, bl. a. genom förslag i proposition 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati samt genom beslut i enskilda besvärssärenden medverkat till att minska den statliga detaljregleringen av barnomsorgen. Detta har underlättat för såväl befintlig som tillkommande verksamhet.

Parallellt med utbyggnaden av barnomsorgen har också stora insatser gjorts med inriktning mot frågor som rör kvaliteten i barnomsorgen. Ett omfattande utvecklingsarbete har bedrivits bl. a. i socialstyrelsens regi. Detta arbete har bl. a. avsett utformningen av verksamheten inom daghemmen, den uppsökande verksamheten och möjligheterna att bygga och inrätta mångsidigt användbara förskolor och fritidshem. Socialstyrelsen har fortsatt sitt arbete med en arbetsplan för förskolan.

Kritiken från kommunerna mot statsbidragsbestämmelserna har emellertid vuxit starkt under senare år. Invändningarna har främst gällt det uppgiftslämnande som bidragsreglerna förutsatte samt förhållandet att platsbegreppet blivit alltmer inaktuellt genom det ökande deltidsarbetet.

Mot denna bakgrund och mot bakgrund av det begränsade utrymmet för kommunal expansion föreslog jag i propositionen (1980/81:205) om förenklade statliga regler inom barnomsorgen ett nytt och förenklat statsbidragssystem. Samtidigt föreslog jag att statsbidragsgivningen vidgades till att omfatta viktiga delar av barnomsorgen som tidigare inte fått stöd från statens sida. Detta möjliggjordes genom en omfördelning av statsbidraget. Jag föreslog också vissa andra förändringar, som innebar ett slopande av statlig detaljreglering av barnomsorgen. Bl. a. föreslog jag att den s. k. tvåtredjedelsregeln skulle avskaffas liksom reglerna om öppethållande. Förslaget godkändes av riksdagen i slutet av förra året.

I anslutning härtill uttalade riksdagen bl. a. att en ny plan för den fortsatta utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen fram till full behovstäckning borde tas fram efter överläggningar med Svenska kommunförbundet. En sådan plan borde enligt riksdagens mening grundas på resultaten av en ny barnomsorgsundersökning. Förberedelserna för en sådan undersökning har påbörjats av statistiska centralbyrån.

Min avsikt är att påbörja överläggningar med Svenska kommunförbundet om en ny utbyggnadsplan redan innan resultaten av den nämnda barnomsorgsundersökningen är klar.

Anf. 42 GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation.

Inom arbetarrörelsen ser vi barnens uppväxtvillkor som en av de viktigaste frågorna. För samhällets fortbestånd och utveckling är den vård och fostran vi ger våra barn grundläggande. Inom familjepolitikens område är en utbyggnad av barnomsorgen den viktigaste uppgiften.

Långt innan nuvarande barnomsorg började byggas ut kunde förmögna och välutbildade människor planera sina liv med utbildning, yrkesliv och barnomsorg. Barnomsorgen ordnade man genom att anställa en barnflicka. När sedan arbetarklassens kvinnor under 1950- och 1960-talen började förvärvsarbeta i större utsträckning, blev det tal om hur skadligt det var. Man påstod att kvinnorna undandrog sig sitt ansvar för barnen i sitt fåfänga "begär efter lyxkonsumtion". Välutbildade människor med stor förmåga att påverka opinionen höjde ett varnande finger. Barnen tar skada av att "slängas in på dagis" och vara utan sin mamma, mödrarna tar inget ansvar för sina barn, mödrarna sätter sina egna intressen framför barnen, sades det då!

Det är viktigt att konstatera den negativa effekt som dessa "experter" haft på utvecklingen av den gemensamma barnomsorgen i Sverige. I dag är det lätt att se att de var fast i ett fördomsfullt och konservativt tänkande riktat mot arbetarklassens familjer. Kampen för en bra barnomsorg för alla är dock inte avgjord. I en tid av ekonomisk tillbakagång eller stagnation kan det bli opportunt att damma av gamla fördomsfulla argument om "kvinnans naturliga plats".

Barnomsorgen får inte ses i uteslutande ekonomiska termer – även om en fullt utbyggd barnomsorg i längden är ur samhällets synpunkt lönsam. Den viktigaste uppgiften för barnomsorgen är ändå den fostrande gemenskap som barn har rätt till och den sociala funktion som barnomsorg för alla barn har i samhällsbyggandet.

Arbetarrörelsen måste vara på sin vakt mot nya konservativa angrepp på barnomsorgen. Det är ett grundläggande krav för en solidarisk politik, att vi kan värna om våra barn och ge dem goda utvecklingsmöjligheter. Detta skall ske i sådana former att det också gör det möjligt för föräldrarna att gemensamt bidra till familjens försörjning. En trygg vistelse i en verksamhet med en bra och genomtänkt pedagogik är den inriktning svensk förskola bör ha. Det är grunden för en helhetssyn på barns utveckling.

Sverige befinner sig i en ekonomisk kris med en för svenska förhållanden mycket hög arbetslöshet. Enligt socialdemokratisk syn på framtiden måste vi arbeta oss ur krisen. Hindren för allas rätt till arbete i hela Sverige är framför allt brist på arbetstillfällen och brist på barnomsorg. För människorna i det här landet tror jag att tillgången på arbete, bostad och barnomsorg är de mest angelägna kraven för att uppfylla en god livskvalitet. Att sätta in åtgärder för att ge de 135 000 som är arbetslösa ett jobb, att ge de 180 000 förskolebarn som saknar daghemsp plats och de 175 000 skolbarn som saknar tillsyn plats i

Nr 103

Måndagen den
22 mars 1982

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

Måndagen den
22 mars 1982

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

samhällets barnomsorg, det är enligt min mening det kanske mest angelägna steget för att höja människors livskvalitet.

Som jag konstaterar i min interpellation, vilket bekräftas av Kommunförbundet i dess i början av mars presenterade rapport, har inte riksdagens målsättning från 1975 års överenskommelse mellan den dåvarande regeringen och Kommunförbundet, som godkändes av riksdagen, uppnåtts. Det blev inga 100 000 nya daghemsplatser eller 50 000 nya fritidshemsplatser under femårsperioden. Det blev bara 70 000 resp. 30 000 enligt Kommunförbundets rapport. Bristen är särskilt stor när det gäller barn under tre år. Samtidigt visar statistiken att förvärvsverksamheten ökar bland kvinnor med barn under sju år. Det kan finnas olika orsaker till det.

Regeringens hårda åtstramningspolitik mot kommunerna går givetvis ut över den sociala omvårdnaden över huvud taget, och den går också ut över barnomsorgen. Dessutom har ju regeringen genomdrivit ett mot daghemsutbyggnad orättfärdigt statsbidragssystem, som kommer att ta ifrån kommunerna 300 milj. kr. Vi har från socialdemokratiskt håll sagt att vi kommer att riva upp det beslutet om vi återkommer i regeringsställning i höst, men det är klart att kommunerna känner oro inför en väntad sänkning av statsbidragen för daghem från nuvarande ungefär 47 % till 40 %.

Kommunförbundets undersökning visar att det bara finns pengar att bygga ut 7 500 platser i år i stället för, som det var tänkt, 16 500 nya platser. Tittar man på de 21 kommunerna i Stockholms län, finner man att det är daghemsköer i samtliga kommuner. Vid en undersökning som LO-distriktet i länet har gjort framkommer att kommunerna nu reviderar sina utbyggnadsplaner och takten skruvas ner. Det inger oro. Regeringens nedrustning av daghemsbyggnad är beklaglig.

Vi har råd att bygga och driva daghem. Låt oss inte fastna i dagens arbetslöshetsproblem. Redan i början av 1990-talet kan vi i stället ha en brist på arbetskraft. Kvinnornas rätt till arbete och barnens rätt till en god omsorg får inte variera efter konjunkturläget. Det enda rimliga är i stället att bygga ut barnomsorgen just i det här skedet då vi har outnyttjade resurser på byggsidan och snart riskerar ett överskott på utbildad personal. Det är inte mycket stöd för en sådan politik man har att hämta i dagens interpellations-svar. Talet om livskvalitet från socialministerns sida är bara ett sätt att med allmänt tal dölja regeringens oförmåga att tillgodose människors verkliga behov.

Anf. 43 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall också tacka för svaret på interpellationen, även om jag tycker att det var tunt trots att det var många ord i det.

Vpk har under många år varnat för att olika löften om att bygga bort daghemsbristen inte kommer att hållas.

Jag har i snart tio år stått i denna talarstol och tjatat på olika socialministrar om detta. Vid alla tillfällen har de olika ministrarna sagt att detta inte är något problem – ingenting att oroa sig för. Det kommer att gå bra med barnomsorgsutbyggnaden – litet förseningar och litet tidsförskjutningar

kanske. Man kan sammanfatta debatterna på följande sätt: Olika regeringar har nonchalerat barnens behov av barnomsorg. Det gör tyvärr Karin Söder i dag också i sitt svar.

Olika regeringar har på olika sätt kamouflerat sitt svek och sitt sabotage mot barnomsorgen.

I budgetpropositionens bil. 8 sägs det bl. a.:

”Barnomsorgens fortsatta utbyggnad intar en central plats när det gäller samhällets åtgärder för social service och omvårdnad.”

I svaret i dag kamouflerar Karin Söder regeringens svek mot barnomsorgen genom att tala om att det samhällsliga stödet har ökat med si och så många procent. Men det är bevisat att inte ens 329 % har räckt eller kommer att räcka!

Institutet för social forskning har i en rapport, som betecknande nog heter Planering på glid, visat att femårsplanens löfte om de 100 000 daghemsplatserna och de 50 000 fritidshemsplatserna missar på 30–40 % och att den långsiktiga totala behovstäckningen ligger mycket långt borta från verkligheten. Bara hälften av de planerade daghemsplatserna kommer att byggas under 1982. Det visar en utredning från Kommunförbundet. Utredningen har gjorts i samarbete med kommunerna Degerfors, Flen, Göteborg, Haninge, Kiruna, Norrköping, Sundsvall, Varberg och Örnsköldsvik.

Det finns många skäl till att samhällets barnomsorg måste byggas ut. Det främsta skälet är: för barnens skull, därför att de behöver det stöd som en bra barnomsorg kan ge. I dag haltar barnomsorgen, både kvantitativt och kvalitativt. Man räknar med att 1985 behöver 400 000 barn plats på daghem, och lika många platser behövs för skolbarnen. Det finns i dag 135 000 daghemsplatser och 50 000 fritidshemsplatser. Till detta kommer ca 100 000 familjedaghemsplatser. Detta betyder att 400 000 barn köar till barnomsorgen – öppet eller dolt.

Regeringen har saboterat kvaliteten inom barnomsorgen. På många håll – för att inte säga de flesta – behöver barnomsorgen rustas upp kvalitativt med mer personal och mindre barngrupper. Regeringen har saboterat kvalitetsförbättringarna inom barnomsorgen genom att minska statsbidragen och genom att helt slopa normerna för barnomsorgen. Inte ens miniminormer kunde regeringen hjälpa till med, trots att man utlovat det ända sedan 1976. Regeringen har utlämnat hela barnomsorgen, både kvantitativt och kvalitativt. Så förhåller sig regeringen till en av vår tids mest brännande sociala frågor!

Ett annat skäl att bygga bort daghemsbristen är jämställdheten. Barnomsorg behövs för kvinnornas skull – för deras möjlighet att förvärvsarbeta och bli ekonomiskt oberoende. Det är orimligt att barnomsorgens utbyggnad, kvinnornas förvärvsintensitet och jämställdheten mellan könen skall vara konjunkturberoende på det sätt som det är i dag. För alla ensamstående kvinnor är barnomsorgen ett måste. Men i denna regerings dyrtid behövs ofta två familjeinkomster för att klara ekonomin. Också för alla som inte är ensamstående behövs alltså daghemsplatserna.

Det är samhällsekonomiskt lönsamt att bygga ut barnomsorgen. Det är

Om fortsatt utbyggnad av barnomsorgen

Måndagen den
22 mars 1982

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

rent ekonomiskt vansinne att inte bygga ut den – det har många utredningar genom åren bevisat. Det senaste beviset kommer från Kommunförbundet. Ju högre en kvinnas förvärvsintensitet är, desto mer ökar den samhälleliga vinsten. Vid heltidsarbete uppgår denna vinst till ca 81 000 kr. per år om man fördelar vinsten på de nio år barnet får barnomsorg. Men även vid deltidarbete är det lönsamt att bygga ut barnomsorgen – även med småbarnsplatser, som ju är dyrare än andra platser. I boken Barnomsorg och ekonomi heter det att en fortsatt utbyggnad av den institutionsbundna barnomsorgen anses vara samhällsekonomiskt synnerligen motiverad.

Nu gillar jag egentligen inte detta lönsamhetsresonemang, men i dessa s. k. besparingstider kan det vara av intresse att ta fram även dessa argument. Kronor och ören är tydligen det enda som biter på regeringen.

Det finns menar jag, helt andra värden i livet som man inte kan mäta i pengar. Och då tänker jag bl. a. på barnomsorgen. Det går egentligen inte att mäta betydelsen av en bra barnomsorg i pengar. Värdet av barnomsorgen ligger inte i ekonomiska mätmetoder.

Jag sade i början av mitt anförande att Karin Söders svar är mångordigt men utan innehåll. Hon tar fram gammal skåpmat som att barnomsorgen är en prioriterad del av familjepolitiken och talar fortfarande om full behovstäckning. Tror man fortfarande att man skall kunna uppnå det i mitten av 1980-talet, när det i dag faktiskt fattas 400 000 platser? Det får väl Karin Söder redovisa senare i debatten.

I svaret på interpellationen hänger man sig bara åt vackra ord utan någon förpliktelse. Jag skulle vilja rekommendera Karin Söder att ta del av verklighetens siffror. Gör man det har man litet svårt att acceptera det svar regeringen i dag har lämnat.

Man skall ha fram "nya modeller" som skall vara anpassade efter dagens situation. Det betyder att man skall fortsätta att sträva efter "flexibilitet" och "bättre utnyttjande av befintliga resurser", som är regeringens honnörsord i dagens barnomsorgsdebatt. Det är för barnomsorgen farliga uttryck.

Det heter vidare att barnomsorgen får finna sig i "rationaliseringsåtgärder". "Mångsidigt använda förskolor och fritidshem" talar Karin Söder om. Bakom dessa ord, som i och för sig låter förnuftiga, döljer sig kvalitetsförsämringar för barnen, för personalen och för föräldrarna.

Svaret ger inget hopp om någon bättre utbyggd barnomsorg, vare sig man tänker på den kvantitativa eller på den kvalitativa sidan. Regeringen kommer med undanflykter och skyller på kommunerna. Gång på gång säger man att staten minsann gjort sitt.

Så är det naturligtvis inte. Tvärtom har både regering och riksdag svikit kommunerna i den här frågan.

Ett hinder för en snabb utbyggnad av barnomsorgen är kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Det finns ett klart samband mellan omfattningen av den kommunala daghemsverksamheten och kommunernas ekonomiska situation. Vpk menar att staten skall ta det ekonomiska ansvaret för barnomsorgen. Målet skall vara att alla barn skall garanteras rätt till en bra barnomsorg. Därför menar vpk att statsbidraget skall vara till för att

stimulera till att höja både kvantiteten och kvaliteten. Därför måste det knytas till personalkostnaderna, som ju är den tunga posten i kommunernas driftkostnader för barnomsorgen. Den uppgår i dag till ungefär 75 % av driftkostnaden.

”Överläggningar”, talar Karin Söder om. Det har vi också hört i debatterna genom åren. Men det blir bara pappersdrakar, så länge de ekonomiska resurserna för den här verksamheten inte finns ute i kommunerna.

Om inte kommunernas ekonomiska förutsättningar förbättras kan vi rita hur många planer som helst och tala hur vackert som helst om utbyggd barnomsorg – ingenting kommer ändå att hända.

Egentligen finns det inte någon som helst laglig skyldighet för kommunerna att bygga daghemsplatser – det talas det inte så ofta om. Om kommunerna inte tycker sig ha råd till det eller är emot det av andra skäl – det finns ju också andra än rent ekonomiska skäl emot en daghemsutbyggnad; jag tänker på en del av de attityder som börjar ”poppa upp” här och där i debatten – kan de låta bli att bygga en enda daghems- eller fritidshemsplats.

Jag tycker att Karin Söder som den ytterst ansvariga för barnomsorgen här i riket skjuter frågan ifrån sig, precis som hon har gjort tidigare i debatter och propositioner. Det bådär inte gott för barnen. Jag tycker att det är ett uruselt sätt att hantera en mycket allvarlig fråga.

I min interpellation frågade jag: ”Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att förhindra ytterligare försämringar vad gäller utbyggnaden av barnomsorgen?” Den frågan kvarstår faktiskt obesvarad. Jag skulle vilja be Karin Söder att svara på den.

Anf. 44 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Först vill jag gärna instämma i vad Gertrud Sigurdsen sade om behovet av barnomsorg och den betydelse som barnomsorgen har för kvinnornas möjligheter att gå ut i arbetslivet. Jag vill också gärna instämma i den beskrivning som Gertrud Sigurdsen gjorde av hur möjligheterna till barnomsorg såg ut tidigare och vilka kvinnor som då hade den möjligheten. Det är väldigt viktigt att alltid ha detta med, när vi diskuterar barnomsorg. Jag har alltså utifrån den utgångspunkten ingen annan mening om behovet av barnomsorg.

Jag vill också gärna instämma i vad Gertrud Sigurdsen sade om att det är en del av människors livskvalitet att barn får en trygg uppväxttid, att föräldrar får känna trygghet och får möjlighet att vara tillsammans med sina barn, att man har en valmöjlighet och att barnomsorgens kvalitet där självfallet spelar en stor roll.

Kommunernas ekonomi spelar självfallet en stor roll när det gäller möjligheterna att bygga ut barnomsorgen. Därför är det intressant att se vad som har hänt med kommunernas ekonomi under den tid vi har haft ickesocialistiska regeringar. När det gäller statsbidragets utveckling generellt sett står staten 1980 för 27 % av kommunernas externa utgifter mot 25 % år

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

1976 och 19 % år 1966. Tittar vi på statsbidragsutvecklingen i övrigt, t. ex. för skatteutjämningsbidraget, så finner vi att det år 1982 är 10,1 miljarder men att det 1976 var 2,3 miljarder kronor. Det är ju ett avsevärt tillskott till kommunernas ekonomi. Kommunernas möjligheter att prioritera barnomsorgen vid sidan av vad barnomsorgsbidraget har skapat har naturligtvis därmed ökat avsevärt. Vi måste ändå se fakta i ögonen. Jag skall inte ta upp vad som skulle ha hänt, om vi hade haft kvar den allmänna arbetsgivaravgiften och en höjd moms, som socialdemokraterna har föreslagit.

Jag vill också peka på den nuvarande regeringens och tidigare regeringars ambitioner att uppfylla de mål som har satts upp. Visserligen hade vi inte på den socialdemokratiska regeringens tid något hundratusenplatsersprogram, men under sex år – från 1970 till 1976 – under den socialdemokratiska regeringens tid var det faktiskt så att det byggdes ut 48 100 platser i daghem och 46 900 platser i familjedaghem. Under den senaste femårsperioden efter regeringsskiftet 1976 har det tillkommit 67 200 platser i daghem och 49 000 platser i familjedaghem. Om vi lägger samman siffrorna för kommunala familjedaghem och daghem, kommer vi alltså över det mål på 100 000 daghemplatser som har satts upp. Men jag är självfallet inte nöjd med den situation vi har i dag. Vi måste gå vidare och fortsätta att bygga ut barnomsorgen. Och jag utgår ifrån att man i kommunerna skall göra den prioriteringen – det har kommit fram vid överläggningar att man avser göra det – att man låter omsorgen om barnen komma i förgrunden i det här arbetet.

Jag blev något förvånad, när Gertrud Sigurdsen sade att hon vill ändra systemet när det gäller barnomsorgen och gå tillbaka till det gamla. Hon sade att det nya systemet är, om jag uppfattade rätt, orättfärdigt – eller något åt det hållet, jag kommer inte exakt ihåg ordalydelsen.

Mot den bakgrunden skulle jag vilja fråga Gertrud Sigurdsen vad hon säger till exempelvis Halmstads kommun, som under de gamla reglerna fick vara med om att åtta barn avgjorde huruvida man skulle få 8 miljoner mer i bidrag eller inte. Ett annat besvärsärende som vi haft att handlägga gällde Vellinge, där en handfull barn i denna lilla kommun avgjorde huruvida man skulle få 1 miljon mer i statsbidrag eller inte. Här talas mest om försämringar som en del kommuner får, kommuner som har dragit nytta av den stora satsningen på detta område, men det talas mycket litet om dem som förlorat på det gamla systemet och som nu får en fördel.

De av mig nämnda siffrorna är alltså hämtade ur verkligheten. Så snett kan det gamla bidragssystemet slå. Jag tycker vidare att det är rätt och rimligt att den barnomsorgsavgift som alla är med om att betala också kommer alla barn till del. Därför är det viktigt att även deltidsförskolan och de öppna förskolorna får statsbidrag. Jag kan försäkra att jag håller nära kontakt med verkligheten, och det visar sig att man där man tillämpar formerna med mångsidighet, öppenhet och flexibilitet också får god kvalitet. Om man gör det i samförstånd med kommuninvånarna, med föräldrarna och med personalen, ger möjligheten till flexibilitet och mångsidig användning rikligt utrymme för god och förhöjd kvalitet.

Vi får inte stirra oss blinda på någon speciell lösning och använda den som mall överallt i vårt land. Behoven och strukturen i de olika samhällena är mycket varierande. Även om vi ligger efter när det gäller daghemsutbyggnaden – jag erkänner och beklagar det förhållandet – finns ambitionen kvar, och vi kommer att arbeta vidare på att förverkliga målet full behovstäckning och god kvalitet i barnomsorgen.

Jag återkommer kanhända till dessa frågor i nästa replik – min taletid är snart ute. Det är nu inte fråga om en eftergift i ett krisläge, utan vi har kvar ambitionerna, och vi kommer att arbeta vidare för en god livskvalitet både inom och utom barnomsorgen.

Anf. 45 GERTRUD SIGURDSEN (s) replik:

Herr talman! Socialministern instämmer i min beskrivning av hur behovet av och synen på daghem har utvecklats. Sedan gör hon ett stort nummer av hur mycket högre andelen av bidragen till exempelvis barnstugeverksamheten nu är i den statliga budgeten. Ja, det skulle vara egendomligt om vi skulle stå kvar på samma belopp nu som 1976, med tanke på den kostnadsutveckling som förekommit, bl. a. på grund av inflationen, medan man fullföljt beslutet från år 1975.

Men vilka är det som har drivit på utvecklingen, så att vi i dag har en annan och mer positiv syn på barnomsorgen? Ja, jag har aldrig under mitt arbete på 1950- och 1960-talen inom framför allt fackföreningsrörelsen, där vi drev barnomsorgsfrågorna, mött några borgerliga representanter som har stått på vår sida, i varje fall inte några centerpartister eller moderater. Det skall i hederlighetens namn sägas att man från folkpartiet lämnat visst stöd när vi har drivit dessa frågor.

Så till statsbidragen. Ja, jag sade att man här i riksdagen har drivit igenom ett mot daghemmen orättfärdigt system. Det är inte bara min uppfattning, Karin Söder, utan den omfattas av hela den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Vi har från den sagt att vi är beredda att riva upp systemet, som nu innebär att kommunerna förlorar 300 milj. kr.

Stockholms kommun, som är en kommun som ambitiöst har byggt ut daghemmen, förlorar ju 135 milj. kr. Jag skall tillåta mig att citera vad Kommunförbundet skriver i den rapport som jag talade om förut.

”Det försämrade ekonomiska läget och en ändrad syn på den offentliga sektorns utbyggnad samt den ökade tonvikten på de pedagogiska motiven har bl. a. resulterat i ett riksdagsbeslut om en förändring av statsbidragen. Statsbidragen till dag- och fritidshem – dvs. heltidsomsorgen – minskas, vilket på sikt leder till försämrade möjligheter för män och kvinnor att förvärvsarbeta.

Starka skäl – bl. a. respektive familjs ekonomiska – talar för att det blir kvinnorna som får stanna hemma och ta hand om barnen eftersom de i de flesta familjer har den lägsta lönen.”

Så det här, Karin Söder, är ingenting som Gertrud Sigurdson påstår från den här talarstolen. Det socialdemokratiska partiet tycker att statsbidraget

Måndagen den
22 mars 1982

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

har en felaktig konstruktion, och tydligen har socialdemokraterna också Kommunförbundet på sin sida.

Anf. 46 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Karin Söder sade att det har byggts ut och visst har det byggts ut, men absolut inte så att det räcker. Sedan sade Karin Söder att vi måste gå vidare. Hur då gå vidare? Det redovisas ju att bara hälften av planerna för 1982 kommer att förverkligas. Jag skulle vilja fråga Karin Söder: Hur skall kommunerna gå vidare, vilka ekonomiska möjligheter har de att gå vidare för att förverkliga planerna för åtminstone 1982?

Regeringen har gjort sig skyldig till ett ekonomiskt svek mot kommunerna. Drar man in 300 milj. kr., är det klart att detta får effekter ute i kommunerna. Vad som händer och kommer att hända är att det blir överinskrivningar, större barngrupper, låg personaltäthet, vikariestopp, kortare öppettider, fördröjning av utbyggnaden och höjning av taxorna. Detta är exempel på s. k. besparingar dels genom en minskning av statsbidragen, dels till följd av ett redan tidigare alldeles för lågt ekonomiskt stöd till kommunerna.

Riksdagens beslut avtecknar sig ju med otäck tydlighet ute i kommunerna: man skall ha större barngrupper på samma yta och med oförändrad personaltäthet. Dessutom skall man blanda olika grupper barn, i olika åldrar, från dagis, fritis och deltidsförskola. Det här är att vara flexibel och att utnyttja befintliga resurser bättre.

Jag var på ett sammanträde i min kommun. Vid det sammanträdet redovisade man att man skulle öka barnantalet med 15–20 %, varvid personaltätheten skulle öka med 6 %, detta i ett läge då man redan är illa ute när det gäller gruppstorlek och personaltäthet. Det här blir billigt och bra, sade man runt sammanträdesbordet, och när jag frågade vad det kommer att kosta, om barnen och personalen mår dåligt, fick jag förstås inget svar, för vad svarar man på sådant?

Den här felaktiga sparivern finns förstås inte bara i Huddinge. Överallt drabbas barn och personal av regeringens dåliga ekonomiska politik, och oförstående kommunalpolitiker tycker att det här blir både billigt och bra. På moderat håll uttalade man, och jag säger detta upplysningsvis, att man var glad över sparförslaget, och på socialdemokratiskt håll sade man att man måste pröva nya former. Jag tycker att det är allvarligt när sådana tongångar hörs från socialdemokratiskt håll.

Det här sparförslaget, som emanerar från regeringen, kommer att bli dyrt. Det är fråga om sådant som man inte kan mäta i pengar. Man kommer att få betala över andra konton. Karin Söder och riksdagen borde ta sitt ansvar för barnen och barnomsorgen och inse att det faktiskt måste få kosta pengar.

I nästa replik kan vi kanske ta debatten om lönsamhet.

Anf. 47 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill inte förneka att socialdemokraterna och framför allt de socialdemokratiska kvinnorna i hög grad har varit pådrivande när det gäller barnomsorgsutbyggnaden. Jag kan också försäkra att mitt kvinnoför-

bund har agerat mycket starkt i denna fråga – jag tror nog att Gertrud Sigurdson också kan påminna sig detta. Jag skulle också kunna anföra flera exempel på hur centerpartister, och framför allt kvinnor, ute i kommunerna drivit på i denna fråga – jag har själv varit med om att göra det i min kommun – och det finns andra exempel. Jag anser att vi bör försöka vara ärliga och fördela gracerna något.

När det gäller talet om att kommuner förlorar på det nya statsbidragssystemet är det en litet märklig debatt som förs i detta sammanhang. Det talas nämligen om att det är lönsamt att bygga daghemsplatser, eftersom människorna då kommer ut i arbete och betalar skatt med allt vad det innebär. Denna utbyggnad anses därför inte innebära någon stor samhällskostnad. Jag tycker faktiskt att det ligger mycket i detta resonemang. Jag hör till dem som värjer sig mot varje försök att påstå att barnomsorgen endast är en tärande del.

Stockholms kommun, som var framme mycket tidigt i fråga om barnomsorgen, har ju fått en mycket stor andel av det som alla landets löntagare och egenföretagare på senare tid betalt i barnomsorgsavgift tillbaka i form av statsbidrag. Detta har gjort det möjligt att bygga ut barnomsorgen och gjort det möjligt för allt fler människor att få arbete vilka då har betalt skatt och kommit att utgöra konsumtionsunderlag i kommunen och på så sätt tillföra den inkomster. Om man vidhåller att barnomsorgsutbyggnaden är en lönsam del, måste man vara beredd att säga att de kommuner som varit ambitiösa och haft en fördel av detta också bör vara med och dela på bördan så att det blir en jämnare fördelning även för andra kommuner. Jag kan inte se att resonemanget håller om vi inte diskuterar på detta sätt.

Jag vill säga att Kommunförbundet har gjort helt klart i sitt remissvar att det är för ett procentbidrag och minskad byråkrati. Det står helt klart att förbundet vill slippa den detaljreglering som nu har tagits bort.

Vad beträffar kvaliteten i barnomsorgen utgår jag ifrån – vilket uppenbarligen inte Inga Lantz gör – att kommunpolitikerna och de anställda ute i kommunerna självfallet tar ansvar för att det blir en god kvalitet i barnomsorgen. Det är också min erfarenhet. Det är ju viktigt att vi inte står här i riksdagens talarstol och låtsas som om de politiker som har ansvar för de sociala frågorna och de kommunala budgetarna inte skulle ta ansvar för barnen. Det är de som lever nära barnen och lever nära deras föräldrar, och de vet bäst vad som behövs.

Vi har ju också erfarenhet av hur positivt det är när man har olika åldrar i en och samma grupp, så att barnen kan få känna den möjlighet till utveckling som det innebär att t. ex. ta hand om yngre barn. Jag tänker då på syskongrupperna – för att ta ett exempel. Jag har själv från den tid jag – under en kort period – hade barn i daghem positiva erfarenheter av hur sådana här blandade grupper kan stimulera till utveckling och aktivitet. Jag tror att det vore fel att vi här satte oss till doms över kommunerna när det gäller att skapa en god kvalitet i barnomsorgen. Jag är övertygad om att denna flexibilitet – som jag inte betraktar som ett fullt ord utan ser som en möjlighet – bidrar till

att vi kan både öka barnomsorgsutbyggnaden, förbättra kvaliteten och anpassa barnomsorgen till barnens verkliga behov.

Anf. 48 GERTRUD SIGURDSEN (s) replik:

Herr talman! Det är en märklig debatt, det här, säger Karin Söder. Ja, Karin Söder gör den inte mindre märklig.

Först några ord om statsbidraget. *Vi* har inte sagt att det är orättvist med ett procentbidrag. Den konstruktionen tycker också vi är bra, så den har vi inte gått emot. Men det går inte att förneka att det bidragssystem som Karin Söder här i riksdagen har drivit igenom missgynnar daghemsutbyggnaden.

När Kommunförbundet presenterade sin undersökning i början på mars sade bl. a. en av Karin Söders departementstjänstemän som svar på frågan, om det här inte är orättvist, att det beror på hur man ser det. Man kan se det så, att de kommuner som tidigare haft stort behov av daghem har överkompenserats. Ja, men om de haft stort behov av daghem, så behövs väl det här samhällsliga stödet, och Stockholm är en kommun som haft ett sådant stort behov.

Och så den nya märkligheten i debatten – detta med att alla får vara med om att betala! Ja, men det är väl så en solidarisk politik fungerar. Vi är med och betalar skatter som bl. a. går till att betala ut allmänna barnbidrag, vare sig vi har barn eller inte, och vi betalar när det gäller sjukförsäkringen, vare sig vi blir sjuka eller inte. Den här solidariteten ligger inbyggd i ett samhälle som det svenska, där vi är med om att solidariskt betala för den svenska välfärden. Alla utnyttjar inte alla former av den.

Jag tycker att Karin Söder gör debatten ännu mer märklig, men jag har fortfarande inte blivit övertygad om att det här statsbidragssystemet inte drabbar just daghemsutbyggnaden. Det är där som det stora behovet finns och inte när det gäller deltidförskolorna.

Anf. 49 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Om man inte förstår att barnomsorgen är lönsam i sig rent livskvalitetsmässigt, enligt det sätt som Karin Söder använder det ordet på, dvs. att barnomsorgen är nödvändig för barnens egen skull, då kan man ju ta till det skälet att barnomsorg faktiskt är en lönsam investering – fastän jag inte gillar att mäta livskvalitet i kronor och ören. Men det har kommit fram, senast för bara någon vecka sedan, i Kommunförbundets undersökning. Jag vet att den inte föreligger i tryck, men jag har faktiskt en stencilrad upplaga av den här. Där bevisar man, krasst ekonomiskt, att det är en ren samhällsekonomisk vinst. Man visar på att vinsten är 81 000 kr. per år, om man räknar på de nio år under vilka barnet får barnomsorg. Och även om man räknar på deltid och man då använder halvtidsförvärsarbete, så är det samhällsekonomiskt mer lönsamt att bygga ut barnomsorgen med småbarnsplatser än att bygga ut den så, att den omfattar barn som är tre år. Hur man än vänder och vrider på den här frågan kommer man ändå fram till att barnomsorgen är lönsam.

Varför byggs det då inte fler daghem? När vi är överens om att det här är viktigt för barnen, viktigt för kvinnorna och viktigt ur ekonomisk synpunkt, varför byggs barnomsorgen då inte ut? Jag tycker det är märkligt att regeringen inte kan inse detta och ta sitt ansvar.

Sedan till frågan om kvaliteten. Karin Söder säger att vi skall lita på att de anställda och de kommunala politikerna tar ansvar för kvaliteten. Det har vi också sagt i många omgångar, men det har visat sig att kvaliteten är dålig. Som anställd har man ju ingen möjlighet att utöka kvaliteten, och politikerna ute i kommunerna drar in på medlen. Nu skall man omorganisera barnomsorgen, så att den blir mera flexibel och så att man utnyttjar resurserna bättre. Det innebär flera barn och mindre personal på samma ytor. Detta är en kvalitetsförsämring.

Man skall inte sätta sig till doms över andra – självfallet inte. Men man måste ge de kommunala politikerna möjligheter att höja kvaliteten. Det har man inte gjort med beslutet om det statsbidragssystem som kommer från 1983 eller genom att inte införa åtminstone miniminormer. Sådana normer var ett av regeringens stora slagnummer 1976. Och i en reservation från vpk, centern och folkpartiet var vi faktiskt överens om att man skulle ha sådana normer när det gäller barngrupperna och personaltätheten. Centern och folkpartiet har gjort en helomvändning i den här frågan. Det slår igenom ute i kommunerna.

Anf. 50 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort, eftersom jag vet att Gertrud Sigurdsen och Inga Lantz inte har fler repliker.

När det gäller talet om att alla får vara med och betala vill jag deklarerat att jag självfallet ställer mig bakom det solidariska fördelningssystem som vi har genom skatter och avgifter. Men nu tar vi ut en barnomsorgsavgift för att kunna ge omsorg i daghem, familjedaghem och fritidshem. Jag menar att denna avgift också skall komma deltidsbarnen till godo. Också inom deltidsförskolan och den öppna förskolan är det fråga om barnomsorg, även om det i allmänhet bara är en av föräldrarna som är yrkesarbetande. Det var detta som jag menade, när jag talade om en solidarisk fördelning.

Jag är inte någon anhängare av lönsamhetsresonemanget, och jag vill inte särskilt gärna föra det. Men det är viktigt att ta fram de kommuner som under åren bevisligen har byggt ut barnomsorgen och som fått en stor andel av statsbidragen. De har därigenom fått ett ekonomiskt tillskott, även om de naturligtvis själva också har bidragit till utvecklingen. Dessa kommuner skall inte framstå som oerhört missgynnade, medan andra kommuner som av olika skäl, t. ex. lägre sysselsättningsgrad, inte har byggt ut sina daghem ställs vid – om jag får uttrycka mig så – en annan skampåle. Det är angeläget att vi med detta nya statsbidragssystem får en sådan fördelning att vi skapar stimulans också i de områden där man har haft en för låg utbyggnadstakt.

Visst är det för barnens skull och för deras välbefinnande som vi skall ha all barnomsorg. Kvaliteten skall i det avseendet naturligtvis vara det överskuggande – inte lönsamhetsdiskussionen.

Måndagen den
22 mars 1982

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

Anf. 51 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att något kommentera Gertrud Sigurdsens fråga till regeringen om den anser att utbyggnaden av barnomsorgen är det område som bör prioriteras inom familjepolitikens ram. Den frågan har nu åtföljts av påståendet att en fortsatt utbyggnad av barnomsorgen är den viktigaste familjepolitiska uppgiften.

Det utan jämförelse största familjepolitiska stödet går redan i dag till den kommunala barnomsorgen. Räknar man av föräldraavgifter och kostnader för deltidsskolorna, kostar stödet mer än 11 miljarder kronor. Det är mer än dubbelt så mycket som barnbidragen för alla barn upp till 16 år kostar.

Jag är den första att vilja stryka under att den kommunala barnomsorgen många gånger ger en mycket bra vård och omvårdnad. Men det är lika viktigt att stryka under att den inte passar alla. Trots detta stöds den ensidigt av både stat och kommun. Den förälder som avstår från sin lön för att själv ta hand om barnen får inget motsvarande stöd. Den som vill eller måste anlita privat dagmamma eller barnflicka får inte ens dra av kostnaderna för nödvändiga barn tillsynsutgifter.

Trots ensidigheten i stödet, är det ingalunda säkert att stödet i första hand kommer dem till godo som har det största ekonomiska behovet av stöd.

LO:s bearbetning av statistiska centralbyråns levnadsnivåundersökning från 1978 visar att förhållandevis lågavlönade hushåll – LO-grupper – använder den kommunala barnomsorgen i bara hälften så stor omfattning som SACO-hushållen. Det ofta förekommande påståendet att det främst skulle vara välavlönade hushåll som har råd att ha mamma eller pappa hemma håller inte. Denna undersökning visar att mer än dubbelt så stor andel i LO-hushållen som i SACO-hushållen har en förälder hemma. Ändå missgynnas vid beskattningen de familjer som är hänvisade till att leva på en enda inkomst.

När det gäller flerbarnshushållen har jämställdhetskommittén visat att föräldrarna själva stod för vården av barnen i 62 % av hushållen, och i enbarnshushållen endast 32 %. Detta visar ännu en gång hur orättfärdigt familjebeskattningen slår – den slår hårdast mot dem som har störst försörjningsbörda och lägsta ekonomiska bärkraft.

Det är naturligtvis riktigt att vi i många kommuner fortfarande har stora köer till barnomsorgen. Men ingen kan säga hur stor del av dessa köer som beror på ensidigheten i stödets utformning. Däremot är det mycket som talar för att många föräldrar, som i och för sig gärna skulle ta hand om barnen själva under dessa få år, inte har ekonomisk möjlighet att göra det. Det är också så att bristen på platser är störst för barn under 3 år. Man beräknar att en nytillkommande daghemsplats kostar ungefär 65 000 kr. om året för dessa små barn.

Kommunförbundet har räknat ut, att om man under 1980-talet skall kunna bygga i kapp bristen på barnomsorg, med hänsyn till den förväntade ökningen av förvärvsfrekvensen hos småbarnsföräldrar, skulle det ensamt kräva en årlig kommunal volymökning på ca 3,4 %. Det är drygt tre gånger så

mycket som riksdagen har fastställt som samhällsekonomiskt försvarbart, och det är ungefär sju gånger så hög volymökning som den reviderade långtidsutredningen har kommit fram till. Och då har gymnasieutbildning, äldre- och handikappomsorger eller insatser för missbrukarna inte fått någon del.

En sådan här kraftig utbyggnad skulle inte bara innebära en volymökning långt över det samhällsekonomiskt försvarbara, utan det skulle också leda till högst betydande kommunalskatteshöjningar, som i sin tur skulle göra det ännu svårare för de hushåll som av olika skäl är hänvisade till att klara barnomsorgen själva. Jag skall med några exempel försöka visa hur prekär deras ekonomiska situation redan nu är.

Jag skall visa detta med en tablå på kammarens bildskärm. Exemplet gäller fyra familjer, där de "produktiva" insatserna i stort sett är lika stora. I alla fyra familjerna har man och hustru 75 000 kr. om året i inkomst – dvs. en genomsnittlig industriarbetarlön – om de förvärvsarbetar heltid. Alla familjerna antas också ha två småbarn och en månadshyra på 1 400 kr. Daghemsvård av de två småbarnen antas kosta nära 100 000 kr. om året. Det motsvarar lika mycket som lön och socialavgifter för någon av föräldrarna. De fyra alternativen speglar alltså olika former av arbetsbyte eller arbetsfördelning.

I familjen A är mor eller far hemma på heltid. Familjen har en heltidsinkomst på 75 000 kr. Efter skatt och tillkommande bostadsbidrag har de kvar 56 750 kr. Det är mindre än existensminimum, därför att med denna hyra skulle det behövas 60 000 kr. för att nå upp till existensminimum.

Familjen B har löst det hela så att föräldrarna turas om att se till barnen, och båda förvärvsarbetar på halvtid. De har alltså två halvtidslöner på 37 500 kr. De får kvar 62 700 kr., dvs. ungefär 6 000 kr. mer än familjen A, främst beroende på att skatten blir mycket lägre. De kommer alltså något över existensminimum.

I familjen C arbetar både far och mor heltid medan barnen är på daghem. Behållningen ökar då till 89 000 kr., trots att det kan sägas vara ett direkt arbetsbyte. Jag har då räknat med Kommunförbundets taxa för daghemsvavgifter. Familjen C når upp till ungefär 50 % över existensminimum.

Också i familjen D, slutligen, arbetar både mor och far på heltid, men de måste själva ordna med sin barnomsorg. Barnvårdaren ersätts efter samma taxa som gäller för kommunala dagmammor, dvs. 9:60 i timmen. Det är en hederlig familj som betalar också socialavgifter, men jag har inte räknat med någon omkostnadsersättning. Behållningen för familjen D blir 40 000 kr. När hyran har betalats har dessa fyra personer mindre att leva på än vad en ensamstående pensionär med endast folkpension och pensionstillskott har.

Trots att de produktiva insatserna i dessa fyra familjer är i stort sett lika – det är alltså fråga om olika former av arbetsbyten – blir naturligtvis situationen snabbt fullkomligt ohållbar för familjen D och mycket bekymmersam för familjen A, som också ligger under existensminimum.

Skulle jag i stället ha räknat med tre barn i de här hushållen, hade både

Om fortsatt utbyggnad av barnomsorgen

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

familjen A och familjen B, liksom givetvis också familjen D, hamnat långt under existensminimum.

Vad händer då, om man skulle bestämma sig för att vi inom familjepolitikens ram ensidigt skall prioritera utbyggnaden av barnomsorgen? Jo, det kommer bl. a. att leda till betydande kommunalskattehöjningar. Det kommer att leda till att ännu fler familjer får stora svårigheter att klara sin situation på egen hand. Det kommer att leda till att köerna till den kommunala barnomsorgen ökar ännu mycket mer.

Jag har med mitt inlägg velat markera att det inte går att säga att man inom familjepolitikens ram skall prioritera utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen utan att samtidigt beakta de ekonomiska konsekvenser detta skulle få för de familjer som vill eller måste ta hand om barnen själva. Det går över huvud taget inte att försvara att orättvisorna i familjepolitiken bibehålls och förstärks, i synnerhet inte som det främst är relativt lågavlönade hushåll, glesbygdsfamiljer och flerbarnsfamiljer som drabbas. Solidariteten och omtanken måste naturligtvis gälla också dessa familjer.

Det skulle vara intressant att få veta var socialdemokraterna står i den här frågan.

Vill socialdemokraterna acceptera en årlig volymökning för kommunerna på 3,5 %, så att de med nuvarande familjepolitik kan komma i kapp och täcka bristen på barnomsorg fram till 1980-talets slut, trots att detta är en volymökning som blir sju gånger så snabb som den långtidsutredningen för fram?

Om socialdemokraterna vill detta, vad vill de då göra med dem som tvingas stå i kö under alla dessa år?

Vad vill socialdemokraterna göra med alla dem som inte kan utnyttja den kommunala barnomsorgen? Det gäller många flerbarnsfamiljer, många hushåll i glesbygden, många familjer som har gravt handikappade barn, t. ex. svårt allergiska barn, för vilka vård i hemmet ofta är det enda alternativet.

Jag vill ändå inte tro att man har den inställningen att dessa familjer helt enkelt får skylla sig själva. Måste man inte ha en helhetssyn på familjepolitiken, om man skall kunna tala om rättvisa och solidaritet?

Anf. 52 GERTRUD SIGURDSEN (s) replik:

Herr talman! Jag skall be att få citera vad jag sade i mitt första anförande: "Arbetarrörelsen måste vara på sin vakt mot nya konservativa angrepp på barnomsorgen." Jag trodde inte att de skulle komma så snabbt som de gjorde i Ingegerd Troedssons inlägg.

Det kan inte vara någon överraskning för Ingegerd Troedsson att socialdemokraterna inom familjepolitikens ram prioriterar barnomsorgen. Det har vi gjort länge. Därmed är inte sagt att barnomsorgen är den enda familjepolitiska åtgärden. För att man skall kunna prioritera någonting måste det ju finnas fler åtgärder. Vi har barnbidragen, och vi har bostadsbidragen och andra möjligheter att ekonomiskt stödja barnfamiljerna.

Ingegerd Troedsson talar om de stora köerna till barnomsorgen. Varför finns dessa? Jo, de finns naturligtvis därför att föräldrarna vill ha en god och trygg barnomsorg för sina barn under den tid som de förvärvsarbetar. De vill ha en daghemsplats. Kölistorna tror jag omfattar ungefär 100 000 barn. En annan statistik talar om att det är 180 000 barn i de här åldrarna som behöver daghemsplats.

Det är ingen som får skylla sig själv. Men vi har ju brister i samhället på olika områden. Det är alltså olika områden som vi får lov att prioritera. Jag vill upprepa igen, Ingegerd Troedsson, att socialdemokraterna för sin del anser det vara viktigast att prioritera just barnomsorgen.

Jag skall inte uppehålla mig mer vid frågan om de ekonomiska stödåtgärderna till barnfamiljerna och hur moderaterna ser på det. Maj-Lis Lööw kommer senare att utveckla den saken.

Anf. 53 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Det är ett något märkligt angrepp. Om man för fram LO-undersökningen, som fru Sigurdsen knappast kan vara okunnig om, och påvisar i hur stor utsträckning det är de ekonomiskt mindre bärkraftiga hushållen som av olika skäl inte kan utnyttja den kommunala barnomsorgen, då är det nya konservativa angrepp på barnomsorgen.

Vår inställning är den att det är viktigt att föräldrar får så stor valfrihet som möjligt, helt enkelt därför att vi vet att det är ett så starkt samband mellan harmonin hos föräldrarna och harmonin hos barnen. Givetvis skall man på alla sätt underlätta för dem som önskar förvärvsarbeta. Men man får inte föra en politik som gör att många barnfamiljer som gärna tar hand om barnen själva och som kanske också gör en väl så stor samhällsekonomisk insats på det viset får grunden härför undanryckt. Men det är just det man gör.

Jag fick, Gertrud Sigurdsen, inget svar på mina frågor. Vill socialdemokraterna acceptera en kommunal volymökning på 3,5 %? Tidigare har det varit 2 %. Även med 2 % betyder det att dessa köer med nuvarande politik kommer att kvarstå under betydande tid.

Jag fick heller inget svar på frågan om vad man bör göra med dem som förgäves står i kö under tiden.

Jag har naturligtvis inte heller fått något svar på frågan om på vilket sätt socialdemokraterna tänker sig att underlätta för de mycket hårt ansträngda flerbarnsfamiljerna.

Jag skall ändå komma med en fråga till: Är det rent av så, Gertrud Sigurdsen, att socialdemokraterna fortfarande har den uppfattningen att det bara är jämställt och produktivt att vårda andras barn, gamla och sjuka, men däremot inte sina egna?

Anf. 54 GERTRUD SIGURDSEN (s) replik:

Herr talman! Några ord om den här undersökningen av vilka det är som har sina barn på daghem. Det är riktigt att LO:s grupper i många sammanhang inte kommer i åtnjutande av daghem. Det kanske beror på att det är det välbeställda grupperna som kan slå sig till daghemsplatser, därför

att de kan tala för sig och tjata på socialförvaltningarna och på föreståndarinnorna. De har lättare att få gehör för att få en daghemsplats, eftersom det numera är socialt acceptabelt att ha sina barn på daghem, vilket det inte var i tidigare generationer. Då var det någon form av fattigvård. Men det är det inte nu, utan numera efterfrågar också Ingegerd Troedssons väljare platser på daghem.

När det gäller den årliga volymökningen trodde jag inte att Ingegerd Troedsson behövde fråga mig om var socialdemokraterna står. Vi har uttalat oss för en 2-procentig ökning. I det sammanhanget har moderaterna talat för en ökning på 0 %. Vem som har de största möjligheterna att tillgodose olika behov i kommunerna tycker jag att dessa uppgifter ger svar på.

Anf. 55 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Vi har inte fått något svar på frågan hur man tänkt sig att ordna det för flerbarnshushållens räkning. Även där kan man ju vilja förvärvsarbeta. Men för dem är ofta vård i hemmet det enda realistiska alternativet. Är man beredd att verka för en rättvisare utformning av stödet till barnomsorgen?

Tidningen Arbetet har i en stort uppslagen artikel föreslagit att socialdemokraterna skall gå i spetsen och verka för ett skattefritt vårdnadsbidrag till familjer med barn under sex år, i första hand till barn under tre år. Vad är anledningen till att man har förespråkade det här? Anledningen är ju helt enkelt att man förstår att även den som inte har så mycket över för valfrihetstänkande ändå måste inse att både rättvisa och solidaritet kräver att också de hushåll som inte kan eller vill utnyttja den kommunala barnomsorgen får en rättvis del av stödet.

Säger socialdemokraterna kategoriskt nej till detta, så kan de inte hävda att de på barnomsorgens område förordar en politik som går ut på solidaritet och rättvisa, för det gör de inte.

Anf. 56 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Rätten till arbete – även för kvinnor – och en fullt utbyggd barnomsorg och på sikt en förkortning av den dagliga arbetstiden måste vara huvudingredienserna i en politik som leder till att både män och kvinnor på lika villkor kan förena arbete och barn.

Jag vill också stryka under, liksom flera redan har gjort här, att en bra barnomsorg också är ett viktigt inslag i en politik för att förbättra barns uppväxtvillkor. Det handlar inte bara om att ge föräldrarna möjlighet att förvärvsarbeta – det handlar om barnomsorg för barnens skull. Vi kan inte stillatigande åse att tiotusentals barn far illa genom att föräldrarna tvingas till dåliga provisoriska lösningar eller inga lösningar alls på sina tillsynsproblem. Det handlar också om att ge barnen i dagens alla en- och tvåbarnsfamiljer en uppväxtmiljö där de får chansen att utvecklas tillsammans med andra barn.

Mot den bakgrunden är det olyckligt, för att inte säga cyniskt, att barnomsorgsdebatten kommit att i så stor utsträckning präglas av lönsam-

hetstänkande. Barn måste få kosta, lika väl som sjukvård, försvar och andra kostsamma delar av den gemensamma sektorn, där det aldrig faller oss in att tala om lönsamhet.

Och likväl – om vi håller oss till detta krassa ekonomiska tänkande, så visar det sig ju att barnomsorgen faktiskt *är* lönsam. Det är en av de mest seglivade myterna i svensk politisk debatt, att en barnomsorgsplats kostar samhället så och så många tiotusentals kronor. 70 000 kr. tycks vara den vanligaste siffran i debatten just nu. 65 000 kr. talar Ingegerd Troedsson om. Och den här föreställningen lever kvar, trots att varje försök till beräkning av barnomsorgens totala samhällsekonomiska effekter visar motsatsen, nu senast enligt Kommunförbundets beräkningar. Om man inte har velat tro på de tidigare beräkningarna, t. ex. LO:s beräkningar, så kan man väl i alla fall inte anklaga Kommunförbundet för att vara part i målet när det gäller den här frågan.

Inga Lantz beklagade att hon inte fick replik på Ingegerd Troedssons inlägg, men jag kan trösta henne med att det inte skulle ha hjälpt, för vi kommer aldrig att kunna övertyga Ingegerd Troedsson om att barnomsorgen är lönsam. Hon kommer att tala om sina 11 miljarder oavsett vad vi säger.

Men jag tycker att vi politiker bedrar oss själva om vi tror att vi kan spara genom att dra in på satsningarna på barnomsorgen. I själva verket borde vi se en utbyggd barnomsorg som ett inslag i en långsiktig ekonomisk strategi för att tillvarata människors vilja att arbeta Sverige ur krisen. Någon sådan inställning har knappast kunnat spåras i socialministerns svar i dag. Det talas om den ekonomiska situation vi nu befinner oss i, om begränsat utrymme för kommunal expansion osv.

O. K., låt oss då vara överens om att vi måste prioritera. Gertrud Sigurdsens första fråga gällde också just prioriteringen. Socialministern hänvisar till att det statliga stödet har ökat från 1976 fram till i år och menar att det är ett uttryck för prioritering. Men såvitt jag förstår innebär de ökade statliga utgifterna bara ett fullföljande av den överenskommelse som den socialdemokratiska regeringen träffade med Kommunförbundet 1975, och det är knappast uttryck för några speciella prioriteringar från den borgerliga regeringens sida. I själva verket borde ökningen ha varit ännu större om kommunerna hade fullföljt planerna från 1975 eller levt upp till överenskommelsen.

Men det vi nu ser, mot bakgrund av den proposition som vi diskuterade i höstas, är att det totala bidraget till barnomsorgen i det nya bidragssystemet skärs ned med omkring 300 milj. kr. Det är bra om Centerns kvinnoförbund har drivit de här frågorna. Jag har i varje fall inte märkt att vi hemma i min kommun har haft någon draghjälp av dem. Jag tycker också att det tar sig litet underliga uttryck nu när Centerns kvinnoförbund har socialministerposten.

Men det intressanta för väljarna i den kommande valrörelsen måste i alla fall vara att få reda på vad en eventuell framtida borgerlig regering tänker göra för prioriteringar på hela det familjepolitiska området. Det är uppenbart att man nu från borgerligt håll har för avsikt att damma av det

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

gamla förslaget om vårdnadsbidrag. T. o. m. folkpartiet har passat in sig i högerfållan – i den här frågan också. Vi sade redan 1976, när vårdnadsbidraget var det stora slagnumret i valrörelsen, att det skulle komma att bli ett utomordentligt kostsamt förslag som ofrånkomligen skulle drabba andra områden inom familjepolitiken. Och moderaterna, som ni måste ta hänsyn till vare sig de är i eller utanför regeringen, talar nu öppet om att göra en omprioritering, att finansiera sitt vårdnadsbidrag med sänkta statsbidrag till barnomsorgen. Är det så ni kommer att prioritera? Hur skall ni annars bli trovärdiga, om ni hävdar dels att ni vill slå vakt om barnomsorgen – det har Karin Söder sagt i dag – trots att ni redan har ansett det nödvändigt att sänka ambitionsnivån med flera hundra miljoner kronor, dels att ni skall kunna införa ett vårdnadsbidrag som har kostnadsberäknats till 750 milj. kr.

Herr talman! Jag kan inte se vårdnadsbidraget som ett alternativ till utbyggd barnomsorg och en förbättrad föräldraförsäkring. De två senare, barnomsorg och föräldraförsäkring, är en absolut förutsättning för att både män och kvinnor skall kunna delta i förvärvslivet. Om vi menar någonting med allas rätt till arbete och jämställdhet måste samhället också ställa upp om det inte bara skall bli en läpparnas bekännelse till de målen. Att vi sedan behöver ett ekonomiskt stöd som riktar sig till de barnfamiljer som har det allra svårast att hänga med i den borgerliga inflationskarusellen är som sagt en helt annan sak. Det kan vi göra effektivare än genom att sprida ut ett generellt vårdnadsbidrag, som dessutom bara gäller småbarnsfamiljerna. Det hade regeringen kunnat göra genom att slå vakt om bostadsbidragen i stället för att urholka dem och låta 260 000 barnfamiljer förlora sina bostadsbidrag.

Sedan lyssnar vi till Ingegerd Troedsson, och visst är det fråga om nya konservativa angrepp på familjepolitiken. Hon drar sig inte ens för att fortfarande tala om att man skall lösa barntillsynen genom att t. ex. anställa barnflickor. Det är verkligen en doft av den gamla tiden, som Gertrud Sigurdsen inledningsvis beskrev i sitt anförande.

Det är litet svårt att kommentera den bild som Ingegerd Troedsson visade utan att ha den på skärmen. Men jag hävdar att ett generellt vårdnadsbidrag aldrig kan bli av den storleksordningen att det ersätter en förvärvsinkomst. Det är ett dåligt alternativ till en familjepolitik, där det ekonomiska stödet för barnfamiljerna utformas efter barnantal och inkomst. Det är ju så som bostadsbidraget har varit konstruerat. Jag menar alltså att det stödet måste vi ha kvar och bygga ut i fortsättningen, åtminstone komma i kapp de försämringar som har gjorts av den borgerliga regeringen.

I Ingegerd Troedssons exempel fanns en familj A. Den familjen skulle verkligen behöva ett bättre bostadsbidrag, i stället för att vi skulle dela ut ett vårdnadsbidrag både till familjen A och till familjen B, som redan har den bästa inkomsten att leva på, enligt Ingegerd Troedssons bild.

Familjen C bevisar bara riktigheten av det som jag redan har sagt, nämligen att möjligheterna till en ytterligare förvärvsinkomst är det bästa familjepolitiska stöd vi kan ge. Det är det bästa sättet för familjerna att

förbättra sin inkomst. Vårdsnadsbidraget kan aldrig bli ett alternativ till det.

Sedan till familjen D. Ingegerd Troedsson talar gärna om de familjer som vill ta hand om barnen själva. Det gör ju inte familjen D. Den har varit tvungen att lösa sin barnomsorg genom privattillsyn. Det blir väldigt kostsamt för familjen. Detta visar bara hur otroligt viktigt det är att komma i kapp med utbyggnaden av barnomsorgen.

När det gäller vad Gertrud Sigurdsen sade om de stora LO-grupper som inte har tillgång till dagis, vill jag bara tillägga att det beror dels på det som Gertrud Sigurdsen har sagt, dels på att stora LO-grupper har sitt arbete förlagt till timmar på dygnet då barnomsorg på dagtid inte fungerar. Vi måste få till stånd en barnomsorg som fungerar också för skiftarbetande och grupper både inom industrin och inom sjukvården.

Anf. 57 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall först tala om för Maj-Lis Löow att Kommunförbundets egna beräkningar visar att en barnstugeplats i snitt kostar 48 250 kr. i år. Men nytillkommande platser för de minsta barnen, som jag har talat om, kostar ungefär 65 000 kr. om året.

Maj-Lis Löow talar om rätten till arbete. Den rätten vill jag verkligen också slå vakt om. Men jag menar att rätten till arbete måste gälla också de föräldrar som tycker att det bästa i deras fall är att själva ta hand om barnen när de är små, för det är också ett arbete. De har också en rätt till det arbete som de upplever som meningsfullt. Jag menar att föräldrarna i flerbarnsfamiljer, som kanske vill förvärvsarbeta, också har rätt att förvärvsarbeta. Men många gånger är det väldigt svårt för dem, om de inte har övermänskliga krafter, att kunna förena förvärvsarbetet med daghemsvård av barn. Då är många gånger vårdnad i hemmet det enda alternativet. Vi vill att det skall vara möjligt också för dem att förvärvsarbeta. Föräldrar med ett i hög grad allergiskt barn har det väldigt svårt att placera barnet i daghem eller i familjedaghem. Vi menar att också de skall ha rätt att förvärvsarbeta helt eller delvis. Och, Maj-Lis Löow, alla de som även med er modell kommer att stå i kö till daghemmen och familjedaghemmen hela 1980-talet igenom eller längre än så skall ha rätt att förvärvsarbeta.

Det enda alternativ ni erbjuder dem är ju svart barnomsorg. Alternativet D som jag visade här anger ju att det inte går att med vanliga inkomster vara laglig och betala en privat dagmamma eller en annan ersättare en rimlig lön plus sociala omkostnader. Det skulle vara mycket, mycket höga inkomster i så fall. Vi vill att också dessa familjer skall ha möjlighet att klara sig medan man bygger ut barnomsorgen.

Slutligen, Maj-Lis Löow, så skall vi väl bygga ut barnomsorgen så, att de föräldrar som verkligen önskar den vårdformen skall få tillgång till den. Men skall vi verkligen också bygga ut barnomsorgen för dem som med ett mer rättvist stöd skulle föredra att få ta hand om barnen själva den här korta tiden?

Maj-Lis Löow raljerade över att jag talade om barnflickor. Felet i dag är ju

att barnflicka har blivit ett fullt begrepp. Det gäller ofta kraftigt underbetalda flickor. Om nu barnomsorg i daghem för tre barn kostar ungefär 150 000 kr., varför skulle man inte med ett litet mera rättvist stöd kunna få betala en ersättare i hemmet en något mera rimlig lön än hon får i dag?

Anf. 58 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill till Maj-Lis Lööw säga att för mitt och centerns vidkommande finns det ingen motsättning mellan en vårdnadsersättning och en utbyggd barnomsorg. Det är ett sätt att öka valmöjligheterna. Framför allt föräldrar med små barn upp till tre års ålder skall, om de helt eller delvis avstår från förvärvsarbete, kunna få ersättning. Jag tycker att det är viktigt att framhålla i det här sammanhanget att det inte är någon motsättning. Jag har kunnat konstatera att dessa tankegångar finns också på socialdemokratiskt håll.

Jag tror att vi – precis som Maj-Lis Lööw sade – när det gäller familjepolitiken verkligen måste se till helhetsbilden. Behoven varierar oerhört mycket.

Jag tyckte mig också höra i inledningen till Maj-Lis Lööws anförande att hon talade om den kortare arbetstiden. Medan vi väntar på att kunna förkorta arbetstiden för alla, är det mycket viktigt att de småbarnsföräldrar som vill ge mer tid till sina barn också kan få ersättning för den förkortade arbetstiden, så att de verkligen klarar av sin föräldrappgift på det sätt som de själva önskar.

Sedan återigen till lönsamhetsdiskussionen. Jag vill gärna understryka att det inte var jag som tog upp lönsamheten, eftersom jag tycker att den till dels kan föra debatten fel. Men om vi nu är eniga om att det är lönsamt med en utbyggnad av barnomsorgen, då måste det ju i första hand vara lönsamt för kommunerna. I botten ligger ju en i dag ganska avsevärd kommunalskatt, som man först tar ut av de inkomster som kommer från dem som arbetar i barnomsorgen och från dem som kan förvärvsarbete på grund av att de har fått en barnomsorgsplats. Det är därför som det är så viktigt att få en bättre fördelning av statsbidragen, så att de kan komma också andra kommuner till del än de som har varit gynnade av de högre statsbidragen – på grund av sin stora ambition, det vill jag gärna understryka. Kommunerna själva tjänar ju på en bättre utbyggd barnomsorg.

I det läge som vi nu befinner oss i, när staten har ett så stort budgetunderskott, är det ju rimligt att man med en lägre procentsats reducerar det i årets budgetproposition föreslagna beloppet 5,5 miljarder kronor – vilket innebär en höjning med 140 milj. kr. i förhållande till föregående budgetår – med något hundratal miljoner. Den stora delen är ju fortsättningsvis kvar. Det är alltså en blygsam reduktion av statsbidraget i förhållande till de fördelar som en utbyggnad av barnomsorgen för med sig.

Till sist skulle jag vilja säga att det är rätt märkligt att höra socialdemokraterna tala om stödet till barnfamiljerna. Deras stöd har i vissa avseenden, t. ex. när det gäller flerbarnsfamiljerna, inte varit så uttalat. De gick emot

stödet till de familjer som verkligen har det bekymmersamt – de som har tre eller flera barn. De gick också emot rätten att få räkna ATP-poäng för vården av små barn. De delarna av den socialdemokratiska familjepolitiken kunde behöva få en förklaring.

Anf. 59 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Först till Ingegerd Troedsson!

Jag håller med om att det finns familjer som varken kan eller vill skaffa sig en andra förvärvsinkomst. Anledningen till det kan vara bristen på arbete eller bristen på barnomsorg, men det kan också vara att man – det är förmodligen den som Ingegerd Troedsson mest tänker på – väljer att stanna hemma för att vårda barnen när de är små. Men för de familjerna hade vi ett effektivt stöd i form av bostadsbidraget. Bostadsbidraget var kopplat till antalet barn och inkomst och även till ett av de absoluta basbehoven för familjen, nämligen tillgången till en god bostad. Om inte det stödet hade urholkats, hade vi i det fortfarande haft ett effektivt stöd till dessa familjer. Jag vill gå vidare på den vägen i stället för att sprida ut de resurser vi kan få fram nu, när alla talar om ett trängt samhällsekonomiskt läge, till alla barnfamiljer, varc sig de behöver det eller inte, i form av ett generellt vårdnadsbidrag. Barnfamiljerna är ju ingen homogen grupp.

Sedan vill jag bara säga att jag faktiskt tycker att även de som har sina barn på daghem också vårdar sina barn.

Karin Söder tar upp vårdnadsbidraget. Samtidigt säger ni att ni inte vill göra avkall på ambitionerna när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen. Kvar står då frågan hur ni skall kunna finansiera det – ni har ju inte lyckats på sex år! I det fallet är moderaterna faktiskt ärligare – de säger att de vill göra en omprioritering. Hur ser då en samlad borgerlig familjepolitik ut, om ni – vilket blir allt mindre sannolikt – skulle få chansen att efter valet bilda en borgerlig trepartiregering? Här gör ni stort nummer av att en socialdemokratisk tidning i en ledare har föreslagit ett bidrag som inte står i överensstämmelse med vad jag här förordar. Men själva tillåter ni er att inbördes vara djupt oense om hur ni skall klara finansieringen av ett vårdnadsbidrag!

Sedan vill jag säga till Karin Söder, att medan vi väntar på en arbetstidsförkortning, skall vi bygga ut föräldraförsäkringen. Det är det enda sättet att åstadkomma möjlighet till en förkortad arbetstid som alla har råd att ta ut.

Anf. 60 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill påstå att det inte finns några motsättningar mellan dem som vill förvärvsarbeta och dem som själva vill ta hand om sina barn. I dag måste många förvärvsarbeta av tvingande ekonomiska skäl. Det har i sin tur lett till sådana köer vid många daghem att många som verkligen vill utnyttja daghemmen förgäves får vänta på plats. Kunde man inom ramen för stödet till barnomsorgen få till stånd en något mera rättvisande fördelning tror jag det skulle vara till gagn för båda dessa kategorier.

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

Den satsning på bostadsbidragen som Maj-Lis Löow pläderar för håller inte. Redan i dag är marginaleffekterna så stora att behållningen av en inkomstökning i en flerbarnsfamilj många gånger blir negativ. Skatt och bortfallande bostadsbidrag tar mer än 100 %. Sedan är det också så att de som får behålla minst, om också den hemarbetande maken går ut i förvärvslivet, är flerbarnsfamiljerna, därför att bostadsbidraget till följd av den inkomsten fortsätter att falla bort. Det är faktiskt så att de som har störst behov av att själva på ett eller annat vis ordna sin barnomsorg också får behålla minst av förvärvsinkomsten, och det kan ju inte vara rimligt.

Jag kan också nämna för Maj-Lis Löow att det inte bara är Arbetet som har börjat reagera mot de orättvisor som mycket klart finns i nuvarande system utan att också Stockholms-Tidningen har lagt fram ett förslag, som vi i och för sig tycker är bra, om att man vid beskattningen skall få dra av kostnader för nödvändiga barntillsynsutgifter. På allt fler håll mullrar det ute i leden, därför att småbarnshushållen upplever situationen som väldigt orättvis.

Vår ambition har aldrig någonsin varit att ta bort hela stödet till barnomsorgen – långt ifrån det. Men jag vågar påstå att också med en fördelning av en mindre del av vad samhället i dag betalar till den kommunala barnomsorgen skulle betydligt fler småbarnshushåll få litet av den valfrihet som jag tror att vi alla verkligen unnar dem.

Anf. 61 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Helt kort! Det är faktiskt så, Maj-Lis Löow, att utbyggnaden av den särskilda föräldrapenningen med tre månader är en början på vad vi kallar vårdnadsersättning; en sådan har alltså ägt rum under de senaste åren.

Det är inte bara någon enstaka tidning i de socialdemokratiska leden som har talat om att det behövs en ny familjepolitik. Jag har hört Kjell-Olof Feldt ibland uttala sig i den här frågan, och jag har också med intresse studerat vad Sten Johansson har skrivit i tidskriften Tiden, för att ta några exempel. Det är ingenting att skämmas för, menar jag, om man inom partierna har debatter av allehanda slag. Huvudsaken är ju att de leder fram till en konstruktiv slutsats, som innebär att vi på bästa sätt skall ge både barnen och deras föräldrar en sådan tillvaro att de kan känna trygghet. Också rätten till förvärvsarbete för den som vill och kan arbeta skall finnas kvar. Jag tycker att det är en rimlig utgångspunkt, och då måste vi fördela resurserna på bästa möjliga sätt. Barnomsorg i vid bemärkelse är en viktig del av denna helhet.

Anf. 62 MAJ-LIS LÖÖW (s) replik:

Herr talman! Till Karin Söder först: Jag tycker inte att 37 kr. om dagen, såsom man tänkt sig utbyggnaden av föräldraförsäkringen, är något verkligt alternativ till en förvärvsinkomst. Många föräldrar, framför allt männen, skulle inte utnyttja den här möjligheten.

Jag är medveten om att det också inom vårt parti förs en debatt om framför allt innhållet i barnomsorgen. Det är det som Kjell-Olof Feldt och Sten

Johanssons uttalanden har handlat om. Det har jag ingenting emot att tala om, men nu gäller ju debatten vårdnadsbidrag och den typen av familjeekonomiskt system. Jag har alltså ingenting emot att diskutera hur inehållet i barnomsorgen skall se ut, men det kvantitativa kravet och ambitionsnivån när det gäller utbyggnadstakten är det ingen som har ifrågasatt från vårt parti, såvitt jag vet.

Sedan till Ingegerd Troedsson: Tror Ingegerd Troedsson verkligen att köerna till barnomsorgsplatser speciellt drastiskt skulle förändras i och med införandet av ett vårdnadsbidrag på 500 kr. i månaden? Tror Ingegerd Troedsson att det är många som då skulle dra tillbaka sin ansökan om barnomsorgsplats, så att det skulle ge utrymme för alla dem som Ingegerd Troedsson tydligen ömmar för?

Det är klart att moderaterna är intresserade av ett system som kunde ge en avdragsrätt på skatten för barnomsorgskostnaderna. Detta liksom det som man gärna talar om, nämligen ett skattesystem som tar hänsyn till försörjningsbördan och som troligen går ut på något slags tudelning av skatten, är förslag som skulle vara våldsamt gynnsamma för höginkomstgrupper:

Anf. 63 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är kyliga vindar som viner i det borgerliga Sverige. En havererad ekonomisk politik har lett fram till alltmer desperata och felaktiga beslut. Ändringarna i statsbidragsreglerna för barnomsorgen är inget annat än ett generalangrepp mot kvinnorna och barnen i vårt samhälle. Det är inte nog med att tiotusentals kvinnor som fått jobb inom den offentliga sektorn sparkas ut i arbetslöshet – nu har landets kommuner tvingats dra åt tumskruvarna på barnomsorgsutbyggnaden ytterligare.

Resultatet av denna borgerliga nedskärningspolitik blir att kvinnornas frigörelse alltmer effektivt bromsas. De ca 300 000 kvinnor som förklarat sig villiga att lämna hemmets oavlönade arbete för att gå ut i produktionen får kalla handen av regeringen. Det finns knappast några nya jobb för dem, och chanserna till barnomsorg blir allt mindre.

Drygt 70 % av de offentliganställda arbetar inom vård och omsorg, och där slår nedskärningarna hårt. Det är främst kvinnor som råkar illa ut. Ser man på arbetslösheten inom Kommunalarbetareförbundet finner man att nio av tio arbetslösa är kvinnor inom vård och omsorg. Det är fråga om sjukvårdsbiträden, hemsamariter, dagbarnvårdare och barnskötare. Inte nog med att de skall oroas över att inte få behålla sina jobb – de skall nu också plågas av växande köer inom barnomsorgen.

Många av kvinnorna som med friskt mod och framtidstro gick ut på arbetsmarknaden under 1970-talet är i dag oroade och besvikna. De ser tillbaka på storslagna reformer med en storstilad utbyggnad av barnomsorgen. Då vågade man planera för framtiden, planera för ett jobb och för att ha barn. I dag viner den borgerliga snålblåsten dem i ansiktet. Nu får de, Karin Söder och andra borgerliga apostlar, beskedet att samhället inte har råd med deras drömmar och förhoppningar. Vad regeringen håller på med är inget

annat än en borgerlig politik som förpassar kvinnorna tillbaka till spisen. Nu skall det vara slut på kvinnornas frigörelse, nu skall de återgå till sin gamla plats i församlingen.

Angreppet på kvinnorna är ett svek. Det hjälper sedan föga vad man i tomma paroller säger om jämställdhet. Karin Söder har vänt kvinnorna ryggen. Men inte bara kvinnorna drabbas av försämringar för barnomsorgens utbyggnad. I lika hög grad, herr talman, drabbar detta barnen. Besparingsivern slår också igenom i barnstugornas verksamhet. Personalens arbetsvillkor och omsorgens kvalitet lär inte bli bättre när kommunerna blir bestulna på ca 3,5 miljarder i skatteinkomster från staten. Och barnen som väntar på plats – hur skall det gå för dem och deras föräldrar? Vilken framtidstro skall en ensamstående mamma ha, som nu varken har barnomsorg eller ett arbete?

Att försvåra utbyggnaden av barnomsorgen är också en sysselsättningsfråga. Låt mig ta ett exempel från Stockholms kommun. År 1970 arbetade där 2 300 personer inom barnomsorgen. I dag arbetar drygt 13 000 inom barnomsorgen. Över 10 000 Stockholmskvinnor har fått jobb just genom utbyggnaden av barnomsorgen, vilket betytt nya jobb, plats för barnen i en bra omsorg, skatteinkomster till samhället och köpkraft som kommer näringslivet till del – en klok och förnuftig investering.

Men detta har nu bromsats. Genom nedskärningspolitiken som i stor utsträckning drabbar just kommunerna framtvings ett reformstopp. Detta reformstopp drabbar sysselsättningen hårt.

Under hela 1970-talet har industrisysselsättningen minskat. Förra året försvann 50 000 industrijobb. Tidigare tillkom varje år inom den offentliga sektorn ca 40 000–50 000 nya jobb. Nu har det skett en drastisk förändring. I år väntas det bara bli 10 000 nya jobb. Samtidigt sker det neddragningar i kommuner och landsting, varslen duggar allt tätare, vikariat dras in och nyutexaminerade får inga jobb.

I en situation då det inom den offentliga sektorn finns behov av arbetskraft inom just vård och omsorg klipper regeringen till, detta samtidigt som man på inget sätt har kunnat redovisa var de nya jobben finns. Just försämringen av barnomsorgen är därför så extra småaktig, för utan barnomsorg kan ju kvinnorna knappast börja arbeta. Det är en eländig cynism bakom regeringens agerande. Fru Söder och hennes medansvariga förtjänar en rejäl kvinnorevolt. Jag vet inte, herr talman, men jag får lust att säga detsamma som Fabian Månsson utropade i riksdagen: "Vet hut, vet sjufalt hut!"

Jag är aktiv inom Svenska kommunalarbetsareförbundet. Ofta träffar jag förbundskamrater, och de frågar mig: Anita, vågar jag vidareutbilda mig inom barnomsorgen? Och Karin Söder, vad skall jag svara alla de tusentals arbetslösa?

Anf. 64 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag uppfattade budskapet att jag skulle veta hut. Det är bäst att klarlägga detta från början. Men jag vägrar för min del att fortsättningsvis använda ett sådant språk. Jag tror inte att de kvinnor som i dag är arbetslösa

blir särskilt mycket lugnare, om vi använder ett språk liknande Anita Johanssons.

När vi ser på dagens situation i vårt land, är det viktigt att vi gör detta mot en realistisk bakgrund och deklarerar att Sverige ändå har ett bättre utgångsläge än de flesta andra länder. Det vore tacknämligt om Anita Johansson också talade om för kvinnorna att för tio år sedan, när vi hade en större arbetslöshet än man hade i de flesta andra länder i Europa, var socialdemokraterna i ledningen. I dag är vår arbetslöshet lägre än på de allra flesta håll i Europa.

Det är riktigt att ungefär 400 000 kvinnor i vårt land har fått arbete under de senaste tio åren. Detta är mycket glädjande. Sedan 1976 har ungefär 200 000 fått sysselsättning. Det är också alldeles riktigt att många kvinnor har fått arbete i kommuner och landsting tack vare att det här i landet har suttit en regering som kraftigt har förstärkt kommunernas möjligheter att anställa människor. Anita Johansson! Som jag sagt tidigare i dag uppgick skatteutjämningsbidragen år 1976 till 2,3 miljarder kronor. I dag uppgår de till 10,1 miljarder kronor. Vad har icke detta betytt för kommunerna? Här uppgår i dag statsbidragen totalt sett till 44,8 miljarder kronor, medan siffran för år 1976 var 21,2 miljarder kronor. Detta har naturligtvis betytt att man har kunnat ta hand om mycken arbetskraft ute i kommunerna.

Vad som nu sker är att staten, eftersom kommunerna har en god likviditet, dvs. överskott, drar in en del av detta. Det vore i rättvisans namn hederligt om Anita Johansson berättade att även socialdemokraterna vill frysa pengar för kommunerna så att medlen inte blir tillgängliga för utbyggnad av olika slag. Detta är sanningen bakom kommunernas situation.

Vad regeringen har gjort när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen är att minska ökningstakten. Men även i årets budget föreslår vi en ökning av statsbidragen till barnomsorgen med 140 milj. kr.

Jag vill sedan upprepa vad jag tidigare sade: Det var faktiskt så, Anita Johansson, att trots att det rådde en betydligt bättre situation i början av 1970-talet var utbyggnadstakten i barnomsorgen då lägre än vad den har varit under de senaste fem åren.

Vi skall gå vidare med utbyggnaden av barnomsorgen – det är också helt klart. Vi skall utbilda arbetskraft i den omfattning som behövs för att vi skall klara en god barnomsorg – det är också viktigt. Jag tycker att det är mot denna bakgrund som vi skall tala med våra medsystrar och medbröder om framtiden.

Kvinnorna har kommit in på arbetsmarknaden för att stanna. Vi bör alla medverka till att sanera detta lands ekonomi så att vi inte hamnar i en situation där den framtidsvy som Anita Johansson här skisserade skall bli verklighet. Men det fordras också att vi gör prioriteringar och att vi försöker arbeta konstruktivt med att skapa en god ekonomi för vårt land.

Anf. 65 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att jag inte har fått något svar av Karin Söder. Jag ville veta, Karin Söder, vad jag skall svara mina kamrater i

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

Kommunalarbetareförbundet. Frågan är om de 958 arbetslösa dagbarnvårdarna, de 1 329 arbetslösa barnskötarna och de som funderar på att utbilda sig inom barnomsorgen har någon framtid att se fram emot. Det har här på förmiddagen i dag, herr talman, varit en intressant interpellationsdebatt om arbetslösheten. Vi kan bara konstatera att om vi socialdemokrater hade suttit i regeringen hade kanske många av dessa arbetslösa byggnadsarbetare haft ett arbete att se fram emot.

Jag vill ta upp en annan sak som Maj-Lis Lööv var inne på och som jag inte hann beröra i mitt tidigare anförande. Jag har, Karin Söder, arbetat 17 år inom sjukvården på obekväma arbetstider. Vi är många som har kämpat för att få en barnomsorg på obekväma arbetstider. Jag skulle vilja passa på och fråga Karin Söder här i dag: När kan det gå i uppfyllelse att vi inom sjukvården, trafiken och handeln inte längre skall behöva titta och be föräldrar, grannar och andra om barnomsorg medan vi arbetar?

Anf. 66 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Med de statsbidragsregler som riksdagen har beslutat om finns det möjligheter att utan några restriktioner av tidigare slag anordna också barnomsorg på obekväma arbetstider, nämligen på tider som passar den arbetsmarknad som finns på orten. Det är kostnaderna för verksamheten som bildar underlag för statsbidragsgivningen enligt de grunder som riksdagsbeslutet innebär.

När det gäller framtiden för dem som arbetar inom barnomsorgen framgick av vad jag sade att det helt visst kommer att behövas arbetskraft – och en ökad andel arbetskraft – inom barnomsorgen. Det är min övertygelse och det är min politiska vilja att vi skall fortsätta med en utbyggnad av barnomsorgen.

Anf. 67 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jo, jag tackar jag! Det är lätt för Karin Söder att säga att det har blivit lättare med de nya statsbidragsbestämmelserna. Jag skulle bli mycket tacksam, om Karin Söder talade om detta för de borgerliga beslutsfattare som sitter i min kommun, i Nacka. Där ute har man helt nyligen sagt nej till ett försök med ändrat öppethållande på daghemmet. Det vore bra om den politik som Karin Söder står här och talar så varmt för också nådde ut till kommunerna.

Anf. 68 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall börja med att instämma med Maj-Lis Lööv i att det inte kommer att gå att övertyga moderaterna om att barnomsorg är bra och att den behövs. – Jag försökte få ordet tidigare, i en replik till Ingegerd Troedsson, men det gick inte.

Det är ingen nyhet att moderaterna vill satsa på vårdnadsbidrag. Detta har inte bara att göra med ekonomi, utan också med attityder och inställning, dvs. hur man ser på kvinnors och barns rätt i vårt samhälle. Moderaterna kan slåss för enskilda daghem i olika former, och de kan också slåss för

familjedaghem. Detta har naturligtvis inte heller med ekonomi att göra, utan det beror mera på synsätt och ideologiska värderingar. Vi har ganska starka brytningspunkter där.

Inte förstår jag hur en kvinna skall kunna klara sig på 500 kr. i månaden eller på de 37 kr. per dag som föräldraförsäkringen uppgår till nu. Ingegerd Troedsson sade att moderaterna ville satsa en mindre del av det ekonomiska stödet till barnomsorgen och fördela det. Men då kommer kvinnorna inte att kunna klara sig. Det är faktiskt så, att antalet ensamstående kvinnor ökar. Hälften av alla äktenskap slutar i dag med skilsmässa. Därav kommer det sig att många kvinnor är ensamstående och har en försörjningsskyldighet både gentemot sig själva och sina barn på ett helt annat sätt än de kanske hade haft i ett äktenskap – trots att det inte borde vara så.

Det är också så, att kvinnor vill arbeta. För några år sedan gjordes en undersökning som visade att 600 000 kvinnor ville förvärvsarbeta ifall det fanns möjlighet till det. Hälften av dessa 600 000 angav att det var daghemsbristen som gjorde att de inte kunde komma ut i förvärvslivet.

Egentligen begärde jag ordet för att bemöta Karin Söders tal om att det inte finns någon motsättning mellan utbyggnad av barnomsorgen och vårdnadsersättning. Men det måste det ju finnas, eftersom det är fråga om hur man prioriterar de ekonomiska resurserna. Jag är starkt oroad av att hennes inlägg här kan få prejudicerande effekter.

Sedan tycker jag det är märkligt hur väl i tiden den ekonomiska åtstramningen sammanfaller med försöken att få kvinnorna tillbaka till hemmen genom att strypa barnomsorgen både kvantitativt och kvalitativt. Det finns också andra aspekter i detta sammanhang. Man kan tänka på abortdebatten som börjar föras nu igen. Allting i de här diskussionerna riktar sig mot kvinnorna. Detta fick vi också belyst i Anita Johanssons inlägg här om arbetslöshet bland kvinnor. Man stryper barnomsorgen, kvinnor blir arbetslösa och barn mår dåligt. Det finns inte rim och reson i följderna av regeringens ekonomiska politik, som slår på det här viset.

Vad skall man då göra? Man skall förstås bygga ut barnomsorgen för barnens skull – det har jag sagt tidigare – och även för kvinnornas skull. Vidare skall man naturligtvis förbättra barnfamiljernas situation över huvud taget. Detta kan man göra på olika sätt: genom att sänka hyror och matpriser osv.

Vi måste också tänka på att höja kvaliteten inom familjepolitiken och barnomsorgen genom att ställa krav på sex timmars arbetsdag. Det har blivit förvånansvärt tyst kring den debatten både här och i andra sammanhang ute i samhället, men det är en väldigt viktig del som vi inte får glömma bort, liksom också diskussionen om att männen måste ta sin del av ansvaret för familj och barn.

Jag är väldigt oroad över Karin Söders inhopp, när hon säger att hon faktiskt inte ser någon motsättning mellan vårdnadsbidrag och utbyggd barnomsorg. I dessa tider, när man hänvisar till besparingar, tycker jag att det inte alls stämmer.

Anf. 69 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Jag har redan givit Inga Lantz svar på hennes frågor. Men artigheten kräver väl att jag ger svaren en gång till, eftersom Inga Lantz tydligen inte har uppfattat dem.

Jag har klart uttalat att vi moderater anser att daghem många gånger är en mycket *bra* vårdform för barnen. Men den får inte uppfattas som patentrösning på alla barnfamiljers olika problem. Det är enligt vår uppfattning inte fel att ha barnen på daghem – tvärtom många gånger. Men det är fel om föräldrarna förvärvsarbetar och har sitt barn på daghem, trots att de inget högre önskar än att själva få ta hand om sitt barn. Det är inte fel att föräldrarna själva tar hand om sitt barn, men det är fel om de gör det bara därför att de inte kan få en daghemsplats eller ett jobb som de verkligen längtar efter.

Jag tror därför att det viktiga är att familjepolitiken utformas så, att den kan tillfredsställa alla de tusentals olika familjer med olika behov och olika önskemål som finns i det här landet. Vi får inte utforma familjepolitiken efter hur vi *tror* att barnfamiljerna vill ha det, ännu mindre efter hur vi *tycker* att barnfamiljerna skall ha det. Det gäller i stället att utforma familjepolitiken så, att den verkligen ger så många som möjligt en rejäl chans att välja det alternativ som passar just dem bäst.

Anf. 70 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! I alla undersökningar som har gjorts och där man har gått ut och frågat vad det är för sorts barnomsorg föräldrarna vill ha, svarar man att man vill ha den institutionsbundna barnomsorgsformen. Man vill inte ha familjedaghem. Ändå slåss moderaterna för sådana ute i kommunerna. Man går i den heliga valfrihetens namn sticK i stäv mot föräldrarnas önskemål. Nu existerar det ju inte någon valfrihet för familjerna – vare sig man vill ha familjedaghem, vanliga daghem eller fritidshem – dels därför att barnomsorgen är uruselt utbyggd, dels därför att kvinnor drabbats av arbetslöshet i så hög grad att den där valfriheten över huvud taget inte finns.

Vad man skall inrikta sig på är förstås att förbättra den barnomsorg som vi har i dag och som på många sätt är dålig samt att satsa på en kvalitativ upprustning. Jag har här tidigare i debatten talat om hur det kan göras – mindre barngrupper och mera personal. Men det är man inte intresserad av, allra minst från moderat håll. Inte heller från centerhåll är man intresserad av det. Jag har sett att folkpartisterna har försvunnit, men de kommer kanske tillbaka. Ja, Gabriel Romanus står ju där nere – han har gömt sig.

Moderaterna är alltså inte intresserade av det här. Det är andra saker som de har i kikaren.

Anf. 71 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Vi får ju tillfälle att behandla barnomsorgsfrågorna igen här i kammaren, i samband med att vi tar ställning till regeringens budgetförslag. Men eftersom det har blivit något av en familjepolitisk debatt, skall jag be att få göra några reflexioner för att klargöra folkpartiets ståndpunkt.

Barnomsorgen måste byggas ut, eftersom bristen på barnomsorg är ett allvarligt hinder för jämställdheten mellan kvinnor och män samt ett hinder för valfriheten. Det är också viktigt för barnens skull att vi får bättre tillgång till barnomsorg, så att varje barn kan få en trygg och stimulerande miljö när föräldrarna yrkesarbetar.

Vi har ekonomiskt besvärliga tider. Det är därför viktigt att hålla igen när det gäller de offentliga utgifterna. Då är det också viktigt att hålla fast vid den angelägenhetsgradering som partierna har varit överens om, nämligen att barnomsorgen är en av de saker som måste få ökat utrymme inom den kommunala budgeten även i det här kärva läget. För att vi skall få förståelse för detta tror jag att det är nödvändigt att vi också bättre än hittills visar att de resurser som finns för barnomsorg utnyttjas på ett bra sätt – givetvis med bevarad kvalitet.

Jag vill understryka att tillgången till barnomsorg har ökat de senaste åren, under den tid vi har haft icke-socialistiska regeringar. Ja, sanningen är ju att det aldrig har satsats så mycket på förbättringar och utbyggnad av barnomsorgen som denna period. Mot den bakgrunden förefaller en del av de inlägg som gjorts här tidigare, framför allt av den senaste socialdemokratiska talaren, något märkliga och utan kontakt med verkligheten.

Ingen annan sektor i vårt samhällsliv har ökat så snabbt som barnomsorgen, och den ökningen måste fortsätta. Däremot är det inte någon naturlag att kostnaden per plats måste öka, utan i den här verksamheten, liksom i all annan, måste vi nu skärskåda varenda krona som vi lägger ut. Och då tror jag att det nya statsbidragssystem som riksdagen har beslutat om är en bra form.

De som är kritiska mot detta system skulle jag vilja be att i första hand bygga vidare på det system som vi har beslutat om. Arbeta för en högre statsbidragsprocent och inte för att vi skall återgå till ett gammalt system, som innebär byråkrati, orättvisor och krångel och som i längden inte kommer att gynna det som vi arbetar för, nämligen att med bra kvalitet få plats för flera barn inom barnomsorgen.

Det finns en rättvisefråga som tränger sig fram med allt större kraft ju mer det blir klart att många familjer inte får tillgång till barnomsorg. Det är den ekonomiska rättvisefrågan. Den är allra mest uppenbar när man jämför de familjer med båda föräldrarna yrkesarbetande som har plats i den kommunala barnomsorgen och de familjer som inte har det. Självfallet skall vi försöka lösa det problemet genom att i första hand få fram barnomsorg. Men vi kan inte blunda för att det finns krav på ekonomisk rättvisa mellan olika former av barnomsorg. Om man kallar ett stöd för vårdnadsbidrag eller något annat är inte det väsentliga. Det väsentliga är, att om vi inte kan klara den här rättvisefrågan, kommer barnomsorgsutbyggnaden att råka i vanrykte. Detta gäller inom alla partier – jag tror att vi alla här är medvetna om det.

Om vi nu skulle införa ett sådant ekonomiskt stöd, låt oss då inte inbilla oss att vi kan minska utbyggnaden av barnomsorgen. Kvinnornas yrkesarbete är inte bara dikterat av ekonomiska skäl, utan kvinnor har samma önskan och

Om fortsatt utbyggnad av barnomsorgen

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

samma rätt till yrkesarbete som män numera, och det kommer att gälla ännu mer i framtiden. Därför finns det ingen grund för att tro att vi skulle minska behovet av barnomsorg genom att införa ett ekonomiskt stöd till småbarnsfamiljerna.

Rätten till yrkesarbete måste gälla alla. Vi skall inte göra det mindre ekonomiskt fördelaktigt för kvinnorna att yrkesarbeta genom att ta pengar från barnomsorgen och lägga på ett allmänt familjestöd eller genom att drastiskt höja avgifterna inom barnomsorgen. Det måste löna sig att arbeta – det är en god sats i politiken, och den bör gälla även de gifta kvinnorna.

Såvitt jag har kunnat uppfatta, har en hel del av de förslag som kommer från moderat håll den innebörden att det skulle bli mindre attraktivt för kvinnorna att yrkesarbeta. Det skulle försvåra jämställdheten.

Mycket annat kommer också att fordras för att vi skall uppnå denna jämställdhet. Att ändra mansrollen, männens attityder, är minst lika viktigt som att det finns barnomsorg och att de ekonomiska rättvisefrågorna är lösta.

Herr talman! Jag skulle faktiskt vilja föreslå att vi närmar oss de här frågorna med en något större öppenhet för förslag från olika håll än vad som har varit fallet i den här debatten tidigare. Det finns en viss risk för att vi får en förtroendekris för familjepolitiken. Det gäller både hos dem som pekar på orättvisorna och hos dem som pekar på att de inte kan yrkesarbeta, därför att det inte finns tillgång till barnomsorg.

Jag tror att vi kan hitta samlande lösningar. Men då måste vi också medge att båda sidor har rättmätiga krav. Vi skall inte återfalla i en gammal, föråldrad debatt om hemmafruar mot yrkeskvinnor.

Anf. 72 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag är något konfunderad över Gabriel Romanus anförande. Han försöker slingra sig förbi det faktum att folkpartiet som det stora jämställdhetspartiet nu också har beslutat sig för en konservativ linje genom att säga att man skall arbeta för vårdnadsbidrag. Samtidigt försöker han argumentera mot den moderata linjen. Det är nu mer uppenbart än det har varit tidigare att ni inte är överens i denna fråga. Vad är det för borgerlig familjepolitik som skall presenteras för väljarna i den här valrörelsen?

Det behöver inte bli någon förtroendekris för den familjepolitiska debatten därför att vi låter de olika åsikterna bryta sig mot varandra. Vad som däremot skulle kunna ge upphov till en förtroendekris är naturligtvis om de tre borgerliga partierna går ut med olika förslag i en valrörelse och sedan hävdar att de skall kunna regera tillsammans.

Anf. 73 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Maj-Lis Löow säger att folkpartiet har beslutat att gå in för en konservativ linje. Jag vet inte vad hon syftar på. Om hon syftar på vårdnadsbidrag är jag mycket förvånad – vi har haft det på vårt program så länge jag har tillhört riksdagen. Det förslag till vårdnadsbidrag som vi har framfört är inte mer konservativt än barnbidraget. Det är fråga om att ge alla

dem som har små barn stöd för de vårdkostnader som alla småbarnsföräldrar har.

Vad jag försökte påpeka var att i alla politiska grupper finns det i dag en kritik mot familjepolitiken. Den riktar sig mot den uppenbara orättvisan mellan olika typer av barnomsorg. Det är ingen ny synpunkt, den har jag framfört många gånger tidigare. Vad som är nytt är möjligen att den i dag också framförs från socialdemokratiskt håll. Vi skulle göra klokt i att lyssna på den kritiken. Särskilt vi som vill verka för förändringar har ibland kört på utan att lyssna till kritik, och det har skapat en förtroendekris.

En del av kritiken mot barnomsorgen gäller att den är orättvis. Man gör visserligen överdrivna jämförelser: när man talar om bruttokostnaden för den kommunala barnomsorgen och säger att de som sköter om sina barn själva i hemmen eller som har en annan form av barnomsorg inte får någonting, är det inte riktigt. Men det finns ändå en skillnad, och den får man höra talas om från människor som röstar på olika partier – det tror jag att Maj-Lis Löow också har hört.

Vidare säger de som har hand om de kommunala pengarna: "I barnomsorgen använder ni inte pengarna på ett riktigt sätt. Gå in på ett fritidshem på förmiddagen, och ni hittar bara vuxna." Den kritiken har jag hört många gånger, och det ligger en hel del i den. Vi måste alltså använda pengarna på ett bättre sätt.

Och sedan är det naturligtvis förtroendekrisen från andra hållet, från dem som säger: "Nu har ni hållit på och talat om hur mycket barnomsorgen har byggts ut, och ändå finns det inte plats för mitt barn."

Min slutsats är att vi måste möta kritiken från alla håll genom att dels bygga ut barnomsorgen, dels försöka få en större ekonomisk rättvisa. Det vore en lämplig gemensam uppgift att försöka ägna sig åt i stället för att återigen dra upp debatten hemmafruar mot yrkeskvinnor – tyvärr hör man en del tongångar i den riktningen.

Maj-Lis Löow tycker att det är konstigt att moderaterna och folkpartiet inte är överens. Vi är ju olika partier och har helt olika syn på många frågor. Men det lönar sig inte att skrämna med moderat familjepolitik. Jag skulle inte tro att det finns majoritet för den vare sig i den här riksdagen eller i nästa. Hur den då skulle kunna förverkligas kan inte jag begripa.

Anf. 74 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Vi kommer inte, Gabriel Romanus, ifrån det faktum att ni, som jag sade i mitt inledningsanförande, får ta hänsyn till vad moderaterna tycker, vare sig ni har dem utanför eller i regeringen.

Det är bara att beklaga om Gabriel Romanus upplever en förtroendekris på familjepolitikens område. Men han sade följande, som jag tycker att vi kan vara överens om: Vi skall dels bygga ut barnomsorgen, dels skapa rättvisa mellan olika barnfamiljer.

Gertrud Sigurdssens interpellation som låg till grund för den här debatten handlade om vad regeringen vill prioritera. Jag hoppas att jag gör en riktig

tolkning, när jag slår fast att det är barnomsorgen som skall prioriteras och att den inte får stå tillbaka för införandet av vårdnadsbidrag.

Vi skall också skapa rättvisa mellan barnfamiljerna. På den punkten är vi uppenbarligen inte överens. Jag tycker nämligen inte att ett vårdnadsbidrag är rättvist.

Anf. 75 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Maj-Lis Lööw ställde en fråga: Vad är borgerlig familjepolitik? Jag skall bara föra fram några få synpunkter på detta.

Vi är från borgerligt håll helt ense om att ge kommunerna större förtroende när det gäller att ordna barnomsorgen. För att kommunerna verkligen skall få riktigt goda förutsättningar för att ordna barnomsorgen så bra som möjligt måste också deltidsskolorna, lekskolorna, ingå i underlaget. I annat fall får vi på nytt en mycket bekymmersam byråkrati, där man skall särredovisa hur mycket av daghemskostnaderna som kan antas vara leksskolekostnader osv.

Vi är uppenbarligen också eniga om att försöka minska orättvisorna mellan dem som kan och vill utnyttja den kommunala barnomsorgen och dem som inte kan det eller som alltför länge får vänta i köerna.

Vi har från borgerligt håll också varit helt överens om att vård av små barn är ett arbete. Det har tagit sig uttryck i rätten att räkna ATP-år för vård av egna småbarn.

Vi har varit helt överens om att försöka underlätta för den grupp som har det allra mest bekymmersamt, nämligen flerbarnsfamiljerna, genom att införa ett flerbarnstillägg.

På ytterligare en lång rad punkter skulle jag kunna plocka fram exempel på att de borgerliga partierna är eniga beträffande inriktningen av familjepolitiken. Sedan kan det naturligtvis, t. ex. när det gäller vårdnadsbidraget, finnas olösta frågor. Den familjeekonomiska kommittén har i uppdrag att titta på dessa frågor, så jag är övertygad om att de rent tekniska problemen kommer man från borgerligt håll att kunna lösa.

Anf. 76 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Över 70 % av kvinnorna med förskolebarn förvärvsarbetar i dag. Det visar att kvinnor vill arbeta, har utbildat sig för det och att de – av ekonomiska skäl – måste göra det. 40 % av dessa kvinnor arbetar deltid. Jag vill påstå att de gör det av främst två skäl – dels för att arbetslivet ser ut som det gör, dels för att barnomsorgen är så dåligt utbyggd.

Gabriel Romanus säger att vi inte skall blåsa upp någon strid mellan hemmafruar och yrkesarbetande. Nej, självfallet inte. Men vi ser i olika frågor tendensen att man faktiskt försöker pressa tillbaka kvinnorna i den gamla rollen. Jag tror dock inte att det går. Kvinnorna är numera i en annan position och är på ett nytt sätt medvetna om vikten av att förena arbete med hemliv, barn och familj. Men barnomsorgen skall vi ha för barnens skull, som jag sade i början av debatten. Och vi måste bygga ut barnomsorgen, vare sig föräldrarna finns hemma, arbetar eller studerar – det är det primära. Därför

måste barnomsorgen få kosta vad den kostar, och den skall också vara bra. Vi skall se det hela ur barnens synpunkt i första hand. Sedan har det bieffekter på t. ex. jämställdheten, som vi också har tagit upp. Därför skall alla barn ha rätt till en bra plats inom barnomsorgen.

När det gäller vårdnadsbidrag är det inte en fråga om ekonomi för de enskilda familjerna eller för staten. Det handlar faktiskt om en ideologisk brytningspunkt – det skall vi vara medvetna om. Det är fråga om vad man vill med familjepolitiken, med jämställdheten och med barnen. Det är alltså inte en ekonomisk fråga, utan en ideologisk fråga av stor betydelse.

Anf. 77 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Att barnomsorgen är till för barnens skull instämmer jag i. Däremot får den inte kosta hur mycket som helst. Har vi den inställningen kommer vi snart att få en motreaktion. Vi måste se till att vi använder pengarna på ett bra sätt, med bevarande av kvaliteten, även inom barnomsorgen.

Jag vet inte vad Inga Lantz egentligen syftar på när hon säger att man försöker pressa tillbaka kvinnorna från yrkesarbete. Jag kan bara säga att regeringspolitiken, såsom den ser ut i verkligheten, går ut på att underlätta kvinnors yrkesarbete. Det är också därför som vi får ständigt ökade resurser till barnomsorgen – även om de är otillräckliga.

Att vårdnadsbidraget inte skulle vara rättvist i den konstruktion som vi har föreslagit, som ju är precis detsamma som barnbidraget, förstår jag inte riktigt. Jag har aldrig hört att barnbidraget skulle vara orättvist.

Maj-Lis Löw frågade vad folkpartiet vill prioritera – barnomsorg eller vårdnadsbidrag? För min del är det ganska klart, vilket man ser av den politik som vi har fört. Vi är motståndare till att man tar pengar från barnomsorg för att skapa ett vårdnadsbidrag. Det är där skillnaden gentemot moderaterna ligger. Det är helt riktigt, som Ingegerd Troedsson påpekade, att det i åtskilliga delar av familjepolitiken finns enighet mellan de tre icke-socialistiska partierna. F. ö. finns det i åtskilliga delar också enighet mellan alla partier här i riksdagen. Men på denna punkt är i varje fall inte folkpartiet och moderaterna ense. Folkpartiet är inte med på att ta pengar från daghemsutbyggnaden och barnomsorgen för att skapa ett vårdnadsbidrag. Det skulle leda till att man försvårade jämställdheten, att man gjorde det dyrare för familjerna att utnyttja kommunernas barnomsorg, och det är vi inte med på.

Där finns det alltså en klar skillnad, och jag kan inte förstå att det skulle vara något problem inför valet. De som vill ha moderaternas linje kan ju stödja moderata samlingspartiet. Det är inte sannolikt att det blir någon majoritet i riksdagen för en sådan linje, och därför tror jag inte att anhängarna av barnomsorg behöver vara oroliga. Men om de är det, bör de stödja folkpartiet.

Att säga att en "förtroendekris" hotar när det gäller familjepolitiken, är kanske att använda ett för starkt ord. Jag skulle vilja sluta med att ställa en fråga till Maj-Lis Löw. Jag sade att jag bland människor från alla partier har

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

mött bekymmer för att olika former av barnomsorg behandlas orättvist. De som har en privat barnomsorg, t. ex. ett privat familjedaghem, och kanske är nöjda med den får inget stöd. Den kommunala barnomsorgen får däremot ett betydande stöd. De som har barnen hemma, vare sig föräldrarna delar på vården eller mamman är hemma, vilket är det vanligaste, säger kanske att det är orättvist, att "vi får ingenting". De får visserligen bostadsbidrag, som jag brukar påpeka, men de känner ändå att de är missgynnade. Jag vill fråga Maj-Lis Lööv: Har Maj-Lis Lööv aldrig träffat några socialdemokrater som är oroade över detta?

Anf. 78 MAJ-LIS LÖÖV (s):

Herr talman! Skillnaden i synsätt måste ligga i att vi inte är överens om att barnomsorgen är en kostnad för samhället. Vi har olika undersökningar som visar att barnomsorgen är samhällsekonomiskt lönsam. Om vi inte betraktar barnomsorgen som en utgift för samhället, utan samhället i olika former får tillbaka det som läggs ut för barnomsorgen, i form av dessa föräldrars insatser i produktionen, kan vi heller inte påstå att samhället subventionerar barnfamiljerna genom att betala barnomsorgen.

Anf. 79 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill kortfattat säga några ord om vad barnomsorg egentligen skall vara till för.

Barnomsorgen är till för barnens skull. Därför måste i en god barnomsorg ingå alla former av omsorg, dvs. daghem, fritidshem, öppna förskolor och deltidförskolor. Men i familjepolitiken måste vi också göra det möjligt för föräldrarna att under barnens första, känsliga år ge dem den trygghet som de behöver. Där kommer vårdnadsersättningen in som ett komplement för att öka valfriheten.

Det är viktigt att få detta sagt. Alla familjer är inte lika, utan varje familj, oavsett hur den är sammansatt, är ju olik den andra. Därför kan vi inte ha bara en form av barnomsorg, utan vi måste ha valmöjlighet. Det finns därför inte heller något motsatsförhållande mellan en utbyggd barnomsorg och en utbyggd vårdnadsersättning. De kompletterar varandra för att ge valmöjlighet. Men så länge vi har ouppfyllda behov på barnomsorgens område – och det har vi när det gäller daghem, fritidshem och familjedaghem – måste vi naturligtvis fortsätta att bygga ut den, för annars kan man ju över huvud taget inte tala om någon valfrihet. – Det är viktigt att få det här sagt.

Vi skall också komma ihåg att det här gäller barn i sina första, känsliga år. Hur vi löser barnomsorgen för dem får inte stå i motsatsförhållande till kvinnors möjligheter när det gäller att yrkesarbeta och att skapa sig en egen trygghet och försörjning. Alltsammans måste formas till en helhet för barnens och deras föräldrars skull, och vi måste då ha olika modeller för att lösa detta.

Anf. 80 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! För att undvika missförstånd vill jag för det första en ä n gång säga att vi inte anser att man skall ta pengar från barnomsorgen för att konstruera vårdnadsbidraget, utan utbyggnaden av barnomsorgen måste ges ökade resurser. För det andra menar också jag att man på goda grunder kan visa att satsningen på barnomsorgen är en bra användning av samhällets resurser. Barnomsorgen är ingen belastning vare sig ekonomiskt eller på annat sätt.

Men det är konstigt att inte Maj-Lis Löow kan erkänna att det finns ett rättviseproblem här. Om vi jämför två familjer, där den ena får plats i den kommunala barnomsorgen och den andra ordnar barntillsynen själv genom att anlita privat dagmamma eller på annat sätt, måste vi ju konstatera att den familj som får plats i kommunens barnomsorg får en bättre omsorg, sannolikt också till en lägre kostnad. Den verksamheten betalas ju delvis med skattemedel. Den andra familjen betalar lika mycket i skatt, men den får inget samhällsstöd till sin barnomsorg. Den familjen känner detta som orättvist, och det gäller oavsett vilket parti de röstar på. I den här familjen vill de kanske ha en daghemsplats, men de kan också vara nöjda med den barnomsorg de har, och att de inte får något samhällsstöd till den tycker de är orättvist. Föräldrarna i en familj med två eller tre barn i förskoleåldern kan ju också välja att helt ta hand om barnen själva, och de känner sig också missgynnade. De kan säkert visa räkneexempel som styrker det. Då frågar jag: Träffar Maj-Lis Löow aldrig några sådana personer? Finns det – bortsett från Lars Engqvist – inte några inom socialdemokratin som har den här uppfattningen? Skulle man inte inom socialdemokratin kunna fundera över hur man skall möta detta rättvisekrav, utan att man därför raserar ansträngningarna att bygga ut barnomsorgen? Vore det inte rimligt att tillgodose detta krav för att få ett fortsatt förtroende för jämställdhetspolitiken?

Anf. 81 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Här sägs att vi inte skall ta pengarna från barnomsorgen. Men mycket av sådana tankegångar ligger till grund för den här debatten – jag skall erkänna att det i första hand gäller beträffande Ingegerd Troedssons inlägg. Man talar om orättvisa mellan olika barnfamiljer. Man pekar på att samhället subventionerar barnomsorgen med si eller så många tiotusental kronor per plats och att de som själva tar hand om sina barn inte får någon glädje av det. Det är detta resonemang jag vänder mig emot. Jag tycker att det är orimligt, när vi ju vet att det är samhällsekonomiskt lönsamt med barnomsorg. Jag kan inte finna annat än att vi måste fortsätta att göra allt vi kan för att bygga ut barnomsorgen och få en kommunal barnomsorg även för dem som i dag tvingas ta till privata lösningar. Det är enda möjligheten att få rättvisa i detta. I och för sig skall vi vara öppna för olika former för kommunal barnomsorg. Det tycker jag inte behöver ifrågasättas.

Det är klart att jag också träffar barnfamiljer med en enda inkomst och med flera barn som inte ser skynten av möjlighet att få en barnomsorgsplats

*Om fortsatt ut-
byggnad av barn-
omsorgen*

eller jobb till kvinnan i familjen, vilket det för det mesta gäller. Men vad skall jag säga till henne? Skall jag säga att nu skall vi ge ett vårdnadsbidrag till alla barnfamiljer med 6 000 kr. om året? Det är den erkänsla vi kan ge dig för att du stannar hemma. Eller skall jag säga till henne: O.K., vi jobbar för arbete åt alla och fullt utbyggd barnomsorg, och sådan bör du också ha rätt till? Men ni har många barn, och vi vill forma ett familjestöd som tar hänsyn till att ni har låg inkomst och att ni har flera barn.

Jag träffar också människor som säger: Vi är två höglönade personer med ett barn. Vad skall vi med ett vårdnadsbidrag till, när vi vet att det är så många barnfamiljer med låga inkomster och flera barn som mycket bättre skulle behöva ett effektivare stöd?

Anf. 82 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag tycker att Gabriel Romanus har slingrat sig ganska mycket i den här debatten. Nu sade han senast någonting som jag tyckte att det var värt att fråga honom vidare om. Han sade att vi måste bygga ut barnomsorgen och att barnomsorgen skall få ökade resurser. Jag skulle vilja att han litet närmare preciserade vad han menade med det. Nu är det faktiskt så att den senaste undersökningen från Kommunförbundet visar att kommunerna bara bygger ut till hälften av den mycket låga planerade utbyggnadstakten för 1982. Orsaken härtill är att det saknas pengar i kommunerna för den här verksamheten. Att det gör det beror på att regeringen, inkl. folkpartiet som Gabriel Romanus tillhör, har beslutat att minska statsbidragen till kommunerna med 300 milj. kr.

Då skulle jag vilja veta: Hur skall man få dessa ökade resurser? Skall det ändras, så att man får ökade statsbidrag och därmed mera pengar? Eller skall man bygga ut barnomsorgen på det sättet att man får normer som utgångspunkter när det gäller kvaliteten? Jag tyckte att detta var ett intressant inlägg i slutet på den här debatten. Det gläder mig om det är så att folkpartiet håller på att svänga på den här punkten. Det är i så fall bara bra. Skall vi alltså få mera pengar till barnomsorgen?

Anf. 83 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Man skall ta fasta på det positiva, i synnerhet mot slutet av en lång debatt. Jag vill bara notera att bland det som Maj-Lis Lööv sade fanns det en mening som jag tycker är värd fortsatt begrundan. Det var när hon sade att vi skall bygga ut familjestödet, så att den där familjen som har många barn och bara en inkomst också skall känna att den inte är bortglömd. Det kan ske genom förbättrade bostadsbidrag, och om jag inte är fel underrättad kommer det förslag om det. Det kan också ske på andra sätt. Vi skall väl inte dra upp alltför skarpa skiljelinjer, utan det kan vara värt att diskutera vidare från dessa utgångspunkter. Det skulle jag vilja säga som en slutreplik från min sida till Maj-Lis Lööv.

Som svar på Inga Lantz fråga kan jag påminna om vad jag tidigare sade, nämligen att vi måste visa återhållsamhet i utbyggnaden av de offentliga verksamheterna. Det gäller även kommunerna. Men det finns ändå en ram

för ökning av kommunernas verksamhet. Socialdemokraterna anser att det är möjligt att öka med 2 %, medan regeringspartierna säger 1 %. Vad vpk har för ståndpunkt i den frågan vet jag inte. Men inom den ramen för ökning anser jag att det är barnomsorgen som bör stå högst i fråga om angelägenhet. Det betyder ju ökade resurser.

Man kan tycka – och det tycker jag också – att det är synd att man bara bygger 8 000 platser eller vad det blir under det närmaste året. Men ingen kan förneka att det är en ökning. Jämfört med andra kommunala verksamheter är det enastående, även om det är otillräckligt. Även regeringens förslag i budgeten innebär f. ö. ökade resurser till barnomsorgen och har gjort så under de senaste åren. Det har varit större ökningar än någonsin tidigare.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1981/82:160 till skatteutskottet

10 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1981/82:2210–2213 till försvarsutskottet

1981/82:2214 till näringsutskottet

1981/82:2215 till arbetsmarknadsutskottet

11 § Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkanden 1981/82:31 och 38–42

Justitieutskottets betänkanden 1981/82:28 och 34

Lagutskottets betänkanden 1981/82:21–23, 29 och 30

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1981/82:8 och 9

Socialutskottets betänkanden 1981/82:31–33

Utbildningsutskottets betänkanden 1981/82:12–15

Trafikutskottets betänkande 1981/82:17

Jordbruksutskottets betänkande 1981/82:21

Civilutskottets betänkande 1981/82:17

12 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1981/82:153 Ändring i brottsbalken m. m. (vissa ändringar rörande straffverkställighet)

1981/82:161 Fortsatt valutareglering

Skrivelse

1981/82:173 Redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia

13 § Anmälades och bordlades

Motionerna

1981/82:2216 av *Blenda Littmarck* och *Anita Bråkenhielm*

1981/82:2217 av *Mårten Werner*

Åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket (prop. 1981/82:143)

14 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 19 mars

1981/82:312 av *Torkel Lindahl* (fp) till kommunikationsministern om begränsning av rätten att framföra äldre fartyg:

Sommaren 1980 påseglades den danska tremastarskonaren Elinor av ett svenskt fiskefartyg vid Utklippan. Sjöfartsverkets utredning lägger skulden för det inträffade helt på fiskefartyget. Dock ifrågasätter sjöfartsverket lämpligheten av att ett så gammalt fartyg som tremastarskonaren Elinor – byggt 1906 – framfördes i så trafikerade farvatten. Till saken hör att Elinor var besiktigad och godkänd av den danska fartygsinspektionen.

Anser statsrådet det rimligt att man på något sätt inför ett ålderskriterium på fartyg för var fartyg får framföras?

den 22 mars

1981/82:313 av *Olle Wästberg* i Stockholm (fp) till statsrådet Karin Andersson om behandlingen av barn vid verkställighet av beslut enligt utlänningslagen:

Den 27 oktober lovade invandrarministern i riksdagen att regeringen "inom kort" skulle ändra reglerna så att barn inte längre skulle sitta på kriminalvårdsanstalt, allmänt häkte eller polisarrest i väntan på förvisning. Den 14 januari ändrades utlänningskungörelsen. I samband med massutvisningen av chilnare den 18 mars sattes flera barn i fängelse.

Vill statsrådet redovisa hur många minderåriga som fått sitta på kriminalvårdsanstalt, allmänt häkte eller polisarrest efter det att regeringen beslutat att sådant inte skall förekomma?

Avser statsrådet att vidta ytterligare åtgärder för att förhindra att barn i framtiden spärras in i samband med utlänningsärenden?

1981/82:314 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till kommunikationsministern om ombyggnaden av länsväg 290:

Vägverket har fått anslag för att genomföra ett sedan länge planerat vägprojekt i Uppsala län, nämligen ombyggnaden av länsväg 290 förbi Vattholma samhälle.

Det finns inga delade meningar om att en förbättring av vägen är nödvändig. Men det nu föreliggande förslaget – som typiskt nog fastställdes 1974, med den tidens annorlunda syn på trafik- och planeringsfrågor – går stick i stäv mot såväl naturvårds- och miljöintressen som lokalbefolkningens önskemål.

Vägverket har emellertid bestämt sig, och får man inte bygga efter 1970-talets planer, så blir det ingen ny väg alls. Uppsala kommun går miste om ett väganslag på 25 milj. kr., och befolkningen i Uppland som använder väg 290 får ingen förbättrad förbindelse.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Är det rimligt att en vägplan som projekterades och fastställdes för tio år sedan skall få vara enda alternativ vid en vägomläggning, fastän det finns andra, billigare och mera tidsenliga förslag?

15 § Kammaren åtskildes kl. 15.36.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert